ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA YUNANLILAR VE ANADOLU RUMLARI ÜZERİNE MAKALELER

(AÇIKSÖZ GAZETESİ)

İSMAİL HABİB SEVÜK

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA YUNANLILAR VE ANADOLU RUMLARI ÜZERİNE MAKALELER (AÇIKSÖZ GAZETESİ)

İSMAİL HABİB SEVÜK

Yay. Haz. Yrd. Doç. Dr. Mustafa ESKİ

Sevük, İsmail Habib

Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar ve Anadolu Rumları Üzerine Makaleler. (Açıksöz Gazatesi). / İsmail Habib Sevük: Yayına Hazırlayan: Mustafa Eski.-Ankara; AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, 1999.

VI, 130 s. 11,5 x 19,5 cm.

ISBN: 975-16-1115-6

I Kurtuluş Savaşı

Semih Ofset, ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Türk milleti tarihinde çok acı olaylara ve ihanetlere tanık olmuştur. Güçlü olduğu dönemlerde sadık gibi görünenler zayıflayınca ona ihanet etmeye başlamışlar ve Türk Devleti'nin yıkılışı için insanlık dışı her türlü kötülüğü yapmaktan kaçınmamışlardır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti parçalanmış Türkiye her taraftan işgale maruz kalmıştır. Asırlarca beraber yaşadığı azınlıklar da ihanetlerine bu dönemde hız vermişlerdir. Bu azınlıklardan biri de Anadolu Rumlarıdır.

İşgal döneminin başlamasıyla birlikte Yunanlılar, İtilâf Devletleri'nin desteğiyle Ege bölgesine çıkmışlar ve burada yaşayan Türk halkına karşı akıl almaz zulümler yapmışlardır. Yunanlıların Anadolu Rumlarıyla birlikte yaptıkları zulümlere İtilâf Devletleri sessiz kalmışlar veya kışkırtmışlardır.

Türk milleti bütün bu zulümlere ve yapılan haksızlıklara Batı'nın sessiz kalmasına karşın hak ve istiklâlini kendi eliyle ve silaha sarılarak elde edilebileceğini görmüş ve Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Millî Mücadele hareketine katılarak Yunanlılara ve diğer milletlere karşı özgürlüğün nasıl kazanılacağını göstermiş ve 20. Yüzyıl boyunca mazlum milletlere örnek teşkil etmiştir.

Atatürk Araştırma Merkezi de Yrd. Doç. Dr. Mustafa ESKİ tarafından hazırlanan **"İsmail Habib Sevük'ün Açıksöz'deki Yazıları"** adlı kitapta yer alan Yunanlılar ve Anadolu Rumları hakkındaki makaleleri bir araya toplayarak bu konuda araştırma yapan veya bu konulara karşı ilgi duyanlara bir kaynak sunmak amacıyla **"Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar ve Anadolu Rumları Üzerine Makaleler"** adlı bu eseri sunmuştur.

Prof. Dr. Azmi SÜSLÜ
Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı

ON İKİNCİSİ!

Semâyı inleten tekbir sadâları içinde gürleyen toplar ve açılan surlar arasından, kır atının üstünde Fâtih İstanbul'a girerken herkes Ayasofya'ya doğru kaçıyor, bozulan askerler silahlarını atarak saklanıyordu. Fakat yalnız bir kimse sapa bir yerde, başından kasketi düşmüş, ye' sten gözleri kızarmış, elinde bir kılıç, "Aman beni öldürün!" diye yalvarır gibi, rastgeldiğine saldırıyordu. Bir yeniçeri, üzerine hücum eden bu Bizanslının bir darbede başını uçurdu: Bu, göçen tahtının enkazı altında artık yaşamak istemeyen Onbirinci Konstantin'di!

Aradan beşyüz sene geçti. Ne Konstantin'in kemikleri, ne Bizans'ın iskeleti kaldı. Fakat meğer bizim haberimiz yokken Bizans Hükümeti devam ediyormuş. Meğer İstanbul'un fethi ki tarihi ikiye bölmüştü, bir masalmış. Meğer çürümüş Bizans'ın yerine, sayısız kubbeleri ve nârin minareleriyle bir İstanbul kurulduğnun aslı yokmuş. Çünkü bir gün Atina'da tahta, uzun bacaklı ve yelpaze kulaklı bir hükümdar çıktı ve adına Onikinci Konstantin dediler!..

İyi ama Onbirinci Konstantin hiç olmazsa tahtını muhafaza edemeyince ölmesini bildi, halbuki Onikinci Konstantin tahtını yaşatmak için Yunanistan'ı öldürüyor!

Bizde "Perşembenin gelişi Çarşambadan belli olur" derler. Anlaşılan Yunan lisanında böyle bir darbımesel yok. Eğer olsaydı Ethem Paşa'nın

önünden avcıya rast gelmiş bir tavşan gibi kaçan Konstantin'i, Rumlar Olimpiyat kahramanı gibi tahta çıkarmazlardı!

Vâkıâ o,Yunanlı değildir, dedesi Danimarka'dan geldi ve kendisi Cermen'dir. Ne Yunan'ın Bizansla bir münasebeti, ne şimdiki ırkların kadim Yunanla bir rabıtası, ne de Konstantin'in şimdiki Yunanlıkla bir alakası var. Fakat cedbeced bir Yunanlı değilse de kendisi o kavim için ezelden biçilmiş bir kaftan çıktı.

Yunan kavmi şımarık mıdır, o, hoppa bir hükümdar oldu. Yunan kavminin ruhunda megaloculuk mu var, o kendini bir İskender sandı. Yunanlıların eli uzun olmakla mı meşhurdur, o, biraderinden tahtı ve Venizelos'tan hükümeti kapmakta emsalsiz bir maharet gösterdi!

Ah Yunan şımarıklığı, o kavmin ruhu kaynar cezve suyu gibi geveze ve bulaşık, müvellidü'l-mâ'li çocuk balonları gibi havaî ve hoppadır:

Londra Konferansı'ndan sonra, Paris'te Başvekil Briand, Yunan murahhasına dedi ki:

- Fransızlar Antep ve Adana'da Türklerin ne kadar kuvvetli olduklarını anladılar. Siz de beyhude harpten vazgeçiniz.

Sırf Yunanlıları beş gün sonraki İkinci İnönü hezimetinden siyanet için söylenen o söze karşı, Yunan murahhasının verdiği cevap bakınız ne kadar nâzik ve kibadır!:

- Fakat bu sefer Türklerin karşısında Fransızlar değil, Yunanlılar var!

Krallarının ruhu da tıpkı böyle, gazoz köpüğü gibi taşkın olmalı ki Balkan Harbi'nden sonra, Fransa'da Venizelos'la beraber seyahat ederken ve bütün Fransız matbuatı o zaman Balkanlıların zaferini Fransız toplarının Krup fabrikasına bir galebesi gibi gösterip övünürken ve Yunanistan o sırada Fransa'dan büyük bir menfaat istihsali için uğraşıp dururken Kral Konstantin beyanatından birinde "Ben bütün terbiye-i askeriyemi: Almanya'ya medyunum!" mübahatını savurdu. Bütün Fransızların "Terbiyesizlik"le tavsif ettiği bu potu tamir etmek için Venizelos bile "Kralımız çocuk gibidir, kusuruna bakmayınız" demişti!

Hele Yunan megalocuculuğu, Yunan hayalciliği: Koskoca Harb-i Umûmî'yi kim kazanmış biliyor musunuz? Yunanistan! Hem de ne kadar kuvvetle biliyor musunuz? İki taburla!

Yok gülmeyiniz rica ederim, Umûmî Harp Balkanlarda hitam bulmadı mı ve Bulgar cephesini yaran Yunan'ın iki taburluk bir alayı değil midir? Yunan gazetelerinin uzun ve müteaddit makalelerle ispat ettikleri bu kıymetli mantıktan sonra ben de iyice anladım ki General Foch beyhude öğünüyor, asıl şeref o iki taburluk alay kumandanına aittir!

Kral Konstantin'i daha az hayalî sanmayınız:

İsviçre'den Atina'ya döndüğü vakit payitahta öyle bir giriş girdi ki, eğer İskender-i Kebir cihan seferinden dönüp de arkasından yetmiş esir hükümdar sürükleyerek Atina'dan geçseydi yine o haşmed o debdebeyi gösteremezdi!

Peki Konstantin payitahtına bu kadar muzafferane girmek için ne yaptı mı diyeceksiniz? Daha ne yapsın: Bütün Almanya'ya ve Düvel-i Merkeziye'ye galebe çalan Düvel-i Müttefika'yı o tek başına mağlûp etti!

Öyle değil mi? Bütün Düvel-i Müttefika, ona kral olamazsın dedikleri halde, o kral olurum dedi ve oldu. Artık Almanya her halde müteselli̇dir: Mademki Krupları, jeplinleri ordularıyla elde edemediği zaferi bir Cermen kralı yalnız başına temin etti!

Yunan'ın el çabukluğundaki maharetine gelince: Bunun için bilmem ki misal getirmeye hacet var mı?

Bütün Avrupa'da ve ecnebi lisanlarda "Grek" kelimesi hırsız manâsına gelir, hakikaten haritaya bile bakınız. Yunan'ın ülkesi bir el şeklindedir, solucan parmaklı bir el ki, insana haritada bile sağdan, soldan birşey çalacakmış hissini verir! Bir el ki aşağıya uzandı, Grit'i kaptı; yukarı uzandı, Selânik'i çaldı; sağa uzandı, adaları; sola uzandı, Epir'i aşırdı. Nihayet bir gün Anadolu'ya da uzandı, solucan parmaklı el oradan İzmir'i aşırayım derken tu-

zağa düşmüş bir tilki gibi pençesini demir bir kapana kaptırdı!

Hani biri "Bir hırsız yakaladım" demiş. "Getir gel" demişler. "Gelmiyor" demiş. "Peki sen gel." demişler, "Bırakmıyor" demiş!

Konstantin de şimdi İzmir'e çıktı: Ordusuna "İleri!" emrini vermek istedi. "Gitmiyor" dediler. "Geri gelsin!" diyecek, o zaman belki de "Gelemiyor" diyecekler!

Onu Yunan milleti sulh yapmak için Atina'ya çağırmıştı, o harp yapmak için İzmir'e çıktı. Son telgraflardan anlıyoruz ki, şimdi de harbi yapamayınca sulha çalışıyormuş.

Zavalının şaşırmakta cidden hakkı var. Harp yapsa ordu gitmiyor, sulh yapsa tahtı gidecek!

Eski Ermeni krallarından Mihirdad, tahtını kaybettikten sonra, başındaki tacın elmas çivileriyle intihar etmeye çalıştığı halde muvaffak olamayınca: Mehnus tac, bu işe de mi yaramıyorsun? demiş.

Bari Konstantin de, armudî kafası üstünde artık büsbütün ağırlaşan o tacı yere atarak haykırsın:

- Uğursuz taç; ne sulha yarıyorsun, ne harbe!

Açıksöz, 28 Haziran 1921, Sayı: 220.

ASIL SEBEP

Venizelos intihabatta kaybettiği vakit bütün dünya ve bütün Avrupa hayrete düştü, bunu biz bile ümit etmiyorduk. Buna hatta Venizelos'un kendisi de katiyen ihtimal vermiyordu. Düşününüz: Bir Giritli avukat, Yunan'ın en uzak rüyalarını bile enparlak bir hakikat yapmıştı, Umimî Harb'e iki bine varmayan zayiatla küçük Yunan'ı Avrupa devletlerinin parlak bir müttefiki yapmıştı, kendisini dünyanın en meşhur, en mâhir diplomatları sırasına çıkarmış, "Cavuor"ları, "Talleyrand' lar derecesinde bir adam yapmıştı; fakat yalnız sulh yapmamıştı!

Venizelos'un sükutu üzerine herkes bir sebep gösterdi. Kimisi Yunan, Venizelos'un tevsi siyasetini tehlikeli bulunduğu için onu devirdi dediler. Yalan: Her Yunanlı küçü bir Venizelos'tur, ve her Yunanlı kafasında büyük bir "megalo" yaşar!

Kimisi, hürriyet ve serbestliğe aşık olan Yunan milleti, Venizelos'un tazyik ve istibdadına tahammül edemediği için aleyhine rey verdi dediler. Bu da yalan: Venizelos'un en ikballi zamanında muhalif gazeteler onun aleyhinde ağza alınmayacak küfürler savuruyorlar. Venizelos intihab devresinde, Yunanistan'a duhullerine müsaade ettiği en büyük siyasî düşmanlarına bile, aleyhine istedikleri gibi propaganda yapmakta serbest bırakıyordu!..

Kimisi Yunan milleti masrafın fazlalığından ezildiği için mâlî müşkülat dolayısıyla Venizelos'u düşürdü dediler. Bu hepsinden yalan:

Yunan parası, galip Avrupa devletlerinin paralarından bile kıymetli idi; İngiliz hazinesi bir oluk, Yunanistan anbar olmuştu; o oluktan para dökülüyor ve o anbara para doluyordu.

Peki sebebi Yunan'ın büyümesi değil, Yunan'ın istibdaddan kurtulması değil; Yunan'ın mâlî müşkülatı değil, sebep ne idi?

Asıl sebebi yine bizzat Venizelos söyledi; sükutundan sonra Fransa'ya vardığı vakit Yunan gazeteciler etrafını almış, esrarlı bir muammayı halledemeyenlere mahsu bir tehalükle sormuşlardı:

Ne için düştünüz?

Venizelos dosdoğru ve kısaca cevap verdi:

– Yunan milleti harpten bıktığı için!

Venizelos ki, Yunanistan'a servet vermişti; fakat yine düştü, çünkü milletine sulh verememişti.

Bak aklıma geldi. Giritli Başvekilin sükûtu üzerine "Peyamısabah"ta Cenab Şehabettin imzasıyla tertibli ve cilalı levsler kusan kirli bir zekâ ne yazmıştı biliyor musunuz?

– Hürriyet ve serbestisi için Venizelos gibi bir dehakârını ıskat eden bir milletten doğrusu ben korkarım!

Ve makalesinin sonlarında güya nükte yapıyordu:

– Bu kadar büyüklük gösteren o millet, ihtimal ki zabtettiği yerleri hazmetmenin de bir çaresini bulur!

Bizzat Venizelos Fransa'da sükûtunun asıl sebebini ifşa ettiği vakit, acaba "Suriye Mektupları" nâşiri, kaleminden ve kendisinden utandı mı?

Ben de neler diyorum, onlar ve Ali Kemaller o zaman Venizelos'un sükûtu için hep Yunan'ın dahilî meselelerini birer sebep göstermek gayretine düşmüşlerdi. Venizelos'un açıkça söylediği sebebi bir türlü itiraf edemiyorlardı. Çünkü bunu itiraf etmek Anadolu'nun müdafasındaki hakkı teslim etmek demekti.

Madem ki Yunan'ı harpten bıktıran Anadolu müdafasıdır!

Onlar Anadolu haklıdır dememek için, Yunan harpten bıktı ve sırf bunun için Giritli Başvekili düşürdü diyemediler: Yunan milletini Venizelos'tan daha fazla düşünüp, Yunan menfaatini Venizelos'tan daha fazla müdafa etmek: Yarabbi Türkçe yazan o kalemler için bu, ne edebî ve ne silinmez bir şereftir!..

Onlar itiraf etsin etmesin, bütün dünya Venizelos'un asıl ne için düştüğünü ve Konstantin'in asıl ne için kazandığını pek güzel öğrendi.

Venizelos'un muhalifleri kahir bir ekseriyet kazandılar. Çünkü intihab propagandalarını yaparken Yunan milletine hep sulhu vaadetmişlerdi.

Konstantin Atina'ya girerken vecd ile, akla gelmez şenliklerle, çılgınca tezahürlerle istikbal edildi: Çünkü onun şahsında millet, sulhun temsilini görüyordu!

Peki Konstantin sulh için geldi de niye sulh yapmıyor?

Venizelos milletin harpten bıktığını bildiği halde niye sulh yapmadı ise!

Giritli Başvekil, silah şakırtılı siyasetini takip ederken, bütün milletin arkasında olduğunu iddia ediyordu:

İntihaba müracaat etsin: Emin olunuz ki Yunan milleti harp yapmamak şartıyla, bir çeribaşının bile kral olmasına rey verecektir!

Açıksöz, 12 Temmuz 1921, Sayı: 232.

SON KOZ

Nihayet Konstantin taarruza kalktı. Tavassut tekliflerinden aylarca süren tereddütler, müzakerelerden sonra nihayet taarruza kalktı. Henüz ikişer, üçer ay fasıla ile yediği iki darbeyi, en müsait şerâit ile yaptığı iki harpte bile mağlûbiyetini unutarak taarruza kalktı.

Fakat biz Konstantin'in arkasındaki orduyu biliyoruz: O ordu ki harp yaparken unuttuğu şey kahramanlık, köy yakarken yaptığı şey kaplanlıktır. O ordu ki kaçması "mağrurâne bir ricat", hücumu mağrurâne ricatın mukaddimesidir!

Biz, o ordunun arkasındaki milleti de biliyoruz. O milletler ki sulh için Konstantin'i tahta çağırmıştı, onun tahtı için harbe götürüldü. O millet ki daha mağlubiyete uğramadan bile harpten yorulmuştu. İnönü hezimetlerinden sonra ise harbi takdis edecek değildir.

Biz Konstantin'in kendisini de biliyoruz:

Onu yalnız biz değil Tesalya'nın ovaları ve Dömeke'nin bayırları da biliyor. O ki Ethem Paşa'nın önünden kaçarken iki ayaklı bir tavşan, Tahsin Paşa'nın hiyanetiyle kurşun atmadan Selanik'e girerken taslak bir İskender'di! O ki Venizelos'un sandalyesini kolay devirdi, kendi tahtı da Türk'ün süngüsü karşısında kolay devrileceği gibi.

Biz yalnız Yunan milletini, yalnız Yunan ordu-

sunu, yalnız Yunan Kralı'nı değil, bu taarruzun da neye yapıldığını biliyoruz. Biliyoruz ki o taarruz yapıldı, çünkü yapılacak başka bir şey yoktu. Bir taarruz ki "elbette"ye değil "belki"ye istinad ediyor! "Mutlaka kazanacağım" değil, "acaba kazanır mıyım?" diyen bir taarruz; kat'i bir itmînâna değil, çâresiz bir ümide bağlanan bir taarruz!

Bunu biz, yalnız biz söylemiyoruz. Daha üç gün evvel bir Yunan nâzırı da itiraf etti ki: Harpte uğrayacakları en fena ihtimal bile harp yapmamak ta uğrayacakları kat'ı ihtimaller kadar fena değildir!

Onlar bu taarruzu, harbi yapmak iyi olduğu için değil, sulhu yapmak daha fena olduğu için yapıyorlar.

Fakat biz bu harbi, ne harp için ne sulp için yapıyoruz, biz bu harbi sadece ülkelerimizi istilâdan, hayatımızı cellâddan, tarihimizi indirâstan kurtarmak için yapıyoruz.

Üzerimize saldıran ordu, gasbettiğini muhafaza için kanını döküyor, biz kanımızı gasbedileni tahlis için akıtıyoruz. Onun hedefi hayat değil şeref, bizim gayemiz şeref değil hayattır. O, bir kralın tahtı için; biz yedi asırlık bir tarihi siyanet için çarpışıyoruz. Onda gizlice bir eve giden aç gözlü bir hırsızın hırsı ve halecanı, bizde ocağını ve ailesini müdafaa eden bir ev sahibinin temiz ve cclaledetli feveranı var.

Karşımızdaki ordu cesaretini katleden, hakkını gasptan, kuvvetini başkasından alıyor; biz kudreti imanımızdan, hakkı tarihimizden, ulviyeti dinimizden alıyoruz.

Başlarında kralları olduğu için onlar bu sefer çok şiddetli harp edeceklermiş.

Bizim de başımızda Hakk'ın güneşi, alnımızda imanın nuru ve kalbimizde alınacak intikamların hesabı var.

Onlar ilân ediyorlar ki, bu yaptıkları harp son harpmiş.

Biz çoktan ilân ettik ki, bizim son harbimiz son Yunan neferinin tepelenmesinden ibarettir.

Şimdi harp yapılan o topraklar ki, yedi asırlık bir tarihe beşik olmuştu, şimdi orada harp yapan düşman ki, yedi asırlık bir tarihi kapamak istiyor.

Fakat biz, Allah'tan gelen bir imanla biliyoruz ki, tarihime beşik olan o yer, kahpe ve katil bir orduya da mezar olacak!

Açıksöz, 13 Temmuz 1921, Sayı: 233.

ORDUYA HİTÂB

Konstantin İzmir'e çıkınca ilk işi "salib"i öpmek olmuş. Bu demek istiyor ki yapılan bu harp, bir hilâl ve salîb mücadelesidir. Bunu ilâna hâcet yoktu, değil mi? Türk ve İslâm ordusu, sen ki bu topraklarda bin senedir yalnız yurdunu değil, dinini de müdafaa için çarpıştın. Bin senedir üzerine saldıranlar yalnız toprağını almak değil, dinini de söndürmek istiyorlardı. Sen zaten bin senedir Kur'an'la hilâli, dinle bayrağı, ezanla vatanı birbirinden ayırmadın. Biliyordun ki hilâlin parlamadığı yerde Kur'an'ın da kapanıyor, bayrağının dalgalanmadığı yerde dinin de çiğneniyor, biliyordun ki vatanını kaybettiğin yerde minarelerin de susuyor!

Bin sene evvel Pierre L'Ermite'in coşturduğu ilk ehl-i salîb ordusu, kara bir bulut gibi, sayısız bir çekirge sürüsü gibi, taassubdan yapılmış bir tufan gibi harekete geldiği vakit, onun karşısında ilk defa granit bir kaya gibi Türk'ün göğsü dikilmiştir; yine bu topraklarda, yine şimdi harp yapılan yerlerde, o taassub ve cehalet mahşerine karşı Kılıç Arslan'ın kumandasındaki ordu yerinden kımıldamış bir ecel gibi karşı çıkmıştı. İşte o zaman başlayan bu harbe, sen Türk ve İslâm ordusu, tam bin sene devam ettin: Bazen bir yıldırım, bazen bir kaya oldun, bazen yıkılmaz bir duvar, bazen önünde durulmaz bir merdane gibiydin, bazen hücuma geçtin,

bazen müdafada kaldın. Bazen şanlı zaferlerin şâhikasına çıktığın, bazen elîm mağlubiyetlerin için düştüğün oldu.

Bin senedir bu topraklarda dinin hem kılıcı, hem kalkanı olan Türk ve İslâm ordusu, bin senedir her çeşit harp, her çeşit düşman, her çeşit ordu gördün: Fakat bu seferki harp gibi mühim bir savaş, bu seferki düşman gibi alçak bir hasım, bu seferki ordu gibi vahşi bir sürü görmedin. Bu seferki düşman ki bin senedir senin topraklarına ve senin dinine saldıran salîb ordularının sonuncusudur. Senin son yurduna kastediyor.

Bu seferki düşman ki, yüz seneden beri her girdiği yerde ne dininden bir eser, ne ırkından bir nişâne bıraktı. Tesalya ovaları ki, müminler ve câmilerle doluydu. Allah'ın mihrabında ibadet, yüzbinlerce Müslüman kasabaların sinesinde, nurdan yapılmış dallar gibi yükselen sayısız minareler vardı: Bütün o Müslümanlardan bir ferd, bütün o minarelerden bir nünune kalmadı.

Yüz seneden beri onun her girdiği yer, dindaşlarına bir maktel, her hakimiyetine geçen mahal dinine bir ölüm, her attığı adım Kur'an'ına bir hıçkırık oldu.

Şimdi de bak Türk ve İslâm ordusu, Orhan'ın hutbe okuttuğu, Süleyman Paşa'nın sal yaptığı, ilk

kahramanların gezindiği yerlere bak: Yanan köylerin dumanından gündüzler geceye, yakılan kasabaların ateşinden geceler gündüze döndü.

Bak oralarda ismeti yırtılan bâkireler, çocuğu boğazlanan valideler, deniz suyuyla vücutları şişmiş dindaşlar var. Ocaklar târumâr, aileler viran, her yer ve her taraf perişan oldu.

Bütün o yırtılan ismetler intikamlarını senden, o öksüz kalmış minareler ezana kavuşmayı senden, boynu bükük padişah türbeleri halâslarını hep senden bekliyor. Bak Türk ve İslâm ordusu, arkanda bin senelik şanlı bir mâzi, başının üstünde sönmeyen parlak bir hilâl ve önünde kurtarılacak milyonlarca esir ve ve bedbaht dindaşlar var: O mâzi bütün acılarının nisyanını senin zaferinden, o hilâl yerdeki hemşiresinin tebessümünü senin galebenden, o milyonlarca halk halâslarını senin savletinden bekliyor.

Öyle ise aziz ordu, atacağın güllelerde bin senenin ağırlığı, ateşlediğin barutlarda bütün o intizarların yakıcı şiddeti, saplayacağın süngülerde milyonlarca aile telkînlerinin kahredici kudreti bulunsun: Sebâtını mağrur kayalardan, savletini çılgın yıldırımlardan, dehşetini coşmuş nehirlerden al. Türk ve İslâm ordusu, sen evvelce Kılıç Arslan'ın elinde harekete gelmiş bir ecel, Fatih'in elinde yerden oynamış bir zelzele, Selim'in elinde de hidde-

tinden kükremiş bir arslan gibi giderdin. Şimdi de git, Türk ve İslâm Ordusu, ecelden bir kasırga gibi, intikamdan bir zelzele gibi, Selim'den kalmış bir arslan gibi git!

Açıksöz, 14 Temmuz 1921, Sayı : 234.

FAKAT MÜMKÜN MÜYDÜ?

- Ölmektense zelilâne yaşamayı tercih ederim!

Bu söz bir, iki sene birçok ileri gelen şahsiyetlerimize bir mahbes vazifesi gören bir ecnebi adasının kalın duvarlı kalesinde söylendi ve onu söyleyen ağız, kaleminden arasıra celâdetli feveranlar görülen, bir edibimizindir!

Tantanalı ve ağdalı bir üslûba mâlik o edibimizin kalemi sırf fikrine tâbi olduğu zamanlar biraz çamura bulaşır gibi olur, fakat o kalem yalnız hissinin bazı âni feveranlarına tercüman olduğu vakit de bir kahramandır. En tehlikeli demlerde, herkesin biraz sustuğu ve her yazanın biraz korktuğu zamanlarda, o kalemin celâdetlerini gördük.

Derviş Vahdeti'nin üflediği ruhlar İstanbul'u irtica ve taassub havasıyla doldurduğu ve Mizan gazetesi onları takdir ve tervic ettiği zaman, onun cesur bir makalesi, kara bulutların arasından çıkan bir şimşek gibi parlamıştı.

"Halâskârlar" iktidar mevkiine çıkmak için bilerek veya bilmeyerek vatanın ordusunu için için inhizama hazırladıkları ve kılıç şakırtısından her kalemin biraz susup, her ağzın biraz kapandığı bir devirde yine onun kalemi "Mahmuzlu Siyaset" makalesiyle yıldırımlı bir sadâ çıkardı.

Mütârekeden sonra herkes yalnız Ermenilere mersiye, herkes yalnız Türklere tel'in makaleleri

yağdırır ve hatta birkaç Türk kalemi bile onları haklı bizi haksız, onları mazlum bizi katil diye gösterirken yine onun kalemi Türk'ün de bir hakkı, Türk'ün de davâ edilecek bir kanı olduğunu haykırdı.

Fakat o kalemin arasıra çıkardığı bu temiz sadâlara mukabil, o kalemden kendisinin koyu ve esmer çehresini andıran karanlık yazılar da çıktı. Nefyedildiği ecnebi adasında Peyamcı Ali Kemal'e, "Buradaki en büyük muarızların bile senin hakkını tasdik ediyor" diye gönderdiği mektup gibi karanlık ve bedbaht yazılar!

O adadaki herkes, ecnebi süngüsünün esaretinden kurtulmayı Ali Kemal siyasetinin iflasından bekliyordu. Nitekim o iflas o ecnebi hükümetin nazarında bile tahakkuk edince, o adadaki vatandaşların kurtulduğunu gördük!

Türk hayırhâhı bir ecnebi lehinde celâdetli bir hitâbe üzerine, millî hareketcilik töhmetiyle o adaya gönderilen bir kalemden millî hareket aleyhinde öyle bir mektup intişarı herkesi hayrete düşürmüştü.

Bilâhire oradan kurtulup gelen muhterem bir zattan öğrendim ki hariçte hürmetle karşılanan o mektup, orada, mütehassır nazarlarını millî hareketin zaferine dikmiş o esir vatandaşlar arasında bir bomba gibi patlıyor, ecnebi süngülerinin önünde, adaya geldiği vakit kendisini hürmetle karşılayan vatandaşları şimdi ona her taraftan hücuma başlıyor.

Münakaşa esnasında, millî hareketin en büyük kahramanlarından ve evvelce bedbaht bir harbin en elemli bir zamanında bindiği bir gemi ve Yunan sahillerine attığı her gülle ile bu milletin şerefini kurtaran bir zat haykırmış:

- Bu millet zelilâne yaşamaktansa ölmeyi tercih ettiği için kıyam etti!

O sözü söyleyeni evvelce "Nâhüdâyı hüdâpesent"gibi tantanalı terkiplerle göklere çıkaran o edip şimdi ona şu cevabı veriyor:

- Ben ölmektense zelilâne yaşamayı tercih ederim!

Artık bu sözden ve o münakaşadan sonra kimse ona selâm vermiyor. Ve herkes kendine boykot yapıyor.

İstanbul'da söylediği temiz bir nutuk onu vatanından ayırmıştı. Orada söylediği kirli bir söz de onu vatandaşlarından ayırmış!

O, bir sözü hiddetle mi söyledi. Farkına varmayarak mı ağzından kaçırdı, bilmiyorum. Fakat insan ona, o fikirde olanlara sorabilir:

Peki bu millet zelilâne yaşamaya razı olsa bile yaşatacaklar mıydı?

Bedbaht bir harbde bindiği bir gemi ile bu milletin şerefini kurtaran aziz kahraman, hayır, sizler ve sizinle beraber bu millet yalnız zelilâne yaşama-

ya ölümü tercih ettiği için kıyam etti: Sizler ve sizinle beraber kıyam eden millet biliyordu ki: İzmir'e ayak basan düşman, zelilâne yaşamaya razı olanları bile yaşatmayan bir düşmandır!

Yunan her girdiği yere yalnız hakimiyetini değil ölümü de beraber getirdi, İslâmlar onun her girdiği yerde yalnız teslisi değil, çarmıhı da beraber gördüler. Yunan'ın her girdiği yerde yalnız istiklâl değil, namus da gitti, yalnız din değil hayat da gitti.

Tesalya da, ki bir İslâm kıtasıydı; ne İslâmlardan eser, ne İslâmiyetten nişâne kaldı.

Girit de, ki bir İslâm adasıydı; ne namaz kılınacak bir câmi, ne namaz kılacak bir cemaat bıraktı.

İslâmların hürriyetini alır, kanmaz; İslâmların mallarını, mülklerini zabteder, doymaz; İslâmların minarelerini ve câmilerini yıkar kâfi gelmez. Tanıdığı yegâne bir düstur vardır: Ya ülkesinde İslâm kalmamalı, ya kalanlar hicret etmeli!

İşte onun içindir ki hayatta kalmak isteyenler Yunanistan'da kalmadı, Yunanistan'da kalanlar da hayada veda ettiler.

Vâkıâ Yunan hakimiyetinde bir yer alan İslâmlar var, vâkıâ şurada burada halen bir minare ve bir câmi görülüyor.

Vâkıâ Makedonya'nın bazı yerlerinde halen kitle halinde İslâm kıtaları bile bulunuyor: Fakat bu,

onları bırakmak istediği için değil, daha bırakmayacak kadar vakit bulamadığındandır.

O, Teselya'nın bir milyon Müslümanını bir günde kesecek kadar acûl olmadı: O bir yere kolera gibi değil, verem gibi girer. Kolera gibi çarçabuk değil, verem gibi öksürte öksürte öldürür. Bu verem ki kırk elli senede bir milyon Tesalya Müslümanından bir hayat, bir kimse bırakmadı. Beş on senede Girit'i hemen hemen Tesalya'ya çevirdi, üç beş senede de Makedonya'yı Girit'e döndürmek istiyor.

Onun her eski aldığı bir ülke ondan sonra alınan ülkeye bir nümune, onun her yeni zabtettiği bir kıta kendisinden evvel alınan kıtaya bir misal oldu.

İşte nasıl Girit'i Tesalya'ya, Makedonya'yı Girit'e benzettiyse; Trakya ve İzmir'i de Makedonya'ya benzetmek istedi. Eğer hiç sesimizi çıkarmayaydık yarın İstanbul'u, öbür gün Pontus'u, daha öbür gün bilmem nereyi de evvelkilerine benzetecekti.

Eğer silâha sarılıp ayağa kalkmayaydık İslâmların elinden yavaş yavaş mallarını alacak, yavaş yavaş mabetlerini yıkacak ve Tesalya'da olduğu gibi, otuz kırk sene geçmeden Anadolu'da da ne İslâmdan bir nümune, ne İslâmiyetten bir nişâne kalacaktı.

Eğer aman harp etmeyelim, aman ne derse razı olalım, aman zelîlâne de olsa yaşamaya katlanalım

diyeydik yine sinsi sinsi ölecek, yine gürültüsüz, patırtısız doğranacak, yine için için çürüyüp mahvolacaktık.

İşte bütün millet apaçık bu hakikatı gördü. Yalnız "Zelîlâne yaşamaktansa ölmek hayırlıdır" diye ölümü gözüne almadı.

"Nasıl olsa beni öldüreceksiniz, fakat ben ölmeyeceğim" diye ayağa kalktı!

- Ben ölmektense zelilâne yaşamayı tercih ederim!

Ah, zavallı edib, söylediğin bu sözün haydi iğrençliğini düşünmedin, fakat öyle yaşamaya katlansan bile yine yaşayamayacağını olsun aklına getirmedin mi?

Açıksöz, 18 Temmuz 1921, Sayı : 237.

İKİ TARAFIN GAYESİ

Yunan ne için harp ediyor, biz ne için harp ediyoruz? Bu suallerin cevabını iyice verecek olursak o zaman kendiliğinden anlaşılır: Yunan nereye kadar harp edebilir, biz nereye kadar harp edebiliriz?

Sebepler gayeleri gösterir ve gayelerin ne olacağı sebeplerin ne olduğundan çıkar. Yunan'ın ne için, neden harp ettiğini bilince; onun nereye ve hangi ana kadar harbedebileceğini de bilmiş oluruz, bizim ne için ve neden harbettiğimizi anlayınca, nereye ve hangi ana kadar harp edebileceğimiz de kendiliğinden anlaşılmış olur. Onun için her iki tarfın bu harpteki sebepleriyle gayelerini, her iki tarafın bu harbe ne için girdiğiyle bu harpte nereye kadar gidebileceğini açıkça düşünelim:

Konstantin defne dalları içinde bir olimpiyat kahramanı gibi süzüle süzüle Atina'ya girdiği vakit, Avrupa'nın büyük ve muzaffer devletleri hep kaşlarını çattılar, kimse onun krallığını tanımadı, devletler Yunan'a karşı derhal mâlî yardımları kesiverdiler, hatta Yunanistan ablukaya alındı. Venizelos iktidar mevkiinde iken müttefik mahiyetinde olan devletler, Konstantin kazanınca eski "hâmilik" sıfatını tahattur ettiler, dün Yunan'ın yüzüne gülen ağabeyler bir gün sonra haşin simâli birer vasî olmuşlardı. Bu neden böyle oldu? Neden müttefik devletler matbuâtı velveli hücumlara başladılar? Bilhassa neden İngiltere Konstantin geldiği va-

kit büsbütün küplere bindi? Şüphesiz bu, Venizelos'a âşık oldukları için değildi, bu şüphesiz Konstantin'in şahsından nefret ettikleri için değildi, bu yine şühpesiz Konstantin'in şahsından nefret ettikleri için değildi, bu yine şüphesiz kral evvelce Umumî Harb'e girmek istemediği, o, Wilhelm'in akrabası olduğu için de değildi: Devletlerin siyasetinde hissin yeri yoktur. Öyle iken neden devletler resmen kralı tanımamaktan başka bütün Yunanistan'a aleyhtar bir vaziyet aldılar. Bunun sebebini o zaman Rus Sovyet Hükümeti'nin Avrupa devletlerine gönderdiği şiddetli bir notadan pek güzel anlayabiliriz: Müttefik devletlere gönderilen bu notada, Sovyet Hükümeti şiddetle Konstantin'i müdafaa ediyor ve şiddetle Avrupa devletlerine hücüm ediyordu.

Herşeyden evvel krallıkları yıkmak isteyen bir idarenin bir kralı müdafaa etmesi: Buna siz de şaşacaksınız değil mi? Sovyet Hükümeti de notasında bu noktayı izah ediyor; imparatorlukların, krallıkların en büyük düşmanı olduğunu, çünkü onların hep emperyalist siyaset takip ettiklerini bildirdikten sonra. Avrupa devletlerine Konstantin'e dokunmayınız diyor, neden? Çünkü Yunanistan Konstantin'i emperyalist siyasetine veda etmek için çağırdı!

İşte bütün nokta buradadır; Konstantin şöyle olduğu, böyle olduğu için değil, Konstantin'in gelişi Venizelos siyasetinin tebdili olduğu içindir ki devletler ona hücum ettiler ve Sovyet Hükümeti bunun

içindir ki Konstantin taraftarı oldu. İstanbul ve İzmir Rumlarının yaygaraları, Patrikhane'nin Yunanistan'la darılması hep bundandı. Herkes Konstantin'e değil, asıl harbetmek istemeyen Yunanistan milletine kızıyordu. Venizelos'a bile ne için düştüğü soruldduğu vakit açıkça cevap vermişti: Yunan milleti harpten bıktığı için!

Konstantin harp istemeyen milletinin iradesiyle, harp isteyen yaygara ve tazyiklerin arasında bir an mütereddid kaldı. Bir tarafta artık kanını akıtmamak için Venizelos'un siyasetine de, Venizelos'un kendisine de veda eden bir milletin arzusu, diğer tarafta kurulan hulyâların yıkılmaması için haricî Rumların şamatasıyla İngiliz yumruğunun tazyiki; bir tarafta "Ben, seni tahtına sulh için çağırdım" diye bir sadâ, diğer tarafta "Harp yapmazsan tahtın elinden gider" diye bir tehdit!

Konstantin her iki tarafı da te'lif ve te'min edecek bir düstûr buldu: "Ben, Venizelos'a harp yaptığı için değil, harbi uzattğı için kızıyorum!" dedi.

Bu söz iki tarafı da tatmin etti! Çünkü hem sulhu, hem harbi vaad ediyordu!

Bu sözden millet kısa bir harpten sonra yakın bir sulha kavuşacağını, Patrikhane ile İngiltere de Konstantin'in harp yapacağını anladılar. İşte ilk İnönü baskını bu sözün sıdkını, bir anda hem harbi, hem sulhu vaadeden o düsturun doğruluğunu ispat için yapıldı. Fakat Yunan milleti kısa bir sulha be-

del acı bir inhizam, haricî Rumlukla Patrikhane kolay bir zafere mukabil uzun sürecek bir harp, İngiltere de Venizelos'a bedel Konstantin'i harbe devam ettirebilmek emelinin tahakkukunu gördü!

İkinci İnönü taarruzundan sonra ise Yunan milleti anladı ki, kralları sulhu da yapamadı, harbi de. Konstantin de anladı ki hem dâhile yalancı çıktı, hem hârice. Artık başındaki taş ağırlaşmış, artık altındaki taht kaymağa başlamıştı.

Artık ne olursa olsun kısa bir harple milleti sulha kavuşturmaya ihtiyaç vardı. Bütün hanedanını arkasına, bütün kuvvetini önüne takan Konstantin, dâhile ve hârice ilân etti: Harp bir ay devam edecek!

İşte düşmanın harbe ne için girdiğini anladık: Onun bütün maksadı, harbi bir an evvel bitirip sulha bir an evvel kavuşmaktır.

Artık Konstantin biliyor ki en şanlı bir zafer kazanacak olsa bile harp uzarsa tahtı yine tehlikede, sulh yapamazsa milleti yine aleyhindedir. Yunan milleti biliyor ki şehirler ve kasabalar değil, kıtalar olsa bile harp uzarsa ne devam etmeye takatı, sulh yapılmazsa ne alınan yerlerden bir istifadesi vardır. Onun içindir ki düşman bütün kuvvetiyle ve bütün suratiyle ordumuzu ihâtaya ve yakalamaya çalıştı, onun içindir ki mühim yerlerin zabtı bile Yunan tebliğlerine fazla bir gurur ve coşkunluk vermiyor.

Çünkü onun gayesi ilerlemek değil, yer almak değil, hatta zafer kazanmak değil; harbi bitirmektir!

Artık bu sefer son kuvvetini ve son cehdini sarf eden Yunan, harbi bitiremezse mağlûp olmasa da mağlûptur, muzaffer olsa da mağlûp!

"Tan" gazetesi de bu nükteyi iyice anlamış olmalı ki, son nüshalarından birinde Yunan taarruzundan bahsederken: "Biz kararımızı verdik, Yunan ordusu mağlûp da olsa Anadolu'da kalamayacak, muzaffer de olsa!" diyor.

Artık düşmanın bu harpteki bütün gayesi ve maksadını anladıktan sonra, onun nereye kadar harp yapabileceğini anlamak kolaydır.

- Düşman hangi raddeye kadar harbe devam edebilir?

Bu suale müsterih ve kat'î cevap verebiliriz:

- Harbin uzayacağına kani olduğu güne kadar!

Açıksöz, 24 Temmuz 1921, Sayı : 241.

ÇIKMAZDA ÇIRPINIŞ

Yirmibeş gündür kımıldanamayan, yirmibeş gündür yaralı ve bitâb, olduğu yerde solumaya mecbur kalan düşman üç, dört gün evvel yine harekete geldi. Fakat ruhlarımızda bir zerre endişe yok. Artık hepimiz düşmanın ne yapamayacağını ve bizim ne yapacağımızı iyice anladık. Hepimiz artık anladık ki Anadolu düşman için bir çıkmaz ve düşmanın hareketi o çıkmazda bir çırpınıştır.

Bunu Yunan milleti de anlamıştı: Venizelos'u devirmesi o çıkmazdan kurtulmak içindi, o halk Anadolu seferinin uzamasından bıkmış ve uzayacağından ürkmüştü. Konstantin'e kavuşan halk, aynı zamanda sulha da kavuşacağını zannediyordu. Konstantin Atina'ya geldiği vakit baktı ki bir tarafta sulh için reyini veren bir millet, diğer tarafta harp için her yaygarayı yapan haricî bir Rumluk var.

O her iki tarafı tatmin edecek bir çâre buldu: "Venizelos'un harbi yaptığına değil, harbi uzattığına kızıyorum!" dedi. Kendisi bu suretle, kısa bir harpten kat'i bir sulha varacağını ilân ediyordu. Bundan hem sulh isteyen Yunan halkı, hem harp isteyen harici Rumluk memnun oldu:

Biri sırtındaki ağır yükün atılacağına, diğeri Venizelos siyasetinin devam edeceğine seviniyordu. Kısa bir harpten sonra kat'i bir sulh: İşte Birinci İnönü baskını bunun için yapıldı, İkinci İnönü taarruzuna bunun için kalkıldı. Fakat Konstantin'in

milletine vaad ettiği kısa harp bilakis daha ziyade uzuyor ve milletin yakın zannetiği sulh bilâkis daha ziyade uzaklaşıyordu. Nihayet Konstantín'in üç, dört ayda toplayabileceği her şeyi topladıktan ve alabileceği her şeyi aldıktan sonra şiddetli bir taarruza kalktı. Milletine bu sefer ilân etmişti: Harp bir ay sürecek ve bir ay sonra Yunan milleti sulha kavuşacak!

Konstantin biliyordu ki bu sefer de işi bitiremezse işi bitiktir. Biliyordu ki bu sefer de kat'i bir harp kazanamazsa tahtı gaib olmuştur, biliyordu ki bu sefer de harp uzayacak ve Türkler sulha yanaşmayacak olursa, kendi milleti artık buna devam edecek değildir.

Bunu bildiği için ne yapıp yapıp harbi bitirmek, ne yapıp yapıp kat'i bir harp kazanmak istedi. O tehlikeli ve o telefatlı ihata hareketini bunun için yaptı. Kafası buharlı Yunan sürüleri kesif saflar halinde hücuma bunun için kaldırıldı, her geçilen dereyi Yunan lâşeleriyle ve her aşılan tepeyi Yunan cesetleriyle dolduran o müthiş zâyiat hep bunun için göze alındı: Hep ordumuzu tamamen çevirmek ve harbi tamamen bitirmek için.

Oniki günlük bir ihata hareketi ve oniki günlük bir yürüyüşten sonra, bir an geldi ki düşman emeline muvaffak oluyorum zannetti ve bütün milletine, Türk ordusunun çevrildiğini ilân etti: Fakat birde baktı ki ortada çevrilen bir ordu değil, devrilen kırkbin kişilik Yunan askeri var!

Düşman ajansları o dakikada neler uydurmadılar: Kırk, ellibin esir alınmış, İsmet Paşa yaralanmış, Kâzım Karabekir Paşa esir edilmiş, bir Yunan tayyaresi Mustafa Kemal Paşa'yı şimendiferden kapıp götürmüş! Atina caddelerinde ve Beyoğlu sokaklarında bu haberlerle şampanyalar patlatıldı, hançereler açıldı, mavili-beyazlı bayraklar dalgalandı. Atina ve Beyoğlu sokaklarında sabahlara kadar salyalı nârâlar, coşkun neşeler, mezheb-i hulyâlar dolaştı: Fakat beklenen kırkbin Türk esiri yerine, kırkbin Yunan yaralısı geldiği anlaşılınca açılan şişeler atıldı, bağıran hançereler tıkandı, dalgalanan bayraklar büküldü. Türk ordusunun endâmıyla esir olduğu haberi yerine, bütün mühimmâtı ve bütün levâzımıyla hârika engîz bir manevra ric'ati yaptığı öğrenilince; Yunanlıların dudaklarındaki handeler birer homurtu, alkış için hazırlanan avuçlar ye'sden bükülmüş birer yumruk; neşeli şarkılarla inleyen Tesalya ve Girit ovaları birer isyan sahası oldu.

Hakikat acıdır derler. Yalandan sonra hakikat ise, sürûrdan sonra mâtem gibi daha şiddetli oluyor. Yunanlılar sevindi, Yunanlılar neşeli bir rüya gördü. Yunanlılar bütün Türk ordusunu ihâta ettik diye çılgın şenlikler yaptılar: Fakat sonra da yanlışlıkla cennete girerek hakikat anlaşılınca dışarı atılan bir mücrîme döndüler!

Konstantin'in ordusu bir şey yapamayınca Papulas'ın tebliğleri, Türk ahvâl-ı dâhiliyesi hakkında kendi halkına teselli vermeye kalktı.

Yunan ajansları, Yunan ve Rum gazeteleri artık tüm ümitlerini Anadolu'nun göçmesine bağlamışlardı.

O gazeteler millî hareketi mukavvadan bir bina mı zannediyorlardı. Bilmem, fakat onlar bu hayâl ile avunurken, Anadolu'dan giden bir haber onların beyninde bir bomba gibi patladı: Anadolu'nun dört sınıf askerini ve eşyasının yüzde kırkını orduya vermesi haberi!

Bu haberle düşman anladı ki, Anadolu'nun niyeti artık yalnız mağlûp olmamak değil, düşmanını behcmahal mağlûp etmektir.

Konstantin milletine bir ayda bitireceğini vaad ettiği harbi bitiremedi, ordumuzu ihata etmek hakkındaki emelini tahakkuk ettiremedi. Fakat bunlara mukabil memleketinde artık homurdanmaya ve yer yer isyanlara başlayan bir halk; karşısında, artık bütün manâbi'ni toplayan ve gittikçe taşıp kabaran bir ordu var. Bu vaziyet karşısında ne yapsın: Çekilse mümkün değil, dursa darbeyi yiyecek, ilerlese sonu yok. Konstantin de şimdi şüphesiz Anadolu'nun bir çıkmaz ve yapacağı her hareketin o çıkmazda bir çırpınış olduğunu çok iyi anladı!

Biz de artık ordumuzun yapacağı şeyi pek iyi biliyoruz: Düşmanı durdurmak icabediyorsa o, devrilmek bilmez bir duvar; düşmanı çekmek iktizâ ediyorsa, o, korkulu bir kapan; düşmanı ezmek lâzım geliyorsa o, önüne geçilmez bir merdane ola-

cak. Üç, dört gündür başlayan düşman hareketi karşısında Başkumandanımız, elindeki orduya acaba bu üç vazifeden hangisini gördürecek? Biz şimdi artık burasını düşünmüyoruz bile: O ordu ister bir kapan, ister bir duvar, ister bir merdane olsun; yalnız şunu biliyoruz ki düşmanın artık bu seferki hareketi son çırpınışı ve bu seferki çırpınışı son hareketidir.

Açıksöz, 20 Ağustos 1921, Sayı: 261.

RUHUN KUVVETİ

Hiç bir ordu dünyada Yunan ordusu kadar müsait şerâit içinde harbe girmiş değildi ve dünyada yine hiç bir ordu, bizim kadar en fena şerâit içinde harbi kabul etmemişti. Muvaffakiyet için ne kadar esbap ve avâmil varsa o tarafta, hüsran ve mağlubiyeti hazırlayan ne kadar şerâit ve vesâil varsa bizim taraftaydı. Yunan ordusu Umûmî Harp'ten en zinde ve en hırpalanmış çıkan bir ordu idi. Umûmî Harb'in sonlarında bir, ikibin zayiatla, bütün kuvvetini muhafaza ederek ayakta kalmıştı. Halbuki bizim ordu beş senelik Umûmî Harb'in en ağır yüklerini taşımış, beş senelik Umûmî Harp'te ziyade kan akıtan, en ziyade telefat veren bir ordu idi.

Sonra harpten zinde ve sarsılmamış çıkan Yunan ordusu, Mütârekeyi müteakip yeniden teçhiz ve yeniden takviye edilerek üzerimize saldırmıştı. Halbuki beş senelik harpte bîtab ve perişan kalan Türk ordusunun elinden Mütâreke ile bütün silâhı ve bütün kudreti alınmış ve bu yaralı, bîtâb ordu tamamen dağıtılmıştı. Yunanistan'ın arkasında bütün Avrupa vardı. Avrupa'nın galip devletleri onun müttefikiydi, her şey ve herkes onun dostu, tarafındadır. Halbuki bizim ne ordumuz vardı, ne müttefikimiz; ne silâhımız vardı, ne zahîremiz. Bize Avrupa düşman, başımızdaki hükümet düşman, sağ düşman, sol düşman, kara düşman, su düşmandı.

Yunanistan Harb-i Umûmi'den sonra bir, iki misli büyümüş, halbuki biz Mütâreke ile silâhımızı

teslim ettikten sonra beş, altı misli küçülmüştük. Onun elinde hududu genişlemiş bir ülke, bizim elimizde her taraftan kırpılmış bir vatan vardı. Ona her cihetten imdat ve kuvvet geliyor, bize her taraftan gaile ve uğraşma çıkıyordu.

İşte ikibuçuk sene Yunanla biz bu şerâit içinde çarpıştık. İkibuçuk sene içinde o, İzmir'den Sakarya'ya geldi ve biz İzmir'den Sakarya'ya çekildik. Artık burada son harbi verdiği vakit, elinde fazla olarak Anadolu'nun yarısı ve bizim elimizde hepsinden feci olarak yarım bir Anadolu vardı.

Onun elindeki Anadolu en mamûr, en zengin bir kısımda, Anadolu'nun en iyi şoseleri orada, en mebzûl şimendiferleri orada, en bereketli, en mütenevvi' mahsulâtı hep orada idi. Sakarya'ya kadar gelen düşman, Yunanistan'ın Garbi Trakya'nın askerlerinden başka, istila ettiği yerlerdeki bütün yerli Rumları ve İstanbul'un gönüllü fırkalarını peşine takmış, adeden büyük bir tefevvuk temin ederek öyle gelmişti. Sakarya'ya kadar gelen düşmana bütün yollar açık ve denizler açık, İngiltere'nin hazineleri ve İngiltere'nin mühimmat fabrikaları açıktı. Sakarya'ya kadar gelen düşman Kütahya ve Eskişehir'i alan, Kütahya ve Eskişehir'e doğru muzafferane yürüyen, zaferin verdiği gururla mest ve mahmur, kuvve-i maneviyesi yükselen bir düşmandı.

Halbuki bizim ordu, Kütahya ve Eskişehir'den sonra Sakarya'ya kadar çekilmiş bir orduydu, ne

adeden tefevvuku, ne silâh itibarıyla fâikiyeti mevcuttu, kemiyeti az, teçhizatı noksan, menâbii fakirdi. Düşmanın sayısız vapurlarına bedel bir iki yelkenli, düşmanın elindeki mebzûl şimendiferlere bedel bir kaç bozuk yol, düşmanın binlerce ve binlerce otomobillerine bedel kaplumbağa yürüyüşlü kağnılar vardı...

Düşmanın vinçlerle çıkardığı mühimmatı biz ahalinin sırtında çıkarıyor, düşmanın vagonlarla taşıdığı techizatı biz merkeplerin sırtında sevk ediyor, düşmanın kamyonlarla yığdığı askeri biz çarıklarla gönderiyorduk.

Bir tarafta yağmur yerine kurşun, kurşun yerine gülle, gülle yerine zelzele yağdıran bir düşman; diğer tarafta her gülleye bir kurşun, her kurşuna bir süngü, her süngüye bir yumrukla mukabelc cden Anadolu ordusu:

Yok, dünyada hiçbir ordu, düşman kadar müsait şerâit içinde ve yine dünyada hiçbir ordu bizim kadar fena bir mahrumiyet içinde harp etmedi; hiçbir milletin tarihinde Sakarya Harbi gibi müsavatsız bir harp, Sakarya Harbi gibi kağnıya bedel tank, tanka bedel kağnı harbi yapılmadı. Öyle iken düşman nasıl oldu da makhur ve münhezim ve biz nasıl oldu da galip ve muzaffer olduk? Oh, bunun bütün sırrı tek bir kelimededir: Ruhun kuvveti.

Düşmanlar herşeyi hesap ettiler, askerlerin miktarlarını, mühimatın bolluğunu, vesaitin mebzûli-

yetini her şeyi hesap ettiler. Fakat onlar Türk ruhundaki enginliği ve o enginlikteki kudreti hesap edemediler. Bu harp yalnız zâlim ile mağduriyetin, haksızlık ile adaletin, istilâ ile müdafaanın bir harbi değil, bu harp aynı zamanda maddiyat ile maneviyatın bir harbi oldu. Bu harpte yalnız put ile hilâl, şirk ile vahdaniyat, tahakküm ile istiklâl değil, bu harpte madde ile ruh da birbiriyle çarpıştı. Madde ki görünen bir kütle, ölçülen ve hesap edilen bir kuvvettir; görülüp hesap edildiği için, madde bu harpte çok mağrur ve emindi. Ruh ki görülmez bir sır, ölçülmez bir kudrettir; görülüp ölçülemeyen her şey gibi esrarlı ve muammalı kaldı Madde ki her şeyi hesapla yapar, on Eylülde Ankara'da vereceği ziyafeti hesaplamıştı, ruh ki yapacağı şeyi söylemez, aynı ziyafetin hesaplandığı günde düşmanı Sakarya'nın garbinde kovalıyor. Madde ve ruh münâzaâsı diye bir şey var mı, bilmem, eğer varsa Sakarya harbinden sonra yalnız biz değil, bütün dünya da anladı ki madde bir kere daha makhur ve münhezim ve ruh bir kere daha galip ve müteâlidir!

Açıksöz, 15 Eylül 1921, Sayı : 284.

CEHENNEME KADAR

Ecnebi gazete muhabirlerinden biri Eskişehir'de Kral Konstantin ile mülâkatta bulunuyor. Kral memnun ve mağdurdur, başı yukarda ve sözleri yüksektedir. Çünkü ordusu Kütahya ve Eskişehir'e girdi. Onun bu zaferi yanında "Marn Harbi" bir hiç, onun kudret-i askeriyesi yanında "General Foch" bir gölge, onun bu ileri yürüyüşü yanında İskender seferleri bir efsânedir!

Muhabir krala soruyor:

- Ankara'ya da gidecek misiniz?

Kral cevap veriyor:

- Bu ordu ile Ankara'ya değil, cehenneme kadar giderim!...

Evet o ordu ile nerelere kadar gidilmez, o ordu ki yalnız iki alayıyla Umûmî Harbi kazanmıştı, o ordu ki yalnız bir darbe ile Kütahya ve Eskişehir'i almıştı, o ordu ki şimdi de bir ileri yürüyüşle Ankara'ya kadar gidecekti. Başında Konstantin gibi bir İskender bulunan o ordunun önüne kim ve ne hâil olabilirdi?

O ordunun önüne artık Türkler değil, dağlar ve taşlar duramazdı; dağlar ve taşlar değil, cehennem zebânileri bile duramazdı... İskender'in, elinde kudret olsa güneşi de fethedecekmiş öyle mi? İşte Kosti ilân ediyor: "Önüme cehennem bile çıksa zabt ederim!"

Muhabir yine soruyor:

- Peki Ankara'yı aldıktan, Millîcileri dağıttıktan sonra ne yapacaksınız?

Kralın dudaklarında manâlı bir tebessüm uçuyor:

- Ben Onikinci Konstantinim!

Evet o, Onikinci Konstantin'dir. Bütün Bizans'ın vârisidir. Ankara'dan sonra yapacağı şey tabiî İstanbul'u düşünmektir. Eylülün beşinde Ankara'da Büyük Millet Meclisi binasında beyanatta bulunacağı gibi, ondan sonra bilmem hangi ayın çarşambasında da Ayasofya'da âyin yapacak!

Zaten Atina Kralı olması dolayısıyla eski Yunanistan'ın bütün şa'şaası onda. İskender'in yürüdüğü yollarda at koşturduğu için onun bütün mirâsı onda, Onikinci Konstantin olduğu için de Bizans İmparatorluğu'nun bütün hukuku hep onda toplanmıştı. Kral Konstantin deyip geçmemeli, "Perikles'in tâcı onun, İskendir'in tahtı onun, Bizans'ın saltanatı hep onundu. Şimdi ordusuna "Yürü!" emrini verdi mi eski Yunanistan'ın şa'şaası, İskender'in saltanatı. Bizans'ın İmparatorluğu tarihin mezarı içinden kefenlerini yırtarak, hep birden ayağa kalkacaklardı. O, ordusuna "İleri!" emrini verince bütün o ölü ve çürümüş tarihler dirilecekler ve Sakarya kıyısında hâlâ ayakta durmaya çalışan bir tarih devrilip ölecekti!

- Ankara'ya kadar gidecek misiniz?

- Ankara ne demek? Bu ordu ile cehenneme kadar giderim!

Şimdi anlaşıldı ki kral hakikaten doğru söylemiş. Kendisi değilse de ordusu cehenneme kadar gitti. Kralın ufak bir hatası varsa cehennemin mesafesinde yanılmasıdır, o, "Ankara'ya değil, Sivas'a değil, icap ederse cehenneme kadar giderim!" derken cehennemi çok uzakda Ankara'dan, Sivas'tan daha ileride sanıyordu. Halbuki ordusu Sakarya'ya gelince cehennemin nerede olduğunu çabucak anladı. Meğer kralın çok uzakta zannettiği cehennem, Eskişehir'le Ankara arasında imiş ve Sakarya denilen ırmak meğer o cehennemin lâvdan ve ateşten akan bir ırmağıymış, Sakarya'nın arkasındaki tepeler meğer o cehennemin nâr ü nirânını püsküren birer yanardağmış. Kralın hakkı var, hem yerden göğe kadar var. "Bu ordu ile cehenneme kadar giderim" diyor değil mi? Zaten cânilerin, hunharların, eli kanlı günahkârların gideceği yer cehennemden başka neresidir?

Köy yakan, çocuk kesen, cana kıyan, insan doğrayan Yunan sürüleri de işte Sakarya'nın cehennemine geldi, Sakarya'nın ölüm ve elem cehenneminde o sürüler cinayetlerinin cezasını, kasaplıklarının kefaretini, hunharlıklarının azâbını çekiyor.

- Bu ordu ile cehenneme kadar giderim!

Çok doğru söyledin, Onikinci Konstantin! Ordun o cehenneme kadar geldi, o cehennemin içine

girdi ve şimdi o cehennemin içinden çıkamıyor, halbuki sen kaçtın, cehennemin ateşinden korkarak Bursa'ya kaçtın, ordunla beraber cehenneme kadar gelmek değil, ordundan çok evvel uzaklara kaçtın. Eğer Onbirinci Konstantin gibi sende de kendini feda edecek kadar bir cesaret olaydı, şimdi sen de çoktan onun gittiği yere giderdin...

Zararı yok, Onikinci Konstantin, ölüm cehenneminden kaçtın, fakat hicap ve zillet cehennemine gittin: Kimbilir bu ikinci cehennemin azâbı belki birincisinden daha fazladır!

Açıksöz, 18 Eylül 1921, Sayı : 286.

YENİ YAYGARA

Yunanlılar cihanı yeni bir yaygaraya verdiler. Yunan diplomatları, Yunan gazeteleri ve Yunan ajansları şimdi yeni bir lisanla haykırıyolar. Artık devletler müdahele ve tavassut etmeli imişler, artık bu uzayıp giden kanlı Anadolu mâcerâsına bir nihayet verilmeli imiş! Yunanlılar bu müdahele ve tavassutu temin için çalmadık kapı, mürâcaât etmedik devlet, baş vurmadık matbûât bırakmadılar. Yunanlıların bu yaygara ve telâşına yalnız İngiliz mütbûâtı iştirak ediyor, bütün Fransız matbûâtı da bu Yunan arzusuna red ile cevap veriyorlar. İngiliz matbûâtının katar başısı Times diyordu ki: "Yunanlılar'ın muvaffak olmayacağı anlaşıldı, artık işe bir tavassut edelim!" Peki azizim Times, Yunanlıların muvaffak olamıyacağı ve bu işi beceremiyeceği anlaşıldı, fakat Türklerin muvaffak olduğu ve bu işi becerecekleri anlaşılmadı mı?

Fransız matbûâtının tekesi olan Tan da diyor ki: "Yunan dün devletlerin tavassut teklifini reddetti, bugün de devletler onun tavassut istirhâmını kabul edemez!"

Evet Yunanistan dün ne tavassut, ne müdahele istiyordu, yalnız kendi kuvvetine ve kendi kılıcına güveniyordu. İkinci İnönü Harbi'nin arefesinde, Londra Konferansı'nda, Fransa Başvekili Briand, Yunan murahhasına, Türklerle uzlaşmalarını ve Türklerin nasıl kuvvetli olduklarını Fransızların

Ayıntab ve Klikya'da fi'len tecrübe ettiklerini söylediği vakit Yunan murahhası, Fransız Başvekilinin yüzüne şu cevabı fırlatmıştı: "Fakat Türklerin karşısında Fransızlar değil Yunanlılar var!"

Yunanlılardaki bu gurur Kütahya ve Eskişehir'i aldıktan sonra artık büsbütün kabarıp coştu. Artık bütün Türk ordusu dağılmış ve Yunan'a bütün ufuklar açılmıştı. Sevr Muâhedesi artık Yunanın muzaffer kılıcıyla yırtılan bir paçavra olmuştu. Venizelos'un kazandığı bu muâhede Yunanistan'a sanki ne fayda temin ediyordu? Trakya'dan başka İzmir'le; onun etrafında beş, on kaza ve bir, iki sancak değil mi? Bu da sanki birşeymiydi? Venizelistler asıl şimdi Konstantin'in yapacağı muâhedeyi görmeliydiler. Adalar Denizi'nden İznik ve Karahisar'a kadar, yarı Anadolu Yunan'a ilhâk ediliyordu. Trakya'da hazırlanan "Paleolog" fırkası İstanbul'u zabtedecek; Onbirinci Konstantin'in eliyle gömülen Bizans, Onikinci Konstantin'in kılıcıyla dirilecekti. Kral Eskişehir'de iken, yalnız Ankara Meclis-i Millî binasında okuyacağı beyannâmeyi değil, Ayasofya kubbesine takılacak altın çanı ve Ayasofya âyininde giyeceği yaldızlı imparatorluk elbisesini bile hazırlattı! Alınan yalnız yarı Anadolu, kazanılan yalnız İstanbul değil; Pontus da, tarihin derin mezarındaki çürümüş kefenlerini yırtarak ayağa kalkacak, oraya da Konstantin'in oğullarından ve kardeşlerinden biri kral olacaktı!

Bunları hayâl ve alay zannetmeyiniz. Lloyd George, armut kafalı budala Kosti'yi Eskişehir'e kadar sevk edebilmek için İznik ve Afyon hattını vaad etmişti. Eskişehir'den sonra aynı sürüleri Ankara'ya ve Haymana çöllerine saldırtabilmek için de onlara bol keseden İstanbul'u bahşetti. Fakat Yunanlıları bu suretle körükleyen Lloyd George bile, onların hayallerindeki enginlikten ve emellerindeki hudutsuzluktan ürkmüş, Avam Kamarası kürsüsünde resmen Yunanlılardan biraz i'tidâl istirham etmişti!

İ'tidâl mı? Ne için ve neden? Konstantin'in kılıcı işte her şeye ve her kuvvete hakimdi. O kılıç her istediğini alacak, her istediğini yapacaktı. Artık Sevr Muâhedesi'nin ne ehemmiyeti vardı. Trakya ve İzmir ne demekti?

Lloyd George Avam Kamarası kürsüsünden teminat verdi: "Muzaffer bir devlet artık Sevr Muâhedesi'ne riayet edemez!" Bu, helvası bıçağı gibi iki tarafı da keskin, şekerci sucuğu gibi iki taraftan da çekilebilir bir cümle idi! Nitekim Mustafa Kemal Pasa da Büyük Millet Meclisi'ndeki o büyük nutkunda, İngiliz Başvekilinin o cümlesini kendine mesned yaptı: "Türkiye muzafferdir, öyle ise Sevr Muâhedesi'ne riayet edemez. Lloyd George'tan sözünü tutmasını isterim!" dedi. Lâkin ne tuhaf, Lloyd George o cümleyi söylerken Yunanlılar sevinçlerinden kaplarına sığmıyorlar ve Sevr Muâhedesi'nin parçalandığını ilân ediyorlardı. Şimdi

Mustafa Kemal Paşa bu cümleyi söylerken de Yunanlılar "Aman Sevr Muâhedesi'ni yırtmayınız!" diye devletlere yalvarıyorlar!

Yok, bak o göklere çıkardığınız, o İzmir'den nâmına altın heykel yapmaya hazırlandığınız Lloyd George bile "Muzaffer bir devlet Sevr Muâhedesi'ne riayet edemez" dedi. Artık bu kâhinâne cümlenin karşısında akan sular bile durur!

Dün elinizde yalnız Ankara, Pontus, yalnız İstanbul ve Bizans dolaşıyordu, bugün bütün o yerlerden ve o hayallerden neden vazgeçtiniz? Dün Sevr Muâhedesi nezdinizde "yırtılmış bir paçavra" idi, bugün neden o paçavrayı tekrar dikmek ve yamamak istiyorsunuz? Şimdi bu paçavra için çalmadığınız kapı, uğramadığınız devlet, başvurmadığınız mutbûât kalmadı. Bütün cihanı tavassut yaygaraları ve müdahele şamatalarıyla doldurdunuz. Fakat söyleyiniz hangi tavassut, hangi müdahele?

İtalyanlar'dan yüz bulmadınız, Fransızlar tarafından kovuldunuz. Ümidiniz İngilizlerden mi? Öyle ise Lloyd George'un yine Avam Kamarasından söylenmiş şu sözlerini tahattur ediniz: "Cebren tavassut edebilmek için kudretimiz yalnız Yunanistan'a kâfidir, çünkü bütün sahillerini abluka edebiliriz. Fakat Türkleri icbâra kuvvetimiz yoktur, çünkü İngiliz zırhlıları Anadolu dağlarında yüzemez!" Söze, o, nâmına altın heykel dikmeğe hazırlandığınız Lloyd George'un diğer bir sözünü de ifşâ ede-

yim mi? Altı, yedi ay evvel yine Avam Kamarası'nda bir mebus tarafından vâki olan istîzâh üzerine Lloyd George, dudaklarına şeytânî bir tebessüm çizerek şu cevabı vermişti:

"Türklerin hücumuyla Yunanlılar siperlerini terk edecekse, Yunan meselesi iştigale bile değmez!"

Haydi, artık, istediğiniz kadar bağırınız: çalmadık kapı, baş vurmadık devlet bırakmayınız, ordunuzdan ümidi kesince kapıları ve devletleri dolaşmaya başladınız. O devletlerden ve kapılardan a ümidi kesince mecburen bize geleceksiniz. Gelecek fakat bizi göremeyeceksiniz: Çünkü ordumuz ahdetmiş; siz, bize gelinceye kadar o, İzmir'e gidecekmiş!

Açıksöz, 28 Eylül 1921, Sayı : 295.

PATRİĞİN ETTİĞİ

Bundan tam dörtyüzseksenbeş sene evvel Fâtih, kıratının üstünde İstanbul'a girdiği vakit bu, cihanın en mühim hâdiselerinden biri oldu. Bu giriş bin senelik çürümüş bir saltanatın kapanışı, dinç ve temiz bir hilâlin parlayışı idi, bu giriş bütün cihan tarihini ikiye böldü. Fakat bu girişin belki bunlardan daha büyük bir neticesi vardır: Saltanat içinde saltanat doğuşu! Fâtih kıratının üstünde İstanbul'a girerken Rum patriği de bir yere kapanmış, hâif ve lerzân, ölümünü bekliyordu. Fâtih ona cellat yerine yaldız hâşeli bir at, ölüm yerine altın işlemeli bir hil'ât ve altından yapılmış bir asâ gönderdi. Patriğin yaldız hâşeli atının üstünde Fâtih'in yanına girişi, kıratının üstünde Fâtih'in İstanbul'a girişinden daha debdebeli oldu. Aldığı belde ile cihanın tarihini ikiye bölen Fâtih, aldığı beldenin patriğini tahtından inip yayan istikbâl etti. Patrik kendine verilen fermanı ve Patrikliğe bahş edilen imtiyazları dinlerken şüphesiz kulaklarına inanamıyordu. Bu, kendine verilen şey bir imtiyaz değil bir saltanattı. Patrik, Bizans İmparatorları zamanında mâlik olmadığı hukukun üç, beş misline şimdi Fâtih eliyle nâil oluyordu. Bu verilen imtiyazla patriğe kimse karışmayacak, Patrikliğin ayrı bir teşkilâtı olacaktı. Bu imtiyazdan sonra Rumluk yalnız dinî bir cemaat değil müstakil bir millet, patrik de yalnız ruhâni bir reis değil, Rumluğun ruhuna ve kilisesine hakim bir hükümdardı. Fâtih İstanbul'a girerken elem

ve ölüm bekleyen patrik, Fâtih'in huzurunda bu hudutsuz ve inanılmayacak lütûfları işitince, kendini tutamadı, gözlerinden şükran yaşları akarak, Fâtih'in ayaklarına kapandı: Dünyada hiçbir şükran şüphesiz bu kadar samimi ve sıcak olmamıştır.

Çünkü dünyada hiçbir galip hükümdar hiçbir mağlûp reis-i ruhânîye böyle lâ-yetenâhî bir semahât yapmadı ve hiçbir mağlûp reis-i ruhânî hiç bir galip hükümdardan böyle bir muamele göremezdi.

Aradan dörtyüzseksenbeş sene geçti: Gözlerinden şükran yaşları akıtarak Fâtih'in ayağına kapanan o patrikten, dörtyüzseksenbeş sene sonra diğer bir patrik alenen ve hayâsızca neşrettiği bir beyanname ile şimdi bütün Rumları Yunan ordusuna iâneye ve Yunan ordusuna yardıma davet ediyor. Patrik bu fedakârlığı yapmayan Rumları siyah kitaba yazacak ve bütün "elenizmus" âlemine teşhir edecekmiş! Dörtyüzseksenbeş senelik bir zamanın bir ucundaki o patriğe yapılan muamele ile diğer ucundaki bu patriğin bize yaptığı muamele: Şüphesiz ki yalnız biz değil, cihan tarihi bile o kadar yüksek bir ulüvv-i cenâbe karşı bu kadar yüksek bir hıyanet görmedi!

Bizim bu muameleye hiddetimiz, Rumluğun hıyanetini patriğin bu beyannamesiyle öğrenip işittiğimiz için değildir. Biliyoruz ki o hiyanet dörtyüzseksenbeş senedir için için ve yedi sekiz senedir de açık devam ediyordu. Biliriz ki karşımızda bizi

boğmak için çarpışan kuvvetin yarısından çok fazlası Yunanlı değil Rum'dur. Biliriz ki karşımızdaki orduyu teçhiz eden servetin yarısından çok fazlası, bizim vatandaşlarımızın kesesinden çıkan servettir. o keseleri ki bizim gâfil ellerimiz doldurdu. Onlara verdiğimiz her kuruş bize çevrilen bir fişek, onların bizden kazandığı her lira bizim göğsümüzü nişanlayan bir tüfek, onların kasasını dolduran her servet bize ölüm saçan bir tank ve bir zırhlı oldu. Ne feci bir vaziyet ki biz kendi kendimizin katili oluyoruz: Oğlunun şahâdetiyle ağlayan şu baba bilse ki onu öldüren kurşun, bakkal Dimitri'den aldığı bir okka pirinçtir, kocasının şahâdetiyle saçını yolan şu dul kadın anlasa ki kocasının göğsünü delen, manifaturacı Yorgi'den aldığı fistanlığın bedelidir. Şimdi yetim bî-vâye kalan şu küçük çocuk ilerde olsun öğrensin ki düşman güllesiyle şehid olan babası o gülleyi düşmana kendi parasıyla atmıştı! Biz, Rumluğun hiyanetini patriğin beş, altı gün evvel neşrettiği o beyanneme ile öğrenmedik. Ondan çok evvel de biliyorduk ki Sakarya'dan İzmir sahillerine, Marmara kıyılarından aşağılara kadar yer yer yanan evler yakılan köylerin kundakçıları en çok hep o, bizim, vatandaş diye ellerini sıktığımız ellerdir. Kanlar içinde ismeti yırtılan bu bâkire, sandığında hazırladığı çeyizi belki o yırtıcı Rum'un mağazasından satın almıştı. Marmara kıyılarında denizin tuzlu suyuyla şişip tanınmayacak hale gelen şu mazlum Müslüman cesedi, kendini denize atan

Rum'un kesesini belki de kendi eliyle şişirmişti. Bizim onlara verdiğimiz servet, hiyanet ve ölüm şeklinde tekrar bizim karşımıza geldi. Bizim vatandaş diye sahte tebessümüne ve tatlı diline aldandığımız insanlar, eşkıya ve câni kıyafetinde bizim hayatımıza saldırdılar. Bizim dörtyüzseksenbeş seneden beri bir hükümdar salâhiyeti ve bir saltanat teşkilâtıyla makamında bıraktığımız patrik efendi, bu beş asırlık lütûf ve nimetin şükrânını bütün Rumları Yunan ordusuna iâneye icbar ile edâ ediyor.

Zararı yok, biz bunlara artık hiddet bile etmiyoruz. Biliyoruz ki kabahat onlardan ziyade bizimdir. Bize ne için hiyanet ediyorlar diye kızacağımıza, bize hiyanet edecekleri ne için bıraktık diye kendimize kızmalıyız. Anladık ki Fâtih'in beş asır evvel yaptığı ulüvv-i cenâb en büyük bir basîretsizlik, bizim beş asırdır devam eden siyasetimiz en büyük bir hata bugünkü hiyanet bütün o basîretsizlik ile bu hatanın tabiî bir neticesi imiş. Fener Patrikhanesi tarihimin kızıl rekli bir çıbanıydı. Ne yazık ki derin bir gaflet içinde, o çıbanın kızıllığını taze bir gelin penbeliği sandık. Şimdi o çıban bütün afüvvünü ve bütün irinleri ile deşilip mahiyetini meydana çıkardı. Biz buna memnunuz. İçin için işleyen yaralar daha tehlikeli, el atından yapılan hiyanetler daha derin, tatlı bir dil ve yaldızlı bir tebessüm altında saklanan riyakârlıklar daha korkunçtur. Artık ne ortada riya, ne yüzlerde maske, ne arada saklanacak esrar kaldı. Varsın bütün Rumlar Yunan ordu-

su ilerleyince şenlik, gerileyince mâtem yapsın; varsın patrik efendi Yunan ordusu Ankara'ya doğru giderken Konstantin'e Rum heyetleri, Konstantin ordusu Ankara yakınlarından yüzü geri ederken Rumlara iâne beyannameleri çıkarsın; varsın Kral Konstantin Anadolu Rumlarını kandırmak için parlak nutuklar, kazandıklarını Sakarya'ya gömdükten sonra da şimdi bütün Anadolu Rumlarına cebrî seferberlikler yapsın. Bütün bunlar bizim beş asırdır aldanmaklığımızdan ve onların beş asırdır bizi aldatıp durmalarından daha tehlikeli ve daha mazarratlı değildir.

"Mağrûrâne Ricatlar" kumandanı Papulas, Eskişehir'den Ankara'ya doğru hareket ve bir darbede Kuvâ-yı Millîye ordusunu târümâr edeceğini zannettiği demlerde Yunan gazetecilerine dedi ki:

- Türklere bütün hesabımı birden ve toptan halledeceğim!

Çok doğru söylüyorsun iki gözümün göz bebeği Papulas, biz de bunu istiyor ve diyoruz ki:

- Rumlarla hesabımızı artık toptan ve kökünden halledeceğiz!

Açıksöz, 2 Ekim 1921, Sayı : 298.

YİNE RUMLUK MESELESİ

Patriğin mahûd beyannamesi münasebetiyle geçen gün bu meseleye yalnız hissî bir temasla dokunmuştum. Bugün da aynı meseleye his ve asâbın sahasına girmeksizin; sırf zihnî bir düşünce ile, sırf tarihi ve hakikatı rehber ederek, kısaca temas etmek istiyorum.

Rumluk meselesi bizde "Etniki Eterya" propagandası ile başladı. Bu propaganda bir yere dökülen zeytinyağı lekesi gibi genişledi, sari marazlar gibi sahillerden ve büyük şehirlerdeki Rumlardan başlayarak dahile ve içerlere doğru yayıldı. Bu propaganda; tatlı bir zehir gibi, kül altından işleyen bir yangın gibi tesmîm etmedik Rum, tutuşturmadık Rumluk bırakmadı. Fakat "Etniki" bu propaganda ile ne istiyordu: Türkiye'deki Rumlara dinlerini ve milliyetlerini tahattur ettirmek mi? Lâkin bizim lâkayd ve müsamahakâr idaremiz sayesinde Rumlar zaten dinlerini ve milliyetlirini unutmamışlardı ki!..

"Etniki" bu propaganda ile Türkiye'deki Rumları daha mesut mu etmek istiyordu? Lâkin Türkiye'deki Rumlar, Atina'daki Yunanlılardan daha mesut değil mi idi!..

"Etniki" bu propoganda ile Türkiye Rumlarının muhtar ve müstakil olmalarını mı istiyordu? Lâkin onların işine karışan kimdi, Rum Patriği âdetâ bir hükümdar, Rum cemaati âdetâ bir hükümet değil miydi!..

İşte beş, altı asırlık bütün bir tarih apaçık duruyor: Bizden hangi tazyiki ve hangi fenalığı gördüler? Ne dinlerine karıştık, ne lisanlarına dokunduk: Kiliselerinde istedikleri âyini, mekteplerinde istedikleri tedrisatı yaptılar.

Bizim hükümet teşkilâtı bizim için bir yük, onların cemaat teşkilâtı kendileri için bir kuvvetti. Bizim nasibimiz asker olup azalmak, onların kısmeti düğün yapıp çoğalmaktı: Her İslâm evinden çıkan tabut, kurulan beşikten fazla; her Rum hanesinde sallanan beşik çıkan tabuttan ziyade idi.

Biz hükümet eşiğinde servetimizi tükettik, onlar ticarethane kapılarında keselerini şişirdiler. Çalışan bizim çiftçi, kazanan onların tüccarıydı. Müstahsilliğin bütün meşakkatini çekmek bize, komisyonculuğun bütün refahını sürmek onlara düşüyordu.

Niye sayıp duruyorum; bir milletin mesut olması için ne lâzımdır, hürriyet ve serbest mi, işte onlar hür ve serbesttiler: Kiliseleri birer "Etniki" şubesi, mektepleri birer fitne ocağı olduğu zamanlar bile, ne kilisede yapılanı, ne mektepte okunanı soran olmadı. Saadet için ne lâzım, servet ve refah mı? İşte onlar zengin ve müreffeh idiler: Ticaret kendilerinde, sanat ellerinde, servet ceplerinde idi! Düşününüz ki bir Türkiyeli Rum'un aldığı "Averof'a" mukabil, bütün Türkiye Hükümeti sağlam iki zırhlı alamamıştı!

Rumların bizim idaremizde ne kadar mesut olduğunu kendi diplomatları bile itiraf ediyorlar. İşte Venizelos'un Hariciye Nâzırı ve sulh konferansında Yunan'ın sabık murahhası olan Mösyö "Politis" üç, dört sene evvel meşhur "Rapors Politique Internationale" risâlesine yazdığı makalede ne diyor biliyor musunuz: "Yunanlılar, Türkler tarafından görmekte oldukları himâyenin mümâsiline diğer hiç bir ecnebi idaresi altında nâil olmak ümidini besleyemezler!.."

Geçen gün "Times" gazetesinde (Dickson Johnson) nâmında bir İngiliz mütefekkiri, Politis'in bu beyanatını istişhâd ederek diyor ki: "Kıbrıs Rumlarının İngiliz idâresi altında kalmaktansa Türkiye'ye avdeti tercih etmeleri ancak bu beyanatla kabil-i izahtır". Rumları toptan kesen Bulgaristan'ı, Rumları toptan kovan Romanya'yı Rumları toptan ezen Suriye'yi, bütün bu Balkan hükümetlerinde hep bizi özleyen Rumları bir tarafa bırakınız, şu medenî İngiliz idaresindeki Rumlar bile işte en salâhiyatdar ağızlardan işitiyoruz ki "Ah, Türkiye!" diye inliyorlar.

Bizi niye özlemesinler: Bizden Yunanistan'a zengin giden Rumlar bile orada fakir, Yunanistan'dan bize çıplak gelenler bile burada zengin oldular. Çünkü burada ticaretleri rekabetsiz, hayatları emin, tesanüdleri muhkemdi. Türkiye'de onlar için askerlik yok, işlerine karışan yok, kâr ve kesblerini elinden alan yok, bilâkis askerliğe beden nâ-

çiz bir vergi, müdaheleye bedel ortaksız bir saha-yı ticaret vardı. Öyle iken hele Balkan Harbi'nden beri bize yapmadık kötülük, etmedik düşmanlık, göstermedik nankörlük bırakmadılar. Bütün bunların sebebi ne? Bizden kurtulmak mı? Sizi temin ederim hiç bir Rum bunu düşünmüyor; beş, altı asırlık bir rehafı tekmeleyecek kadar hiç bir Rum ahmak değildir. Onlar bizden kurtulmak için değil, mavi ve beyaz bayrağa kavuşmak için bu nankörlüğü yapıyorlar: İşte bütün meselenin ruhu ve nüktesi burada!

Hiç unutmam, Balkan Harbi'nden evvel "Hürriyet ve İtilâf" propagandası yapılırken, Rıza Tevfik maskarası, Rum mebusu mahûd Boşo'yu koluna takmış "Bana nasıl eminseniz buna da öyle emin olunuz!" diye onu konferans kürsüsü üstünden kalabalık bir İslâm cemaatine takdim etmişti. Boşo'nun orada söylediği nutkun şu cümlesi hâlâ kulağımda çınlıyor:

"Türkiye bizim için bir ana ise, Yunanistan da bir hemşiredir. İnsan hem anasını sever, hem hemşiresini!"

Onu söyledikten bir sene sonra, Yunan mebusu ve Yunan mutasarrıfı olan "Boşo"nun o sözü bizi iğfal için tılsımlı bir efsun oldu. Bunlar o ananın en hayırlı evlâtlarıydı ki, o anadan kazandıkları paraları hep o hemşireye gönderdiler. O hemşire ise onlardan gelen paraları hep o ananın göğsüne atılacak bir fişek ve göğsünü delecek bir süngü yaptı.

Nihayet bir gün mavi ve beyaz hotozlu hemşireleri İzmir'e ayak basınca, bütün İzmir Rumları al ve beyaz başörtülü analarının boğazına sarıldılar. Analarının al ve beyaz renkli baş örtüsü parçalanıp çamurlara atıldı. İstanbul Rumları da aynı şeyi yaptı. Boşo'nun cümlesindeki riyâyı anarak açıkça, boğazlarını yırtarcasına bedmest ve bedtıynet bağırdılar ve hâlâ bağırıyorlar: "Mavi ve beyaz hotozlu hemşireyi isteriz, al ve beyaz örtülü bu anayı boğacağız!"

Peki o ana onlara ne yapmıştı, bu hemşire onlara ne getirdi?

O ana onları altı yedi asırdır muhafaza etmiş, himâye atmiş, onları zengin etmiş, mesut etmişti. Bu hemşire ise onlara ilk iş olarak ticarette durgunluğu, askerlikte seferberliği getirdi. Bütün İzmir Rumları seksen bin imza ile devletlere müracat ettiler, biz Yunanlı değiliz Osmanlıyız dediler, mavi ve beyaz hotozlu hemşireler, girerken yırttıkları nüfus tezkerelerini tekrar çıkartmak için Osmanlı nüfus idâresine üşüştüler. Çünkü hotozlu hemşire onlardan ticarette felç, kasalardan servet, askerlik sininde olanlardan da kan ve ölüm istiyordu.

Bugün o coşkun ve servetle kaynaşan İzmir râkid ve yosunlu bir göl gibi sâkin ve bugün İzmir'deki Rumlar oradaki İslâmlardan daha mâtemli ve daha dilhûndur!

İşitiyoruz ki Yunan ordusu ·Ankara'ya doğru ilerlerken galî fiyatlarla gişelerden Ankara için bilet alan İstanbul Rumları da şimdi Sakarya zaferinden sonra başlarındaki serpuşu değiştirmek için fesçi dükkânlarına koşuyorlarmış! İkinci İnönü zaferinden sonra da Rum meyhanecileri ve Rum bakkalları, mavi ve beyaz renkli fıçılarını ihtiyaten kırmızı ve beyaz renge boyamışlardı: Fakat artık yeter, fıçıdaki boya, baştaki fes ile kendilerine aldanacak kimse kalmadı! Rum Patrikhanesi kapı kâhyası İkyadis, patriğin beyannamesi münasebetiyle Akşam gazetesi muharrirlerinden birine diyor ki:

"Aramızı açmak doğru değildir, yarın yine yüz yüze bakacağız!"

Hangi yüz yüze İkyadis efendi. Sizde yüz mü kaldı ki yüzünüze bakalım. Bizi öldürmek için sapladığınız kirli hançerlerinizin ucundan hâlâ temiz kanlarımız akıyor. Şimdi ne kadar haindiniz, fakat iki seneden beri katil de oldunuz. Hepinizde öldürülen bir Müslümanın kanı, yakılan bir evin hıncı, söndürülen bir ailenin lâneti var.

Sakarya'dan İzmir'e kadar, yalnız Türkiyeli Rumların elleriyle yanan köylerin, dumandan gündüzleri birer geceye ve o yangınların alevinden geceleri birer gündüze döndü.

Bir taraftan patrik hâlâ alenen o beyanname ile Rumları Yunan ordusuna davet ederken, diğer ta-

raftan kapı kâhyasının hâlâ "birbirimizin yüzüne bakacağız" demesi: Yok, İkyadis efendi dünyada herşey olur, fakat bu kadar hiyânet ve o kadar kandan sonra yalnız mu dediğin olamaz ve olmayacak!

Açıksöz, 2 Ekim 1921, Sayı: 302.

SULH DİLENCİSİ!

Gunaris Avrupa'ya gitti; Gunaris Paris'te Briyan'la görüşüyor, Gunaris oradan Londra'ya gidecek, Roma'ya uğrayacak, peki Gunaris ne için dolaşıyor ve o ne yapmak istiyor? Onun niye dolaştığını ve ne istediğini artık bütün dünya gazeteleri yazdı. Gunaris'in seyahatı ve ne istediğini artık bütün bir sürü yazıları iki kelimede telhîs edebilirsiniz: Sulh dilenciliği!

Evet Gunaris sulh dileniyor. Şüpehsiz sulh istemeyen millet yoktur, harp için harp yapılmaz. Her harp sulha giden gürültülü bir yoldur, en harpçi olan milletler de isterler ki sulha varsınlar, lâkin sulh istemek çeşit çeşittir: Sulh kazanılarak istenilir; sulh teslimiyet gösterilerek istenilir; sulh, sulhu beklemek suretiyle de istenilir, sulhu kazanarak istemek için harbi kazanmak lâzımdır, sulhu teslimiyet göstererek istemek için mağlubiyeti kabul etmek lâzımdır; sulhu bekleyerek istemek için de muvaffakıyeti beklemekte ve muvaffakiyetsizliği beklememekte görmek lâzımdır.

İşte size üç nevi sulh ki birincisine zaferle, ikincisine mağlubiyetle, üçüncüsüne intizarla varılır. Birincisinin adı "pes dedirtmek" ikincisinin adı "pes demek", üçüncüsünün adı da ya pes dedirtinceye, ya pes deyinceye kadar beklemektir. Zafer sulhunda sulh senin kucağına gelir, mağlubiyet sulhunda sen sulhun kucağına gidersin, intizâr sulhun-

da da ya sulh seni bekler, ya sen sulhu beklersin! Gunaris'in istediği sulh bu üç neviden hangisine mensuptur? Oh, o, sulh istemenin dördüncü bir nev'ini icat etti!

Onun istediği sulh, bir defa saydığım üç nev'i sulhun birincisine dahil değildir: Çünkü zafer sulhu için pes dedirtmek lâzımdır, pes dedirtmek için de bizim Gunaris'e yalvarmaklığımız iktizâ ederdi. Onun istediği sulh ikinci nev'iye de dahil değildir: Çünkü teslimiyet sulhu için Yunan'ın pes demesi lâzımdır, pes demesi için de onun bize müracaatı icap ederdi.

Gunaris'in sulhu üçüncü nev'iye dahil değildir: Çünkü intizar sulhu için bizim usanmaklığımızı beklemek lâzımdır. Halbuki, Gunaris Atina'da sulhu bekleyeceğine, sulh için Avrupa'da kapı kapı dolaşıyor.

Lâkin sulha varmanın saydığım üç yoldan başka bir vasıtası yoktur: Ya galip gelmeli, ya galebeyi beklemeli, ya mağlubiyeti itiraf etmeli. Gunaris bunun üçüne de yanaşamışor: Galibim diyemiyor, çünkü mağlup oldu; sulhu bekleyeceğim diyemiyor, çünkü beklemeye takati yoktur, mağlûbum diyemiyor, çünkü daha Yunan ordusu Anadolu'dadır. Gunaris bu üç nev'i sulhun birincisine baktı ebedî bir üfûl; ikincisine baktı, kat'i bir imkânsızlık; üçüncüsüne baktı, elîm bir izmihlâl, o zaman dördüncü nev'i bir sulh yolu keşfetti: Sulhu dilenerek istemek!

Ne lâtife yapıyorum, ne fantazi, Gunaris'in bugünkü sulh teşebbüsleri için bundan daha doğru bir cümle, Yunan'ın bugünkü mevkiini ifade için bu cümleden daha doğru bir tâbir bulunamaz. Düşününüz, Yunan ordusu Eskişehir'den ilerlerken yalnız zafer sulhu düşünüyordu. Ankara alınacak, Türk ordusu mahv edilecek, Anadolu diz çöküp Yunan'a yalvaracaktı: "Aman ne istersen razıyım!" Bunu Gunaris de, Konstantin de, Teodokis de hep böyle ilân ettiler. O zaman ne devletlerin tavassutunu düşünüyorlardı, ne meselenin siyaseten hallini.

Sulhu bizden kılıçlarıyla alacaklar ve bize sulhu ister istemez kabul ettireceklerdi: Bu parlak emeli Sakarya'nın suları alıp götürdü! Nehirlerin götürdüğü şey bir daha geri dönmüyor, kati bir zaferle sulhu kazanmaya ebediyen veda eden Yunanistan için yapılacak şey, artık ya mağlûbum deyip teslimiyet sulhu yapmak, yahut da sonuna kadar sabredip sulhu beklemekti değil mi? Yunanistan için bir defa beklemeye imkân yoktu,Yunan milleti Venizelos'u harpten kurtulmak için devirmiş, Konstantin'i sulha kavuşmak için çağırmıştı. Konstantin yirmibir gün mütemadiyen ordusunu Sakarya kıyılarının granit cephesine çarptırmışsa, Sakarya'nın kıyılarında kırk, ellibin Yunanlı'nın gömülmesini göze almışsa bunlar hep harpten bir an evvel kurtulmak, sulha bir an evvel varmak içindi. Sakarya ricatından sonra ordusuna neşrettiği beyannamede Kral "Harbin hitâm bulduğunu", yakında mâverâl-

arına kavuşacaklarını, askerlerine vaad etmiş ve onları bu çocuk martavallarıyla aldatmaya çalışmışsa sebep hep budur, hep Yunan'ın harbe devam etmek ve sulhu daha ziyade beklemek imkânı kalmamasındandır. Peki madem ki buna imkân yoktur, madem ki Yunan muzaffer olmak ümidini kaybetti, madem ki artık "zaman" onun zaafı ve bizim kuvvetimizdir, öyle ise Yunan ne bekliyor ve neden mağlûbiyetini itiraf edip işin içinden çekilmiyor?

Bunun sebebi, Yunan ordusunun hâlâ Anadolu'da ve Eskişehir'le Karahisar'da bulunuşu değildir. Almanya mağlûbiyetini itiraf ettiği vakit Alman ordusu henüz Fransız toprağında idi, bunu sebebi Yunan ordusunun müdafaa ve mukavemet edeceğine ümit beslendiğinden de değildir, çünkü harp gayesini ve taarruz kudretini kaybeden hiçbir istilâ ordusu, istilâ ettiği yerde çöreklenip kalamadı ve kalamaz. Yunan ordusunun Eskişehir ve Karahisar'dan atılması artık ay değil hafta işi, o ordunun hatta bütün Anadolu'dan tardı yıl değil ay meselesidir! Peki Yunanistan'ın hâlâ açıkça mağlubiyetini itiraf edip herçi-bâd-âbâd bir sulh yapmamasının sebebi nedir? Bunun sebebi mi? Bakınız ne kadar garip: Yunan milleti hem harp istemiyor, hem fütûhat istiyor. Hem sulha can atıyor, hem Yunan âmâlini fedaya razı olmuyor!

Yunan milleti harp yapılmasa homurduyor. Her şeyden vaz geçilip teslimiyet sulhu yapılsa büsbü-

tün homurdanacak! Gunaris meclisten ne için itimad reyi almış biliyor musunuz? O mevkii işgale razı olacak başka kimse çıkmadığı için Atina'da hiç kimse, şimdiki hükümetin yüklediği mesuliyeti üzerine almak istemiyor.

Venizelosçular bile .Venizelos'un gelmesine razı değildir: Çünkü artık bu işleri Venizelos bile temizleyemezmiş!

Yunanlılar galibiz diyemediler, bekleyeceğiz diyemiyorlar, mağlubuz demeye de dilleri varmıyor: İşte bu üç şeyi de söylememek üzere Gunaris'i Avrupa'ya gönderdiler!...

Gunaris, Briand'ın kapısına vardı, elinde siyaset keşkûlü "Aman bir parça sulh!" diyor. Fakat sulh artık ne Briand'ın cebinde, ne Lloyd George'un ağzında, sulh ancak Sakarya Gazisi'nin elindedir:

Gunaris'in boş ve faydasız kapı çaldığını yakında hep göreceğiz, göreceğiz ki Yunan'a o kadar özlediği sulhu yine Mustafa Kemal Paşa'nın yumruğu verecek!

Açıksöz, 25 Ekim 1921, Sayı : 318.

TOPTAN HAL!

Birinci İnönü'den sonra Lloyd George Avam Kamarası'nda bir nutuk irad etmiş ve demişti ki: "İstanbul'u Türklere bırakırsak, onların İzmir ve Trakya'nın gitmesine ses çıkarmayacakları bize İstanbul'dan temin edilmişti. Halbuki İstanbul'u bıraktık, hâlâ İzmir'i istiyorlar, İzmir'i de versek Trakya'yı isteyecekler!" (1)

İngiliz Başvekili bununla bizim ne kadar haris olduğumuzu, bir verseler iki isteyen bir millet bulunduğumuzu anlatmak istemişti! Halbuki İzmir ve Edirne bizim için yalnız birer vatan cüz'ü değil bütün bir vatandı. Biliyorduk ki onlar giderse bütün bir vatan gidecek; çünki İzmir'siz Anadolu ciğersiz bir vücut, Edirne'siz İstanbul vücutsuz bir ruh demekti. İzmir'de Yunan, Anadolu'nun ciğerinde bir hançer ve Çatalca'da Yunan, İstanbul'un eşiğinde bir tehditti. Biz, onları istemekle yalnız hakkımızı değil yaşamanın asgari imkânını istemiş olmuyorduk. Fakat Yunan? İşte asıl hırs hem de en hayâsız ve alçakça hırs orada idi. Ve bu hırsı bütün dünyanın gözü önünde perde perde inkişaf etti. Yunan'a Garbî Trakya'yı verdiler, İzmir'i verdiler, Şark'î

---

(1) Bu mesele İstanbul gazetelerinde epeyce gürültü yaptı. Lloyd George'a bu şeni' teminatı veren kimdi? Tabii İngiliz işgali altındaki İstanbul'da bu mesele açıkça tavzih edilmedi. Fakat herkes İngiliz baş vekilinin bu itirafından sonra Dolmabahçe'deki sarayla Baltalimanı'ndaki konağı düşünmüşler ve İstanbul'da herkes bu iki meş'ûm binaya bir daha nefretle yum-

Trakya'yı verdiler, Yunan Çatalca'ya ve Manisa'ya geldi, fakat doydu mu? Hemen bütün Yunan gazeteleri İzmir ve Edirne'nin işgalini bir gaye değil bir adım telâkki ettiler, İzmir ve Edirne'nin alınışı büyük Yunanistan ba's-ü ba'del-mevtinin daha bir mukaddimesi imiş. Asıl gaye Kızılırmak'a kadar bütün yarı Anadolu'yu almak, İstanbul'u ilhak etmek, eski Bizans'ı bütün eski hududlarıyla tekrar diriltmekti! Venizelos cebinde "Sevr" Muâhedesi, Atina'ya geldiği vakit birçok itirazlara hedef oldu, fakat memleketi neden fazla tevsi' ettin, küçük Yunanistan'ı neden tehlikeli surette genişlettin diye değil, İstanbul'u niye alamadın, yarı Anadolu'yu niye ilhak edemedin, Pontus'u niye diriltemedin diye! Venizelos, Mebusan Meclisi'nde o meşhur nutkunda bu hararetli vatandaşlarını şu suretle teskine çalıştı: "Bütün meseleleri biz bitirmeye çalışmayalım,biraz da evlât ve ahfâdımıza halledilecek mesâil bırakalım!"

İşte İzmir işgalinin bütün Anadolu'yu ne için baştan başa ilâhî bir hamle ile sarstığını anlamak isteyenler, Giritli dilpomatın o sözlerindeki manânın derinliğini ve fecâatını düşünsünler. Bütün Anadolu açıkça anlamıştı ki Yunan İzmir'e ayak basmakla, giden yalnız bir şehir değil gidecek olan bütün bir vatandı. Venizelos'un bitiremediğini ondan sonrakiler bitirecek, onların yapamadığını onların ahfâdı yapacak, Anadolu'da ve Çatalca'da bulunan Yunan, o büyük gayelerine varıncaya kadar bu

böyle devam edecekti. Venizelos düştü, lâkin onun yerine gelen Konstantin,Venizelos'un "evlât ve ahfâdımıza bırakalım" dediği mesâilin hepsini toptan halletmeye kalktı. Konstantin ki İsviçre'de iken Venizelos'un siyasetini tehlikeli görüyordu, Konstantin ki Atina'ya gelince Yunanlılara sulh verecekti. O, bunu yapamayınca başka şey yaptı, Venizelos'un yarım bıraktığı işi bitirmeye kalktı. Kral Eskişehir'e girdikten sonra Yunan'ın artık Sevr Muâhedesi'ne riayet edemeyeceğini ilân etti. Biliyoruz ki Lloyd George da "Galip bir devlet artık Sevr Muâhedesi'ne riayet edemez" sözüyle bunu te'yîd etmişti. Yunan, Sakarya üzerine ilerlerken Yunanistan'ın yeni şerâitini artık bütün dünya öğrenmiş ve bütün dünya gazeteleri yazmıştı: İznik'ten başlayan ve Eskişehir ve Karahisar'ı da alan bir hudud!

Konstantin zaten Onikinci Konstantin değil miydi? Artık Bizans diriliyor, Ayasofya beş asırdır mahrum kaldığı çana kavuşuyordu! Trakya'da mümtaz bir "Paleolog" fırkası teşkil edildi: Yunan ordusu muzafferen Ankara'ya girerken bu mümtaz fırka da bir hamlede İstanbul'u zaptedecekti! Ne bir kelime mübalâğa, ne bir kelime hayâl yapıyorum. Eskişehir'e kolayca giren ve Ankara'ya da sühûletle gireceğine emin olan kral artık evlât ve ahfâda iş bırakmak istemiyordu. İşte bunun içindir ki Başkumandan Papulas dahi bir ecnebi gazetesi muhabirine alenen teminat verdi: "Türklerle bütün

mesâili artık toptan halledeceğiz!" Yani Papulas artık Türkiye'de "gayr-i müstahlis" Rumluk bırakmayacaktı. Venizelos'un âtiye terkettiği hesabât, bize Sakarya'da indirecekleri darbeden sonra artık toptan halledilecekti. Artık Yunan'ın nazarında "ati değil", "hal" vardı!

Sakarya hezimeti bütün bu âmâli, bir fiske ile arka arkaya devrilen iskambil kâğıtları gibi, altüst etti, evvelâ İstanbul'a veda ettiler. Bir ingiliz zâbiti bakınız bir İngiliz gazetesinde ne yazdı: "Kazandığı zaferle Yunanlıları İstanbul'a girmekten menettiği için biz İngilizler, Mustafa Kemal Paşa'ya teşekkür etmeliyiz!"

Artık ne Eskişehir ve Karahisar'a kadar Anadolu'nun ilhakı, ne Potus'un dirilmesi, ne Bizans'ın hortlaması düşünülmüyordu. Hatta Gunaris'in seyahati, etrafındaki tereşşuhâttan anlıyoruz ki Yunanistan Sevr Muâhedesi'nde bile fedakârlığa ve ta'dilâta hazırdır! Gunaris'in de, bütün Yunanistan'ın da şimdi teminine çalıştıkları şey, âtiye ait bir ümit kazanmaktır. Anadolu'da şöyle böyle bir ilişkileri kalsın, onlar bununla iktifa edecekler. Lâkin biz işte buna razı değiliz. İstiyoruz ki âtiye ait artık aramızda bir ilişik kalmasın: Papulas "Âti değil hal" dedi. Bu sökmeyince şimdi Gunaris "hal değil âti" diyor. Biz de şimdi Papulas'un sözüne iştirak ediyoruz. Âti değil hal!

Artık her şey toptan halledilsin. Bu toptan hallin çaresi nedir? Bunu bundan sonraki makalelerde yi-

ne görüşeceğiz. Yalnız Avrupa pâyitahtlarında kapı kapı dolaşan Gunaris'e şimdilik şunu söyleyelim ki Türkçe'de bir darbımesel vardır: Biz "Yanlış hesap Bağdat'tan döner" deriz. Yunanistan da kendi lisanına şu darbımeseli kaydederse herşeyden evvel yine kendisi kârlı çıkacaktır:

"Yanlış hesap Sakarya'dan döner!"

Açıksöz, 31 Kasım 1921, Sayı : 323.

Rumluk Meselesi: 1

MESELENİN EHEMMİYETİ

- Papa Eftim Efendi'ye -

Keskin Metropolidi Papa Eftim Efendi, Hâkimiyet-i Millîye'de münteşir iki makale ile Rumluk meselesini, açık ve samimi ortaya attı. O makalelerin tevâlî edeceği tabiî olmakla beraber, yalnız bu iki makale Papa Eftim Efendi'nin bundan sonraki yazılarında dahi takip edeceği hatt-ı hareketi bize vuzuhla göstermektedir. Çünkü bu iki makale bir mukaddime değil bir hülâsadır, ondan sonra verilecek tafsilâtı bu iki hülâsadan anlayabiliriz. Binenaleyh yazılarının mâ'ba'dına intizar etmekte beraber, muhterem Metropolid efendi ile, şimdiden bu meseleyi konuşmakta bir mahzur görmedim: Madem ki fikirlerine esas olan kanaat bu iki makaleyle pek güzel anlaşılmıştır.

Bazıları böyle bir zamanda Rumluk meselesinin gazete sütunlarında münakaşa edilmesine taraftar görünmüyorlar: Ben bu fikre iştirak edenlerden değilim. Acı da olsa açık hakikatleri saklamakta fayda değil zarar vardır. Rumluk meselesi ise yalnız açık, yalnız acı bir hakikat değil; deşilen, kanayan, yanan ve yakan bir hakikattir: Bir yangın ki kaç asırdır kül altında saklı bir ateşti, bir yangın ki yüz sene evvel kendini açığı vurdu. Balkan Harbi'nden sonra büsbütün alevlendi ve bir yangın ki mütârekeden beri artık bütün saçakları sarmış ve bütün bi-

nayı kaplamıştır: Hiçbir yangın kendi haline bırakılmaz! Diyorlar ki cephede de büyük bir harp yangını var. O yangın bitmeden başka yangınlar düşünelemez: İyi ama cephedeki bu harp yangınını da asıl öteki yangın tutuşturdu ve cephedeki bu ulvî ve mukaddes yangın da asıl öteki yangını söndürmek içindir.

Üç senedir Anadolu'nun mübarek sinesinde ve bu saltanatın doğduğu yerlerde ilâhî bir istiklâl mücâdelesine tutuşmuşsak ve bu mücâdele uğrunda yakuttan bir selsebil gibi semâhatle kanımızı akıtmışsak, bunun bütün sebebi Rumluk meselesidir ve şimdi belki bu günlerde, Yunan'a indireceğimiz kahir bir darbe ile kat'i zafere varınca, bunun bize getireceği en büyük mükâfat Rumluk meselesinin temizlenmesi ve ortadan kalkması olacaktır!

Düşününüz, diğer bütün sebepler hep tâli derecededir, asıl âmil, bizim bu harbe girmekliğimizin asıl büyük âmili hep Rumluk meselesidir: Venizelos harîs bir diplomat olmuşsa sebep o, Yunan ordusu İzmir'e ayak basmışsa sebep o, Konstantin İskender hulyâları görmüşse sebep hep odur.

Eğer bu Rumluk meselesi olmasaydı Venizelos uslu bir başvekil, Konstantin mütevâzî bir kral, Yunanistan kendi yağıyla kavrulan sâkit bir hükümet olacaktı.

Eğer o mesele olmasaydı, yarı Anadolu harab ve türâb, milyonlarca servet mahv ve tebâh, yüz-

binlerce aile perişan olmayacak ve Sakarya yirmibir gün kızıl bir ırmak halinde akmayacaktı. Eğer o mesele olmasaydı, üç senedir Anadolu'yu yaralarını sarmakla meşgul görecektik. Üç senedir toprağın altında gömülen kimbilir ne kadar şehid mesut birer baba, üç senedir toprağın üstünde vücutlarını gezdiren kimbilir ne kadar malûl faal birer uzuv, üç senedir ismeti yırtılan kimbilir ne kadar bâkire çocuklarının beşiklerini sallayan bahtiyar birer ana olacaktı. Bütün bu felâketleri hep o mesele doğurdu, bütün bu harbe hep o Rumluk meselesi sebep oldu. Öyle ise bu kadar fedakârlıktan sonra bize düşen vazife de hep o meseleyi düşünmek ve bu harbin bütün gayesi de hep o meseleyi halletmek olmalıdır. Madem ki Yunan'ı Anadolu'ya çeken ve başımıza bu gaileyi açan "gayr-i müstahlis" Rumluğu kurtarmak sevdasıdır. Öyle ise bu harpten sonra artık gayr-i müstahlis Rumluk bırakmamalıyız: Bir daha yangın görmemek için ilk çâre kundağı ve kundakçıyı bertaraf etmektir!

Bu sözlerle ne meselenin ehemmiyetini i'zâm, ne de tehdit yapıyorum. Sadece feci bir hakikatin azâmetini olduğu gibi göstermek istiyorum, evvela şunu bilelim ki bu yangın bizi değil yangını çıkaranları da yakıyor. Şimdi belki tamamıyla hesap edilemese de, hesap bittikten sonra anlaşılacaktır ki, asıl zararı görenler bizim zararımızı kendilerine faydalı zannedenlerdir!

Sonra şunu da biliyorum ki mesele ne sövüp saymakla, ne hislerin tuğyanıyla, ne hakikatı görmemezliğe gelmekle halledilecek değildir. Hakikatı olduğu gibi görmek cesaretini gösterelim ve şunu bilelim ki: Konuşmak, yarı anlaşmaktır.

Meseleyi kurcalamanın şimdilik mevsimsiz olduğuna kani olanlar da bu kanaatlerinde yanıldıklarına emin olsunlar: Bu mevsim gelmemiş değil belki geçmiştir. Metropolid Eftim Efendi meseleyi ortaya atmakla herşeyden evvel bu zamanın gelmiş olduğu hakkındaki kanaatlerini ilân etmiş oldular: Bundan sonraki yazılar, meseleyi birkaç gün açık ve riyâsız kendileriyle konuşmaya çalışacaktır. Konuşmak, yarı anlaşmaktır dedim, halbuki bu meselede iki tarafın münevverlerine düşen vazife yalnız anlaşmak değil, anlaşılanı anlatmaktır.

Açıksöz, 21 Kasım 1921. Sayı : 340.

Rumluk Meselesi: 2

HEM SAÂDET HEM ŞİKÂYET

İtilâfın zaferini temin eden Wilson, yeni dünyadan eski dünyaya bir müncî gibi, başka bir yıldızdan nüzûl etmiş bir havârî gibi, elinde ondört maddelik yeni bir İncil, muzaffer ve muhteşem geldiği vakit; Avrupa'da kaviler, riyâ olduğunu çok geçmeden pek güzel anlaşılan zâhiri bir mahviyyetle ona boyun eğdiği, zayıflar ve çiğnenmiş haklarını isteyenler safvetle ona el açtığı o rüyalı zamanlarda; Türkiye Rumlarını temsil eden bir heyet de Wilson'un huzuruna çıkmış, sözgüdâzla, Rumluğa has farfaralı bir lisanla, asırlardan beri Türk boyunduruğundan çektikleri cefaları sayarak, Rumluğun artık Türklerin elinden kurtarılmasını rica etmişler ve saatlerce Wilson'a bizim zulümlerimizi, barbarlıklarımızı; kendilerinin mazlûmluklarını ve hıçkırıklarını anlatmışlardı. Wilson, bu Rum heyetinin laflarını dinlemiş, dinlemiş; neticede ne demiş biliyor musunuz?

- Madem ki Türk idaresinde bu kadar bedbahttınız, neye hiç isyan etmediniz? Madem ki hiç isyan etmediniz, isyan etmek değil madem ki isyan niyeti bile göstermediniz, demek ki bütün söyledikleriniz yalandır!

İsyan etmek mi? Bir, iki ay evvel Rum Patriğinin Yunan ordusuna cebren iâne toplattırmak hakkındaki teşebbüsü münasebetiyle yazdığım maka-

lede bildirmiştim ki Venizelos'un Hariciye Nâzırlığını ve sulh konferansında Yunan murahhaslığını yapan "Mösyö Politis'i" bile üç dört sene evvel "Rapors Politique Internationale" risâlesine yazdığı ilmî bir makalede alenen şu itirafta bulunmuştu: "Yunanlılar Türkler tarafından görmekte oldukları himâyenin mümâsiline diğer hiç bir ecnebi idaresi altında nâil olmak ümidini bekleyemezler."

Hatta "Dickson Johnson" nâmında bir İngiliz mütefekkiri de Politis'in o beyanatını istişhâd ederek bir iki ay evvel Times gazetesinde şöyle yazmıştı: "Kıbrıs Rumlarının, İngiliz idaresi altında kalmaktansa Türkiye'ye avdeti tercih etmeleri ancak bu beyanatla kabil-i izâhtır".

Bakınız Yunan işgalinden sonra İzmir ve havalisinde tetkikatta bulunan bir İngiliz müdekkiki ne diyor: "İşgale kadar Rumlarla Türkler kardeş gibi geçiniyorlardı, çünkü bu iki millet yekdiğerini tamam ediyor, Türk çiftçilikte meşguldür, Rum da ticaretle. Türk'ün ticaretteki noksanını Rum tamamlıyor, Rum'un yapamayacağı tarladaki ağır vazifeyi de Türk başarıyordu. Yazık ki bu işgal..."

- Artık bize gerisinin ehemmiyeti yok, İngiliz'in şu bir, iki satırında en feci bir hakikat gizlidir. Bizim hükümet teşkilâtı öyle bir tarzda bulunuyor ki kendi hükümetimiz Türk'e bir yük ve bir azap, fakat Rum'a bir nimet ve bir refah oldu. Müstahsilliğin bütün eziyet ve meşakkatini çekmek Türk'e bir

yük ve bir azap, fakat Rum'a bir nimet ve bir refah oldu. Müstahsilliğin bütün eziyet ve meşakkatini çekmek Türk'e, tüccarlığın bütün servet ve saadetini sürmek Hıristiyanlara düştü. Çiftçinin nasibi çok emek, az kâr; tüccarın kısmeti çok kâr, az emektir. Türk'ün köylüsü tarlada, münevveri hükümet kapısında, eşrafı meclis-i idare azâlıklarında uğraşırken, ticaret sahasında Hıristiyanlar rakipsiz kaldı. Öyle bir hükümetimiz vardı ki ölüme yalnız İslâmı çağırıyor, Hıristiyanı yalnız düğüne davet ediyordu. Bir iki ay evvel de yazdım ki Türk'ün talihi asker olup azalmak, Rum'un kaderi düğün yapıp çoğalmaktı. Onun için her Türk evinden çıkan tâbut, sallanan beşikten fazla ve her Rum evinde sallanan beşik, çıkan tâbuttan ziyade idi. Rumların askerlik olmadığı için hayatları emin, rekabet olmadığı için ticaretleri sağlam, servet ellerinde olduğu için refahları fazla, imtiyazlar ve fermanlarla âdetâ bir hükümet teşkilâtına mâlik oldukları için cemaat tesânüdleri muhkemdi. Her Türk münferid bir insan, fakat her Rum mütesânid bir cemaatin bir cüz'ü idi. Bizde Türkler ver Türklük yok, onlarda hem Rumlar var, hem Rumluk mevcuttu. Bizim hükümet teşkilâtımız bizi dağıtmış, onların cemaat teşkilâtı onları toplamıştı. Onun için biz hükümetimizden zaaf, onlar cemaatlerinden kuvvet alırlar.

İmtiyazâtına karışan yok, cemaatine dokunan yok, lisanına ilişen yok: Emin bir teşkilât, hudutsuz bir serbesti, sağlam bir ticaret, bol bir refah. Söyle-

yiniz, onlar bütün bunları başka nerede bulacaklardır? Onun içindir ki Kıbrıs Rumları, İngiliz idaresinde kalmaktansa Türkiye'ye avdeti istiyorlar, onun içindir ki Venizelos'un hariciye nazırı, Rumlar'ın başka bir ecnebi idaresinde Türklerden gördüğü himayeye nâil olamayacağını söylüyor, onun içindir ki Wilson, Türkler'den şikâyet eden Rum heyetine ne için şimdiye kadar hiçbir Rum isyanının görülmediğini sordu.

Peki öyle de ne için Rumlar bizden şikâyete gittiler, ne için senelerden beri bütün cihana bizim barbarlığımızı haykırıyorlar. Ne için bizden kurtulmak maksadıyla bize her fenalığı yapıyorlar, ne oldu? Asırlardan beri kazandıkları servet kendilerine bir azap,nâil oldukları refah kendilerine bir işkence, gördükleri huzur ve emniyet kendilerine bir diken mi oldu? Ne oldu ki biz kendilerine okşasak ısırdı, sevsek sövdü, alkışlasak tahkir etti dediler. Yelpazelesek yaktığımızı, kürke sarsak üşüttüğümüzü, başımızda taşısak ayağımızda ezdiğimizi söylediler. Bütün bu hakikatı tahrif edişlere, bütün bu yaygaralara, bütün bu yalanlara sebep ne idi? Sebep mi? Sırbistan'ın sabık Londra ve İstanbul sefiri Mösyö Şedomiyanoviç 1913'te Balkan Harbi'nin ferdâsında, Sırplar Yunanlılarla müttefiken Bulgaristan'a galebe çaldıktan sonra, "Asya" mecmuasında bakınız Türkler hakkında ne yazdı:

"Siyasî menfaatlerimiz bizi Türkler'in Avrupa medeniyetine gayr-ı sâlih vahşi bir Asya kavmi ol-

duklarını göstermeye sevkediyor. Halbuki bîtaraf bir tarih Türkler'in zâlim ve mütehakkim olmadıklarını; mülkü, adaleti ve rıfk ve mülâyemeti seven bir millet olduklarını takdir ve hürmete sezâ fazilet ve meziyetlere mâlik bulunduklarını irâe eder".

İşte bütün nükte burada. Bizim fenalığımızı haykıranlar bunu sırf kendi siyasî menfaatleri için yaptılar. Biz Makedonya'dan çekildikten sonra, hakkımızda o satırları yazan Sırp sefiri de kimbilir biz orada iken aleyhimizde ne kadar faaliyetler göstermiş, kimbilir ne yalanlar söylemişti. Dört, beş sene evvel ilmî bir makalede Rumların başka hiç bir ecnebi idaresinde Türkler'den gördükleri himayeye nâil olmayacağını söyleyen Venizelos'un Hariciye Nâzırı da kimbilir Yunan ordusunu İzmir'e sokuncaya kadar Avrupa'da aleyhimizde kaç bin hicviye terennüm etti.

İşte Rumların bizden şikâyetleri de bu cinstendir. Bizden fenalık gördükleri için değil, bizi fena göstermek menfaatlerine muvâfık geldiği için bize bu nankörlükleri gösterdiler. Yoksa en ahmak Rum da bilir ki Rumlar başka hiçbir ecnebi idaresinde Türkiye'dekinden daha mesut olacak değildirler. Öyle ise gördükleri bu saadete mukabil, çıkardıkları bu şikâyet ne oluyar? Bu sualin cevabını vermek Rumluk meselesindeki gayeyi söylemektir. Bunu da yarın konuşuruz.

Açıksöz, 22 Kasım 1921, Sayı : 341.

RUMLUĞUN GAYESİ

Her harekette bir gaye vardır. Rumlar, yaptıkları şikâyetler, gösterdikleri nankörlükler, icra ettikleri hiyanetlerle ne istiyorlar? Bizden ayrılmak mı? Eğer ortada Yunanistan olmasa bu suale katiyyen "Hayır" cevabını verebilirsiniz.

Rumlar bizden ayrılmak değil Yunan'a iltihâk etmek istiyorlar; sadece bizden ayrılmak istemekle, sadece Yunan'a iltihâk arzu etmek arasında pek büyük fark vardır. Eğer Rumlar yalnız bizden ayrılmak isteseydi o zaman Rum meselesi sırf dâhilî bir mesele olurdu. Yok gayeleri yalnız Yunan'a iltihâk etmek ise, o zaman da Rum meselesi sııf hâricî bir mesele demektir. Bu iki şık haricinde diğer iki ihtimal daha hatıra gelir: İstiklâl istemek, yahut Yunan'dan mâadâ herhangi bir ecnebi hükümetin idaresini arzu etmek.

Bu iki ihtimalden ikisinin de katiyyen vârid olmadığını bilmeliyiz. Bir defa Türkiye dahilinde müstakil bir Rum hükümeti teşkil etme fikri hiç bir Rum'un aklından geçmiyor, çünkü her Rum pekalâ biliyor ki Trakya'da da, İstanbul'da da, İzmir vilâyetinte de Anadolu'nun her yerinde de Rumlar ekalliyettedir. Binaenaleyh bir hükümet teşkil etseler derhal iktidarı ekseriyeti teşkil eden Müslüman unsurun eline kaptıracaklarına şüpheleri yoktur; onun içindir ki müstakil bir Rum hükümeti fikri hiç

bir Rum tarafından ileri sürülmedi ve ileri sürülmesine de imkân ve ihtimal görülemez.

Sâniyen Rumların Türk idaresinden kurtulmak için Yunanistan'dan mâadâ herhangi bir ecnebi idaresini istemeleri de katiyyen gayr-i variddir: Dün de bildirdiğimiz gibi Venizelos'un Hariciye nâzırı bile itiraf etti ki: "Rumlar Türkiye'deki himayenin mümasiline başka hiç bir ecnebi idaresinde nâil olmak ümidini besleyemezler."

Bir İngiliz de açıkça anlattı ki: "Kıbrıs Rumları bile İngiliz idaresinde kalmaktansa Türkiye'ye avdeti tercih ediyorlar!"

Sonra bilhassa Sırbistan gibi, Bulgaristan gibi, Romanya gibi, hükümetlerin idaresine geçen Rumların ne olduğunu bütün Rumlar pekalâ biliyor. Sırbistan ki ülkesindeki Rumları ezmişti ve Yunan'la zâhiri ittifaka rağmen yine eziyor, Bulgaristan ki Rumları katliam halinde kesmişti, ve fırsat bulunca ülkesindeki Rumları bir kaşık suda boğacaktır; Romanya ki beş, on sene evvel memleketin dahilindeki bütün Rumları toptan kovmaya kalkmıştı, bundan sonra da kovmayacağını kimse temin edemez. Bütün bu misaller ortada iken hangi Rum, ecnebi idaresini ister ve hangi ecnebi idaresinde Rumlar Türkiye'de olduğu gibi emin ve müsterih yaşayabilirler? Hangi ecnebi idaresi Rumlara bizim, patrikhane fermanları gibi kal'a duvarlarından daha müstahkem imtiyâzat verir ve hangi hükümette Rumlar, bizde olduğu gibi asırlarca kiliselerini birer

"Etniki" şubesi, mekteplerini birer fitne ocağı, bankalarını birer hiyanet yuvası yapabilirler? Nerede bizim kadar müsamahakâr bir millet ki Rumların ne kiliselerine karışsın, ne lisanlarına dokunsun, ne teşkilâtlarına müdahele etsin? İşte Venizelos'un Hariciye Nâzırı Politis'i, Rumların başka hiç bir ecnebi idâresinde Türkiye'deki himayeyi göremeyeceğini söylemişse sebebi budur, Kıbrıs Rumları bize avdet etmeyi İngiliz idâresinde kalmaya tercih ediyorlarsa sebebi yine budur. Bu anlaşılınca kendiliğinden şu da anlaşılır ki Rumluğun gayesi bizden ayrılmak değildi: Biz ki Rum patriğine bir hükümdar selâhiyeti ve Rum cemaatine bir hükümet kuvveti verdik. Bizki asırlarca Rumların dinlerini muhafaza, milliyetlerini siyânet, lisanlarını himâye ettik. Bizim idaremiz ki onların nüfusunu çoğalttı, ticaretlerini inkişâf ettirdi, sevretlerini artırdı. Bunu inkâr etmeye değil, bu hakikatı görmemeye bile imkân yoktur. İşte Yunanistan'daki Rumlar ve işte İzmir ve İstanbul Rumları: Bizimkilerin serveti Yunanistan'dakilerden fazla, bizimkilerin seviyesi oradakilerden yüksek ve bizimkilerin evlerindeki çocuklar oradakilerden kalabalıktır. Bizden Yunanistan'a giden zengin Rumlar bile belki orada fakre uğradı. Fakat oradan bize gelen en fakir bir Rum bile zengin oldu. Öyle iken Rumlar bizden gördükleri bu saâdeti neye tekmelediler ve asırların hazırladığı bu refahı Yunan'a iltihâk için neye feda ediyorlar? Bunu düşünmek bize düşmez. Belki milliyet hissi menfaat hissine bile galip olduğundan,

belki Rumlar mavi ve beyaz bayrağa kavuşunca daha mesut olacaklarını zannettiklerinden, belki şundan, belki bundan. Sebep ne olursa olsun ortada bir hakikat var: Rumluğun gayesi bizden ayrılmak değil Yunan'a iltihâk etmektir. Bu farkın ehemmiyetini iyice anlamalıyız. Çünkü Rumluk meselesinin çâresi gayesine göre bulunacaktır. Kimse inkâr etmiyor ki ortada apaçık bir Rumluk meselesi mevcut: Peki onu nasıl halledeceğiz? İşte bu hallin çaresini bulmak içindir ki gayeyi iyice tavzih ve takarrür ettirmeliyiz: Eğer Rumluğun gayesi sırf bizden ayrılmak olaydı o zaman o bir mesel-i dâhilî olurdu ve çâresi de ona göre aranırdı. Meselâ bir "İrlanda Meselesi" İngiltere için sırf dâhilî bir meseledir. Çünkü İrlanda'yı hariçtenbir devlet teşvik etmiyor. Ve İrlanda hariçten bir devlet ilhâk etmek istemiyor, İrlandalıların istedikleri istiklâldir. Ve onlar yalnız Britan'ın tahakkümünden kurtulmaya çalışıyorlar. Çünkü buldukları ada sırf İrlandalılara mahsustur. Ve İrlandalıların dini, seciyesi, menfaati İngilizlerden ayrıdır. Çünkü İrlandalılar İngiliz tahakkümü elinde memleketlerinden hicrete mecbur kalıyorlar. Adasından hârice çıkanların yekûnü; kalanlardan beş, altı misli fazladır. İşte bütün bu esbab İrlanda'yı sırf kendi kendine Britanya'dan ayrılmaya icbar ediyor. Eğer bizdeki Rumluk meselesi de böyle olaydı ona göre çâre düşünülmek lâzım gelirdi. Halbuki bizdeki Rumluk meselesi sırf Yunan parmağıyla dönen ve sırf mavi ve beyaz bayrağın etrafında dalgalanan bir meseledir: Ma-

dem ki Rumluk meselesini doğuran sebep dâhilî değil hâricîdir. Öyle ise o meseleyi ortadan kaldıracak çâre ve tedbir de içten değil dıştan gelmek icap eder!

Açıksöz, 23 Kasım 1921, Sayı : 342.

HARİCÎ SAFHA

Dedim ki Rumluk meselesi dâhilî bir mesele değildir. Rumlar "ne olursa olsun Türklerden kurtulalım, hangi ecnebi idaresi gelirse gelsin bizi kurtarsın" demiyorlar. Bilâkis onlar Yunan'a iltihak edemeyecek, mavi ve beyaz bayrağa kavuşamayacak olduktan sonra, yine alâ hâlihi bizde kalmak istiyorlar, eğer Yunan'dan mâadâ herhangi bir ecnebi idâresi gelse Rumlar belki bizden daha büyük bir şiddetle muhalefet ederler, çünki bütün Rumlar biliyor ki başka bir ecnebi idaresinde Türkiye'den daha mesut olacak değillerdir.

Bir iki ay evvel bir yazımda "Boşo"nun bir sözünü istişhâd etmiştim. Evvelce Osmanlı mebusu, bilâhere Yunan nâzırı olan "Boşo"nun Balkan Harbi'nden evvel, İstanbul'da umumî bir konferans verirken söylediği o sözü bir daha tahattur edelim: "Türkiye bizim için ana, Yunanistan hemşiredir: İnsan hem anasını, hem hemşiresini sever!" Bu sözde yarım ve topal bir hakikat var. Evet Rumlar al ve beyaz yemenili o anayı severler; fakat mavi ve beyaz hotozlu hemşire mevzubahs olmamak şartıyla!

O ana ki asırlardan beri onları himaye etmiş, zengin etmiş, mesut etmişti. O anaya karşı yalnız memnun değil, belki minnettardırlar. Lâkin o hemşire ki onlara büyük bir Yunanistan vaadediyordu.

Onların kulaklarına bütün Rumları aynı bayrak altında toplamayı tebşîr ediyordu. İşte Rumlar bu hemşire için o anayı boğmaya kalktılar ve işte meselenin bütün hakikati de, bütün ruhu da burada!

Hakikatları inkârda manâ ve saklamakta fayda ne? Ortada Rumluk meselesi nâmıyla sızlayan bir yara, kanayan bir irin, en had devresinde bir hastalık var. İstiyor muyuz ki o yara kapansın, o irin dinsin, o hastalık ortadan kalksın; Öyle ise marazın a'râzıyla uğraşmayalım, marazın köküne ve menbâına gidelim. Soralım ki o maraz nereden geldi ve o marazın menbâı nerede? Artık bu Atina'nın nerede olduğunu, Rum Patriğinin nerede oturduğunu bilmek kadar açık bir hakikattır: O marazın mikropları "Akropol"den geldi ve Fener Patrikhanesi o mikroplar için bir transit deposu oldu!

Bunu Keskin Metropolidi muhteren Papa Eftim Efendi de saklamıyor. Ve yazdığı makalelerde 1826 senesinde Fener Patrikhanesi'nin aile ocaklarında ve kiliselerde gizli gizli yaşattığı Türk düşmanlığını açıkça itiraf, Yunanlı metropolidlerin oynadığı rölü samimiyetle işaret ettikten sonra bütün bunlardan çıkan neticeyi bir cümlede hülâsa ederek bize bildiriyor: "Bu yüz senelik mesâî sahillerde pek çok fenalıklar yapmış, pek çok tesirler göstermiştir".

Rumluk meselesinin nasıl hâricî bir mesele olduğunu anlamak için "Etniki Eterya"nın tarihinden, onun yüz senelik mesâisinden bahse hacet

yok, son senelerin vekayına ve son mâcerasının safahâtına kısa bir nazar atmak bunu anlamaya kâfidir: Balkan Harbi'nden sonra kral olan Konstantin, atının üstünde, yeni kazandığı Selânik ve havalisinde gezinirken, yolun üzerinde kendine selâm duran ve beş ay evvel bizim tebâmız olan bir Rum muhtarının, hükümdarlara yakışan azametli bir tevazuyla hal ve hatırını sordu:

- Nasılsın, iyi misin?

Rumların en hakiri bile şâhâne sözler söylemeyi sever. Muhtar cevap verdi:

- İstanbul'a girdiğinizi görmekten başka bir derdimiz yok, haşmetmeab!

Daha o zamandan kendine "Onikinci Konstantin" ünvanını veren heşmetmeab da dudaklarına esrarlı bir tebessüm çizerek eliyle Onbirinci Konstantin'in maktûl düştüğü beldeyi göstererek Rum muhtarını tatmin etti:

- Korkma, yakında, oraya girdiğimizi de göreceksin!

İşte bu küçük muhabere bin destandan müessir, bin tarihten beliğdir: Büyük Yunanistan, büyük Yunanistan!

Akdeniz'in maviliğine doğru lekeli bir el gibi uzanan o küçük pençe, solucan parmaklarıyla hep bu büyük işi kurcaladı. Serumunu ve aşısını Fener Patrikhanesi'ndeki transit deposundan alan Rumlar da hep o pençenin kendilerine uzanmasına hasret

çektiler. Venizelist siyaseti, Konstantin siyaseti, o fırka, bu fırka bunlar hep lâf: En mini mini bir Yunanlı'nın dimağında bile büyük bir "megalo idea" yatıyor!

Balkan Harbi'nden sonra büyük Yunanistan, belki en büyük hayalli bir Yunanlı ve en megalocu bir Rum için bile herhalde uzakça bir hulyâ idi, lâkin, Umumî Harb'den sonra biz boynuna kement atılmış bir koyun vaziyetine girince, o uzak hulyâ her Yunanlı ve her Rum'un nazarında elle tutulur bir hakikat oldu: Artık ne Yunanlılar basirete, ne Rumlar maskeye lüzum görmediler!

Venizelos idaresi Bursa'yı ıskat ve bütün Edirne vilayetini istila ettiği vakit, Rum ve Yunan gazeteleri şöyle yazdı: "Yunan ba's-u ba'de-l mevtinin mukaddimesini gördük!" Anlıyorsunuz ya İzmir'in işgali, Bursa'nın ıskatı, Trakya'nın istilâsı bütün bunlar bir gaye değil, büyük Yunanistan teşekkülüne doğru atılmış bir adımdır! Ondan sonra ikinci bir adım İstanbul alınacak, üçüncü bir adım Kızılırmak'a kadar tevsî edilecek, dördüncü bir adım bütün Karadeniz sahili fetholunacak, beşinci bir adım, altıncı biradım, belki İskender saltanatı olduğu gibi ihya edilecek, lâkin bu son adımlarda tabiî artık biz ortada bulunamayacağımız için, Yunanlılar o zaman Suriye'de Fransızlar, Mısır'da İngilizler'le uğraşacak!

Bu, ne hayâl, ne lâtifedir: Yunan muhayyilesi ölçü, endaze tanımaz! Bakınız Venizelos, cebinde

"Sevr Muâhedesi" muzaffer ve mütfehir, Atina'ya döndüğü vakit meşhur bir nutkunda ne diyor! "Biz ilk adımı attık, bundan sonraki adımları evlâd ve ahfâdımıza bırakalım!"

Yani Venizelos vâkıâ bütün gayr-i müstahlis Rumları kurtaramamıştı. Fakat o bunların kurtarılmasını âtiye bırakıyordu. İşte Konstantin Eskişehir'e girdiğinden sonra, o Girit'li rakibinin yapamadığı şeyi yapmak, onun evlâd ve ahfâda terkettiği adımları o kendi atmak istedi!

Artık eski Bizans olduğu gibi diriliyor ve Kosti, Ayasofya'da Onikinci Konstantin hil'atini giyiyordu!

Yine işte bunun içindir ki Yunan Başkumandanı Papulas, Ankara üzerine yürürken bir ecnebi gazetesi muhabirine: "Türklerle artık bütün meseleleri toptan halledeceğiz?" diyordu. Yani Papulas da artık âtiye birşey bırakmıyordu.

İşte biz de bunu istiyoruz. Bizde istiyoruz ki âtiye bir şey kalmasın, bu sefer meseleyi öyle halledelim ki: Kimse artık gayr-i müstahlis Rumluktan bahsetmesin, istiyoruz ki ortada ne bir sivilce ne bir nüks ihtimali, mesele tamamen halledilsin: "Fakat nasıl mı?" diyeceksiniz. Oh, artık bu sual ile bahsin en müsbet sahasına girmiş oluyoruz.

Açıksöz, 24 Kasım 1921, Sayı : 343.

Rumluk Meselesi: 5

İKİ NEV'İ RUMLUK

İki nev'i Rumluk olduğunu evvelden biliyorduk: Sahil Rumları, dahil Rumları. Böyle iki nev'i Rum olduğunu Rumlar da biliyordu: Sahildekiler, dahildekileri kendilerinden "Karamanlı" diye ayırıyorlardı. Evvelkiler daha kibar, ikinciler daha kaba gibi görülürdü. Karamanlıların örf ve âdetlerinde daha fazla Şark ve biz vardık, evvelkilerin yaşayışlarında ise daha fazla Garp ve "Atina" vardı. Karamanlıların gazeteleri de onlardan ayrıydı. Sahildekilerin gazeteleri aynen "Atina"dakilerin lisanıyla yazıldığı halde Karamanlılara mahsus gazetelerin lisanı Türkçe ve yalnız hurûfâtı Rumca idi. Bu gazetelerde remzî bir manâ görebilirsiniz: O gazeteler de Karamanlılar gibi yarı Türk, yarı değil; yahut Karamanlılar da o gazeteler gibi bir bakıma Rum, diğer bakıma göre Türk'tür! O gazetelerin şekline baksan nasıl Rumca, telâffuzuna baksan nasıl Türkçe olduğunu anlarsan, Karamanlıların da şekline, telbîsine, konuşmasına baksan zannedersin ki hiç Rum değildir. Diğer taraftan âyinlerine, dinlerine, paskalyalarına baksan kanaat getirirsin ki Rum'durlar: Hülâsa o gazetelerde Karamanlılar ve Karamanlılar da o gazeteler gibi ne tamamen bizden, ne tamamen onlardandır!

Ne olursa olsun, ortada bir hakikat varsa, iki nev'i Rumluk olduğudur: İki nev'i Rumluk olduğunu muhterem Papa Eftim Efendi de kabül ediyor.

Yalnız o taksimine sahil ve dahilde bulunup bulunmamayı, Rumca bilip bilmemeyi, bizim gibi yaşayıp yaşamamayı değil "ırk"ı esas ittihaz ediyor: Rumları ki, coğrafya sahil ve dahil diye ikiye ayırmıştı; Rumları ki "ilm-i lisan" Rumca bilen ve bilmeyen diye ikiye bölmüştü; Rumları ki örf ve âdet, zevk ve yaşayış kibar ve kaba, İstanbullu ve Karamanlı diye ikiye tefrik etmişti, metropolid Papa Eftim Efendi yazdığı iki makale ile bunları kâfi görmüyor, Rumları ikiye ayırmak için gayet kuvvetli bir fark ortaya atıyor: Fenerli Rumlar, Türk Ortodoks Rumları.

Bu surete iki nev'i Rum olduğunu anlamak için yalnız coğrafya, yalnız lisan, yalnız örf ve âdet değil asıl "ırk" düşünülecek. Rumlar sahilde mi, dahilde mi? Rumca biliyor mu, bilmiyor mu? Örf ve âdeti bizim gibi mi değil mi? Artık bunların ehemmiyeti yok, yalnız bakacağız:

Bu Rumlar Türk müdür, değil midir? Muhterem Eftim Efendi ilân ediyor; "Anadolu'da tek bir millet var: Türk!"

Artık bu esas kabül edildikten sonra çıkacak neticeler kendiliğinden bellidir: Türk olan Rumların Yunan'a verilmesi, Eftim Efendi Avrupalılara da ilân ediyor ki "ekalliyetlerin hukuku" bahanesiyle burnunuzu Anadolu'ya sokmayınız, çünki sizin ekalliyet dediğiniz kimseler de ekseriyetin ırkındadır.

Muhterem Eftim Efendi'ye, gösterdikleri bu hüsn-i niyyet için çok teşekkür ederiz. Yalnız Türk kelimesi ki bir ırkın değil bir milletin ismidir ve Türklük tâbiri ki ırkıyetin değil milliyetin nişânesidir ve milliyetler ki bugün artık yalnız ırka istinad ettiriliyor, onun için Rumları Türk ve gayr-i Türk diye ayırmanın zâhiren zannedildiği kadar kuvvetli ve vazıh bir fark olmadığına kaniyiz. Bu bahsi daha etraflı ve daha delilli yine konuşacağız. Şimdiden bunu bu kadarcık zikredişim Rumluğun ikiye ayrılmasına muârız olduğum için de değildir. İstiyorum ki bizde iki nev'i Rum bulunduğunu anlamak için coğrafyadan da, lisandan da, ırktan da kuvvetli bir esas bulalım. Rumlar yalnız sahilde ve dahilde bulunduğu, yalnız Rumca bilip bilmediği, yalnız ırken Türk olup olmadığı için değil, Rumları şu iki kelime etrafında ayıralım:

Sadâkat, hıyânet!

Bir Rum, Yunancı ve Fenerci midir? O, bize yetmiş batınlık bir hüccetnâme çıkarıp ırken Türk olduğunu ispat etse de biz, ona diyeceğiz ki: "Sen, bizden değilsin!"

Bir Rum, samimiyetle Yunanlığın ve Fenerciliğin düşmanı mıdır? O "Türk'üm" demese de biz, ona "vatandaşımızsın" diyebiliriz. Binaenaleyh, Eftim Efendi'nin taksimini biz de ufak bir tadille kabul ediyoruz: Fener Rumları, Türk Rumları değil; Fenerci Rumlar, Türkçü Rumlar!

Fakat bir Rum'un hakikaten Türkçü olduğunu nasıl anlayacağız? Artık bunun için ne nüfus tezkeresine, ne şapka yerine fes giymeye, ne lâfa ve yemeniye bakacak değiliz, peki bunun miyârı nedir? Yalnız bu miyârı anlamak için değil, bu iki nev'i Rumluğa nasıl ayrı ayrı çâreler bulunabileceğini ayrı ayrı makalelerle yine konuşacağız.

Açıksöz, 27 Kasım 1921, Sayı : 345.

Rumluk Meselesi: 6

SAHİL RUMLARI

İki nev'i Rumluk olduğunu söylemiştim. Sahil Rumları, dahil Rumları. "Etniki Eterya" yangını bir asırdan beri, evvelâ sahilleri tutuşturdu ve Mütârekeden sonra anladık ki bu yangın artık sahil Rumlarında yapacağı her şeyi yapmış ve eserini bitirmiştir! Yunanlılar İzmir'e çıkınca bütün Rumlar başlarından feslerini, cüzdanlarından nüfus tezkerelerini yırttılar. İstanbul'a İtilâf kuvvetleri girince, başta Patrik olmak üzere bütün İstanbul Rumları Osmanlı tâbiiyetinden çıktıklarını ilân ettiler, artık Patrik culûs ve muâyede merasimi gibi resmî günlerde padişahı tebrike gitmiyor, buna mukabil bütün Beyoğlu sokaklarında bütün Rumlar tarafından tantanalarla Venizelos günleri tes'îd ediliyordu. Samsun'da Pontusçular bütün teşkilâtlarını bitirmişler, yapacakları hükümetin bütün programını çizmişler, asacakları yaprakların kâffesini hazırlamışlardı: İzmir, İstanbul, Samsun bu üç isim sahil Rumlarının üç büyük hıyânet ve tezvîr deposu oldu. Bu üç yerde de Rumluk hep al ve beyaz yemenili anadan ayrılmak, mavi ve beyaz hotozlu hemşireye kavuşmak istiyordu.

İzmir Rumları bu hemşireye "Oh kavuştuk!" dediler. İstanbul Rumları "hemşireye kavuşmadık fakat al ve beyaz yemenili anadan da ayrıldık!" diye müteselli oldular. Samsun Rumları ise anadan ayrılıp hemşireye kavuşayım derken çukura düştü-

ler ve "Ah mahvolduk!" telehhüfâtında bulundular. Birincide saâdet, ikincide teselli, üçüncüde hüsran var.

İzmir Rumları kendilerini mesut mu telâkkî ediyorlar? Varsın öyle olsun! İstanbul Rumları bizden ayrıldıklarını ilân etmekle müteselli midirler? Bu, kendi bilecekleri iş! Samsun Rumları hulyâlarının doğmadan öldüğünü görmekle nalân mıdırlar? Dögünmek bize düşecek değildir? Saâdet, teselli, hüsran, bütün bunları anladık, fakat onların bu vaziyeti karşısında bize de düşen bir vazife var: Artık onlara tebaamız dememek.

Dünkü nüshamızda Anadolu Ajansı'nın bildirdiği bir telgrafı okudunuz: Celâleddin Arif Bey'in padişâhân-ı izâm tarafından tevârih-i muhtelifede ekalliyetlere bahş edilen imtiyazâtın feshi hakkındaki teklifi Meclis tarafından müstaceliyet kararıyla rûznâmeye idhâl edilmiş.

Sahil Rumları için bence böyle tedbire bire lüzum yoktur, çünkü onlar Osmanlı tâbiiyetinden çıktıklarını ilân etmekle o imtiyazat ve fermanları bizzat kendileri feshetmiş oldular!

Bizim nüfus tezkerelerimizin yırtılması, bizim verdiğimiz o fermanların da yırtılması demektir: Rumlar madem ki bizim tâbiiyyetimizden çıktılar, o fermanları isterlerse çerçeveleyip odalarının duvarlarına assınlar, belki kendilerine tarihî bir hâtıra olur!

Sahil Rumları bizim tâbiiyyetimizden çıktılar dedim. Hayır, onlar yalnız bizim tâbiiyyetimizden çıkmakla kalmadılar, bizim hayatımıza saldırdılar; bizden yalnız ayrılmadılar, düşman da oldular; yalnız nüfus tezkerelerimizi yırtmadılar, en hâin ve sefil bir katil gibi bizim boğazımıza da sarıldılar.

Bu düşmanlık ki "Etniki"nin ateşiyle yanan her Rum ruhunda eskiden beri gizli gizli devam ediyordu, bu düşmanlık ki mavi ve beyaz bayrağın tahassürüyle aşılanmış her Rum'da sinsi bir hiyânetti. Fakat artık Mütârekeden sonra İzmir'de, İstanbul'da, Samsun'da bu düşmanlık açık bir husûmet, o hiyanet alenî bir suikast oldu. Bugün cephede bizimle çarpışan süngünün belki yarısından fazlası dünkü tebâmızın süngüsüdür. Karşımızdaki orduya lazım gelen paranın belki kısm-ı azâmını yine onlar temin etti. Onlar bu orduya asker verdiler, para verdiler, otomobil verdiler. Bütün bunlar yarı Anadolu'ya ölüm ve elem getirdi. Yarı Anadolu'yu harap ve türâb eden, köyleri yangın ve yangınları şehr-âyîn yapan eller Yunanlı mıdır, Rum mudur, biz artık bunu ayırmıyoruz.

Şu gaziyi ma'lûl bırakan süngü, şu şehidi toprağın altına gömen kurşun, şu siperi uçurmak isteyen bomba Atina'dan gelen bir askerin mi, yoksa İzmir'den asker olan bir Rum'un ve İstanbul'dan gönüllü yazılan bir palikaryanın mı, biz artık bunları tefrik etmiyoruz. Yunanlılıkla Rumluk, düşmanla hâin birbirine karıştı. Ma'mûreleri harâbe, aileleri

perişan, bâkireleri nâlân eden kuvvet hep birdir, hep birleşen o ellerdir: Artık Atina'dan gelen o askerden daha fazla, İzmir'den gelen şu neferde ve İstanbul'dan gönderilen şu gönüllüde hıncımız ve intikamımız var. Onlar ki yalnız bizim tâbiiyyetimizden çıktıklarını ilânla iktifa etmediler, onlar ki bizim karşımıza ellerinde süngü, ceplerinde bomba, öyle çıktılar. Onlarla ki artık aramızda yalnız ayrılık değil, bu kadar hesap ve bu kadar kan var: Söyleyiniz artık onlarla elimizi nasıl sıkabiliriz? Ve onlar artık bu vatanda nasıl kalabilirler? "Peki bunun çâresi nedir ve onlara ne yapalım mı?" diyeceksiniz. Bunun çâresini Balkan Harbi'nden sonra Venizelos bulmuştu ve bu çâreyi bir ay evvel "Times" gazetesi de yazdı, bu çâre tek bir kelimeden ibarettir: Mübâdele.

Burada mavi ve beyaz hotozlu hemşireye hasret çekenler oraya gitsinler, orada da kırmızı ve beyaz yemenili anaya hasret çekenler var. Onlar da buraya gelsin. Balkan Harbi'nden sonra Venizelos'la yapılan müzakere ve itilâf neticesinde bunun tatbikine bile başlanmıştı, araya Umumî Harb'in girişi bu işi durdurdu. Umumî Harp'ten sonra ise Venizelos, bizdeki Yunancı Rumları Yunanistan'a götüreceğine, Yunanistan'ı bizdeki Rumlara getirdi!

Bu belki daha şanlı idi, lâkin Sakarya'dan sonra büsbütün anlaşıldı ki Yunanistan'ı buraya getirmek değil, buradakilerini Yunanistan'a götürmek daha faydalı ve zaruri imiş! Bu fayda ve zareti işte

"Times"da itiraf ve ilân ediyor, Pontus meselesi dolayısıyla yazdığı bir makalede Rumların hiç bir vakit müstakil bir hükümet teşkil edemeyeceklerini ve İtilâf zâbitlerinin murakabesi altında Rumlarla Türklerin mübâdelesi lâzım geldiğini anlattıktan sonra diyor ki:

"Bu suretle Türkler siyaseten şüpheli olmayan anâsırı kazanmış, Yunanlılar da Avrupa'daki vilâyetlerinde hiç de kuvvetli olmayan Yunan unsurunu takviye etmiş olurlar."

Biz buna razıyız. Bu suretle biz yalnız şüpheli olmayan anâsırı kazanmış değil, mavi ve beyaz hotozlu hemşirenin zulüm ve tazyikinden de yüz binlerce Türk ve Müslümanı kurtarmış olacağız. Yunanistan da bu suretle yalnız Makedonya ve Garbî Trakya'da hiç de kuvvetli olmayan Yunan unsurunu takviye etmiş değil, yüz binlerce Rum'u da al ve beyaz yemenili anayı aldatıp durmak riyakârlığından ve onu harçerleyip gitmek cinayet ve katilliğinden kurtarmış olacaktır!

Açıksöz, 29 Kasım 1921, Sayı : 347.

Rumluk Meselesi: 7

DÂHİLÎ RUMLAR

Irk ile Milliyetin Farkı

- İzzet Ulvî Bey'e -

Papa Eftim Efendi yazdığı iki makalede en ziyâde dâhilî Anadolu Rumlarının Türklüğü üzerinde ısrar etti. İzzet Ulvi Bey de "Anadolu'da Hıristiyan Türkler" serlevhalı bir "seri"nin ilk makalesiyle aynı meseleyi mevzubahis ediyor. İki sene evvel Rıza Nur Bey de "Vakit"de bu mevzuya dair daha etraflı bir makale yazmıştı. Bizim bu makalelerde takip ettiğimiz gaye başka olmakla beraber, dâhilî Rumların bundan sonra nasıl bir vaziyet alabileceğini ve İç Anadolu'da ba'de-mâ Rumlara nasıl hukukî bir mevki verebileceğimizi anlamak için bu meselenin de tenviri, yani dâhilî Rumların Türklüğü meselesinin iyice anlaşılması lâzımdır. Bu mevzuya dair salâliyatdar kalemlerin yazdıkları şeyleri bir iki satırda hülâsâ edelim: De Morgan, Ginyi, Maspero gibi büyük âlimler ve müverrihler, Anadolu'nun pek eski zamanlardan beri Türk ve Turânî bulunduğunu tasdik ediyorlar. De Morgan "Anadolu ve Kafkasya'da İlm-i Heyet" nâm eserinde, Anadolu ve Kafkas ahali-yi asliyyesinin hiç olmazsa dörtbin yıldan beri Turânî olduğunu söylüyor. Ginyi dahi "Asya-i Türkiye'de Coğrafya-i İdâri" nâm eserinde Bursa vilâyetinden bahsederken "Bu vilâyetin en eski ahalisi şimdiki Türkmenlerdir" di-

yor. Bu kitapta tarihin karanlık devirlerinden beri Anadolu ve Kafkasya'da Hititler, Çinler, Kumuklar, Urartular, Kumanlar gibi Turânî ırkların hükümet sürdükleri anlaşılıyor. Anadolu, Osmanlılardan evvel Türk olduğu gibi Selçuklulardan evvel de Türk idi. Onun için Anadolu, Türklerin eski ve esaslı vatanıdır. Rumlar buraya sonradan yerleştiler. Ve onların mevcudiyeti sırf sahillere ve sahillerin bazı noktalarına münhasırdı. Karamanlılar gibi dâhilî Rumlar ise an-asl Türk idi. Bunu anlamak için Rumların elân Türkçe konuştuklarını, Rumca'yı bilmediklerini bilâhire zoraki olarak Rumca öğrenenlerin dahi bu lisanı pek fena tekellüm ettiklerini zikretmeye hâcet yoktur. İzzet Ulvî Bey'in dediği gibi "İri kemikli vücudu, geniş omuzları, kalın siyah kaşları, pala bıyıkları, sâkin tavrı, ciddiyet ve za'fı ile bir Karaman Rum'unun bir Oğuz'dan ve bir Türkmen'den ne farkı vardır!

Evet onların an- asl Türk olduğunu yalnız lisansları ve şiveleri değil "fizyonomi"leri, vücut ve simâlarının teşekkülâtı, âdet ve yaşayışları, bilhassa ruhî seciyeleri pek güzel göstermektedir. Farfaracı, gazoz köpüğü gibi taşkın, kaynar cezve suyu gibi fıkırdaklı bir seciye gösteren asıl Rum ile bu vakur, sâkin, babayanî Karaman Rum'u arasındaki azîm fark isbât ediyor ki bu yekdiğerine zık iki tip ayrı ayrı ırklardan gelmiş ve yalnız kilisede birleşmişler! Peki bu Anadolu rumları nasıl Hristiyan oldu ve bütün Türkler İslâm olduğu halde onlar nasıl Hıristiyan kaldılar?

Birinci sualin cevabını tarih veriyor, ikinci sualin cevabını da Türk'ün seciyesi vermektedir. Türklerin asıl millî dinleri malûm olduğu üzere "Şamanizm"dir, fakat Türkler sonra kısım kısım Museviyeti, Hırisitiyanlığı, nihayet umûmîyetle İslâmiyeti kabûl ettiler. Cengiz'in sarayında her dinin misyonerleri vardı ve Türklüğün en büyük merkezi olan "Kaşgar" da şimdiki câmilere bedel vaktiyle kiliseler mevcuttu. Hatta Cengiz'in sağ kolu olan "Hülagü" Hıristiyandı, onun Bağdat halifelerini imhâsı sırf papazın gönderdiği memurun ve hâlis Türk olan kendi karısının teşvikiyledir(1).

İşte Hıristiyan Türkler Kafkasya ve Anadolu'ya o zaman yerleşmişler ve öylece kalmışlardır. Bilahire hemen bütün Türkler İslâmiyeti kabul ettiler. Fakat Anadolu'daki bu İslâm ekseriyeti orada vaktiyle Hıristiyanlığı kabul etmiş Türkleri yine Hıristiyan bıraktı, onların dinine dokunmadı. Düşünmeli ki o zamanları milliyet kuvvetli değildi. Sonra Türklerin en bâriz ve faziletli seciyelerinden biri kendi dininde bulunmayanlara karşı gösterdiği müsamahakârlıktır. Cengiz'in sarayında nasıl her dinin serbestçe memurları bulunuyor ve âyinleri yapılıyorsa Anadolu'da câmiye giden ekseriyet, kiliseye giden ekalliyete yan bile bakmıyordu. Siz dâhilî Anadolu Rumlarının nasıl doğrudan doğruya Türklükten Hıristiyanlığa geçtiğini şundan anlayınız ki onlar vaktiyle ortodoksluğu kabul ettikleri

(1) "Anadolu'da Türkler", Muharriri: Rıza Nur Bey. "Vakit" 11 Şubat 336, Numara : 813

zaman tabiî kendi eski ve öz lisansları olan Türkçe'den başka bir dil bilmiyorlardı.

Halbuki Bizans'taki Ortodoks patriği ve Ortodoksluğun aynı zamanda reis-i rûhânîsi olan Bizans İmparatoru hep Rumca konuştukları için; İncil Rumca yazıldığı gibi, bütün âyinler de Rumca olduğundan Türkçe'den başka bir şey bilmeyen Anadolu Rumları ne İncil'den, ne vaazdan bir şey anlamıyordu. Bunun üzerine bu Türk Rumlar kiliselerde Rumca lisandan bîzâr olarak Bizans İmparatorluğu'na şikâyet ettikleri için imparator tarafından kiliselerde bunlara Türkçe vaaz olunmasına müsaade edilmiştir. (2)

İşte dâhilî Anadolu Rumları Türk ırkından olmakla beraber bugün Türk milletine dahil değirdirler. İzzet Ulvî Bey'in de işaret ettiği gibi onlar bugün ayrı ve siyasî bir zümre teşkil ediyorlar. Ne hali kurtarmak için tarihi unutalım, ne tarihin hakkını düşünürken hâli fedâ edelim. Türklükle İslâmlık bugün tev'em olmuştur. İkisinin arasında hususiyet ve umumîyet var: Her İslâm Türk değilse de her Türk İslâm'dır. Macarlar da Türk'tü, Bulgarlar da Türk'tü, lâkin dinleri ayrıldığı için bugün onlar Türk câmiasından, Türk milliyetinden ayrıdır. Irken Türk olmayan bir çok unsurlar İslâmiyeti kabul etmekle Türk milliyetine dahil olabiliyorlar, fakat işte Karaman Rumları gibi ırken Türk olduğu hal-

(2) Anadolu'da Hıristiyan Türkler, Muharriri İzzet Ulvi, Hakimiyet-i Milliye, 18 Teşrinisâni, sene 337.

de dînen ayrı kalanlar milliyet câmiası içinde ayrı bir uzviyyet gibi durmak mecburiyetindedirler. Onun için bugünkü Rumların Türklüğünü yalnız tarihî bir hâtıra olarak analım. Bilelim ki ırk, milliyetlerin teşekkülünde bir "kuvve-i esâsiye" olmakla beraber, bugün ırk ile milliyet tamamen ayrılmıştır. Din ve dil ayrılırsa yanlız ırk, milliyet teşkil edemiyor; fakat dili, dîni, hissi bir olunca aynı ırktan olmasa da onlar aynı millettendirler. "Kanı kanımdan" sözü hiç bir millete milliyetin düsturu değildir: Meselâ en yekpâre bir millet olan Fransızları bu düstura göre tahlil etsek birkaç yüz parçaya ayırmaklığımız lâzım gelir.

Bizde Türklük ceryanının yanlış anlaşılması ve Türk milliyetine dahil olduğu halde Türk ırkında bulunmayan birçok kimseleri ürkütmesi hep bu milliyet düsturunun iyi ifâde edilmemesinden ve ırk ile milliyetin vazıh ve esaslı ayrılmamasından neş'et ediyor: Dini dinimden, dili dilimden, hissi hissimden, bu üç şeyde birleşenler Türk milliyetine dahildirler. İslâm olan, Türkçe bilen ve Türk irfanıyla yetişen, sonra bu vatanın saâdetiyle gülen, felâketiyle ağlayan her Müslüman, Türk milliyetine dahildir. Dahilî Rumların bizimle râbıtası son zamana kadar şöyle idi: Kanı kanımdan, dili dilimden, hissi hissimden, onlarla yalnız dini dinimden diyemiyorduk. Sahilleri tutuşturan "Etniki" propagandası, zehirli ateşini dahil Rumlarına da sirâyet ettirdi, istiyordu ki onlar bizimle "hissi hissimden, dili dilimden" de diyemesin! Onun için onlara

Rumca'nın ta'mimine çalışıldı. Onun için onlara Yunanlılık hissi verilmeye başlandı. Dinleri zaten bizden ayrıydı, dilleri ve hisleri de ayrılınca, artık tarihin eski devirlerinden gelen kan vahdeti bir masal ve bir efsane olup gidecekti! Yangın onlara sirâyet etmişse de bereket versin, tamamen ihâta etmiş değildir. Rumca'yı hepsine henüz ta'mîm edemedikleri gibi, Türkçe'yi de hiçbirine unutturmuş değildirler. Tarih ki bize, onlarla "kanı kanımdan" dedirtiyor, eğer onlar da alevi gelen bu yangını kendi elleriyle söndürürler, bize yine "dili dilimden, hissi hisimden" düsturuyla bağlanırlarsa "dini dinimden" diyemesek de zararı yok, kendileriyle güzelce geçiniriz. Nasıl mı diyeceksiniz? Son makale ile bunu da konuşuruz.

Açıksöz, 30 Kasım 1921, Sayı : 348.

Rumluk Meselesi: 8

ANADOLU PATRİKLİĞİ

Bizim Türkçe'de bir söz vardır: "Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli" deriz. Deveyi güdeceklerle bu diyardan gidecekler: İşte bizdeki Rumlar bu suretle ikiye taksim edilmelidir! Bu diyardan gidecekler kimlerdir? Bunu altıncı makalede görüştük. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Rumlara verilmiş olan imtiyazat ve fermanları feshe kalkması bu birinci nev'i Rumlar için değildir. Onlar ki bizzat kendileri o imtiyazat ve ferâmîni yırtmışlardı, Büyük Millet Meclisi şimdi bunları fesh etmekle yeni bir şey yapmış olmuyor, sadece o imtiyazatın Rumlar tarafından yırtılmasını tasdik etmiş oluyor! Artık onlar imtiyazatsız yaşamaya razı olsalar da, artık ekalliyetler hakkında bahşedilecek hukuku bile istemeseler de, artık göz yaşları dökerek nedâmet yeminleri yapsalar da biz, onların bu diyarda bu deveyi gütmelerine müsaade edemiyeceğiz. Yalnız nüfus tezkerelerini yırtarak Osmanlılıktan çıktıkları için değil; yalnız hançerlerinden kan ve kasalarından ihanet akarak bizim hayatımıza saldırdıkları için değil, yalnız ellerinde alkış, dillerinde zito, Yunanlılıklarını ilân ettikleri için değil, dünyada hiç bir teminatın, hiç bir şeyin onları artık samimi bir Osmanlı vatandaşı yapamıyacağına emin olduğumuz için buna müsaade edemiyeceğiz. Onların mâzisine bakıyoruz, uzun ve

gizli bir hiyânet var; onların haline bakıyoruz, hâin ve kanlı bir suikast var; onların âtisine bakıyoruz, kat'i bir sadakatsizlik ve muhakkak bir emniyetsizlik var. İşte onun içindir ki onlarla "mubadele"den başka çâre yoktur. Büyük hiyânetlerin hüsranı da büyük olur. Birkaç senedir patrik intihabı neye te'hîr ediliyor biliyor musunuz?

Bütün Rumların ve Yunanlıların iştirakıyle bir patrik intihab etmek ve Atina Metropolidi'ni İstanbul Patrikliği'ne getirmek için! "Sakarya"dan sonra büyük emel sukuta düşünce, şimdi işitiyoruz ki, İstanbul Fener Patrikhanesi Atina'ya rağmen intihâbı çarçabuk yapmaya karar vermiş: Lâkin İzmir'in ve İstanbul'un bu Fenerci çorbacılarına söylüyorum: Madem ki Atina Metropolidi'ni İstanbul Patrikliği'ne getiremediniz, öyle ise İstanbul Patrikliği'ni Atina'ya götürünüz!

Ne kadar uğraşılsa, eğer Rumluk meselesini bir daha nüks etmemek üzere halletmek isitiyorsak, varılacak netice budur. Zaten mübadele her iki tarafın da menfaatine muvafıktır, bu mübadele esasını ki Venizelos da Balkan Harbi'nden sonra kabul etmiş ve onun tatbikine bile başlamıştı, mübadeleyi ki Times gazetesi dahi bir, iki ay evvel tesvip etti, bu mübadele ki hem mavi ve beyaza hasret çekenleri Yunan'a, hem ezâna ve hilâla mütehassir kalanları bize kavuşturacaktır. Bu zarurî mübadele yapılınca o zaman tabiatıyla Fener Patrikhanesi'nin de Yunanistan'a nakli lâzım gelecektir.

Fener Patriği kendini yalnız Türkiye Rumlarının değil bütün "Elenizmus" âleminin reis-i ruhânîsi telâkki ediyor ve patriklik teşkilâtına göre yalnız Türkiye'deki Rumların değil, Yunanistan'daki bütün Ortodoksların da patrik intihâbına iştiraki lâzım geliyor, mübadeleden sonra artık işte buna imkân olamaz. İslâmların reis-i ruhânîsi olan şeyhülislâm nasıl Hilâfetin merkezi olan İstanbul'da oturuyorsa, Ortodoksluğun reis-i ruhânîsi olan patrik de Ortodoks aleminin müstakil hükümeti olan Yunanistan'ın payitahtında bulunmalıdır. Bütün dünya şunu bilmelidir ki, biz "Misâk-ı Millî"nin tayin ettiği hudut dahilinde artık "hisse-i şâyiasız" yaşamak istiyoruz ve biz şunu da biliyoruz ki bütün dünyada bizim bu emelimize mâni olacak hiçbir kuvvet yoktur!

Bugün Yunan bayrağının dalgalandığı yerlerde ve İngiliz bandırasının hakim olduğu İstanbul'da Rumlar varsın istedikleri hiyâneti ve suikastı yapsın, yarın o yerlere kırmızı şafakların nurlu hilâli muzaffer ve hâkim girdiği vakit, yapılacak en tabiî iş Yunanistan'daki İslâmlarla bizdeki Rumları mübadele etmek olacaktır. Bu mübadelenin yapılması ise yine tabiatıyla İstanbul Patrikliği'nin Yunanistan'a nakli demektir. Papa Eftim Efendi'nin yazılarından öğrendik ki Fener Patrikhanesi bundan bir asır evvel "Sultan Mahmut-ı adliyi bir gece sarayından kaldırarak bütün İslâm mahallelerini ateşe vermek cüretini" göstermiş. Bir asır evvel İstanbul'un

İslâm mahallelerini yakmak isteyen Patrikhane, bir asır sonra bütün Türkiye'yi ateşe vermeye kalktı:

Her hiyânetin, her tezvirin, her felâketin başı olan "Fener çıbanını" koparıp atmak hepimizin boynuna düşen en mukaddes bir borç ve en ulvî bir vazifedir!

Dâhilî Rumlara gelince: Papa Eftim Efendi ilân ediyor ki Türk ortodoks Rumları bu vatanda kalacaklar ve onlar Fener Patrikhanesi'ni tanımayacaklar.

Muhterem Eftim Efendi ile ayrıldığımız ve birleştiğimiz noktayı işaret edelim: O, dâhilî Rumların Türk ırkından olmasını nazarı itibara alarak onlar için beynelmilel "ekalliyetler hukuku" na bile lüzum görmüyor. Biz yalnız ırkın milliyet ve milliyetin yalnız ırk olmadığını bildiğimiz için onlara beynelmilel ekalliyetler hukukunu vermeye razıyız:

Belki Eftim Efendi'nin nokta-i nazarı bizim için daha kârlı gibi görülür. Fakat biz kâr değil, aleyhimize de olsa, hakikat ve samimiyet istiyoruz!

Bu ırkdaşlığın Sakarya'dan sonra tahattur edildiğini düşünmüyorum bile, yalnız istiyorum ki bu hakikat tarihin hakkı olarak kalsın ve hâlin hakikatı nâmına bu diyarda deveyi güdecek Rumlara biz yine ekalliyetler hukukunu verelim. Eftim Efendi ile birleştiğimiz noktaya gelince: Son beyanname-

siyle dâhilî Anadolu Rumlarını Fener Patrikhanesi'nden ayrılmaya davet ediyor: Bu öyle sadâ ki ona boyun eğmek burada kalmak isteyen tarihî ırkdaşlarımız için en kat'i bir zarurettir! Fener Patrikhanesi'nden ayrılmak istemeyenler Fener Patrikhanesi'nin gideceği yere gidebilirler. Kayserili olan müteveffâ patrik Yuvakim Efendi, rivâyete göre etrafındaki Fenerli Rumlara hiddet ettiği vakit onları, Anadolu şîvesiyle "Ayrılırın ha!" diye tehdit edermiş! Yuvakim'in sırf hiddet zamanlarında ve sırf etrafındakileri beş dakika korkutmak için söylediği o cümle, istiyoruz ki bir hakikat olsun!

Açıksöz, 3 Aralık 1921, Sayı : 350.

Rumluk Meselesi: 9

YUNAN UNUTULMALIDIR

Şimdiye kadar karaladığım yazılarla varmak istediğim gaye anlaşıldı zannederim: Rumluk meselesini cezrî ve kat'i tedâbir ile ortadan kaldırmak.

Bu mesele iki tarafı da yakan, kavuran bir yangın oldu, derinden gelen mühellik çibanlar gibi onu da yalnız sathî ilâçlarla tedâvi edemeyiz. İstiyor muyuz ki bu maraz bir daha tepsin, öyle ise onu kökünden ve menbaından tedavi edelim. Bu yalnız bizim menfaatimiz değil Rumların da menfaatidir. Bir daha ne biz onlardan hiyânet, ne onlar hiyânetlerinden ceza görmek istemiyorlarsa iki tarafın da yapacağı iş hiyâneti doğuran menbaı kurutmaktır. Bu iş Yunanlıların da menfaatine muvâfıktır. Yunanlılar; şimdi bin kere, yüzbin kere pişman oldukları Anadolu sergüzeşti gibi belâlara artık bir daha uğramak istemiyorlarsa, onlara düşen vazife de Rumluk meselesini bir daha nüks etmemek üzere halle razı olmaktır. Çünkü Rumluk meselesi mevcut oldukça Yunanlılar rahat durmayacak, o rahat durmadıkça Rumluk meselesi mevcut olacaktır. Meseleyi öyle halledelim ki ba'de-mâ ne Rumlar hiyânete imkân, ne Yunanlılar müdaheleye ihtimal bulamasın. Har maraz, uzviyyetin her yerinde aynı değildir. Rumluk hastalığı da sahilde başka, dahilde başka bir manzara gösteriyor: Hastalığın bu iki nev'i a'râzına göre ayrı ayrı tedâvi lâzım geliyor:

Birincinin ilacı "mübâdele", ikincinin ilacı "Anadolu Patrikliği ihdâsı"dır. Yani deveyi güdecekler kalsın, güdemeyecekler bu diyardan gitsin diyoruz. Gidecekler için sözümüz yok, fakat kalacaklar için ihdas etmek istediğimiz patrikliğin mahiyeti nedir?

Bu öyle bir patriklik olacak ki, patrik yalnız Türkiye'deki Rumlara karışsın ve hariçteki Rumların bizim patrikle bir alâkası olmasın. Fakat bu suretle bizde kalacak Rumlar rahatça yaşayıp sükûnetle oturacaklar mı? Bunun için tek bir çâre vardır: Yunan'ı unutmak!

Bir Fransız darbımeseli "Her şeyde bir kadın parmağı arayın!" der, bizim Rum meselesinde ise Yunan'ı aramaya hacet bile yoktur, çünki Rum meselesi demek hep o parmak demektir; o parmağın Anadolu ile alâkasını kesiniz: Ortada Rum meselesinden bir zerre bile kalmaz.

Öyle bir Anadolu patrikliği istiyoruz ki o, Fener Patrikhanesi gibi bir hiyanet deposu, bir siyaset ocağı, bir fırıldak merkezi olmasın. Şu Fener Patrikhanesi'ne bir kere bakınız: Zannedersiniz ki o canlı ve âyinli bir Venizelos kulübüdür!

Dinin siyasete bu kadar oyuncak ve siyasetin dine bu kadar hâkim oluşu insana, başka herşeyi bırak, sırf din nâmına bile bir istikrâh hissi veriyor.

Biz istiyoruz ki Anadolu Patrikliği'nin kiliseleri artık yalnız dinî âyinlerin yapıldığı ve ahlâkî faziletlerin telkîn edildiği birer mâbed olsun; siyaset

tezgâhlarının dokunduğu, çeteci bombalarının saklandığı, her türlü tezvirin ve fırıldağın çevrildiği birer kulüp değil. İstiyoruz ki kiliseler Yunan propagandasına, mektepler "Etniki" amâline, ailelerin harîmi mavi ve beyaz renge kapansın.

Onlar bunu samimiyetle tatbik edecekler mi ve Anadolu'da kalacak Rumlar, Yunanla alâkalarını yalnız şeklî ve zâhirî değil, hakikî ve ruhî olarak da kat' edecekler mi? Bunun için ne imtiyazat ve fermanların feshi, ne ekalliyetler hukukunun bahşi, ne bizim daima müteyakkız olmaklığımız, hatta ne de, Papa Eftim Efendi'nin dediği gibi, Anadolu Rumlarının ırken Türk olduklarını tahattur etmeleri kâfi değildir. Onlar "Akropol" tepeleriyle rabıtlarını katiyyen kesmek ve bu toprakta sadakatle ve bu millet içinde kardeş gibi yaşamak istiyorlar mı? Öyle ise vatanda kalacak bütün Rumların şu iki hakikate imân etmeleri lâzım gelir: Evvelâ Yunanlılığı bu topraklara getirmenin Rumlar için de faydalı ve menfaatli olmadığını anlamak, sâniyen büyük Yunanistan hayalinin bir hayâl bile değil, edebî bir muhâl olduğunu iyice takdir etmek. Dâhili Rumlar, Karamanlı Rumlar, Türk Ortodoksî Rumlar, velhasıl hangi ünvan ve hangi nâm verilirse verilsin Türkiye idâresinde kalacak bu Rumlar, eğer bu iki hakikatı iyice idrak ederlerse artık o zaman ne onların hariçte bir emeli, ne haricin onlarda bir gözü kalır.

Birinci hakikatı anlamak için ufak bir mukayese kâfi gelir: Bir Yunanistan'daki Rumlara, bir de

Yunan haricindeki Rumlara bakınız, Rumluğun hakiki menfaati ve hakiki saâdeti nerededir, kendiliğinden görülür. Yunanistan istiklâlini kazanalı yüz seneyi geçtiği halde katiyyen idâre ve hükümet kabiliyeti gösterememişti. Çünkü Rum'un en büyük seciyesi ticarete olan isti'dâdı ve para kazanmaya olan ehliyetidir. Onu hükümetçi ve idareci yaptınızmı sendeliyor. Meselâ Bulgaristan ondan çok sonra istiklâlini kazandığı halde, ondan çok fazla terakki etmiştir. Bugün Yunanistan'ın "Atina"dan başka ma'mûr bir şehri yok. Bilâkis Selânik gibi eline geçen ma'mûreler bile harebeye dönüyor. Hâmid'in dediği gibi:

Yunan o gülistanda bugün esmiyor sabâ

Manen de maddeten de o virânedir bu gün!

Yunanistan'da fırkacılığın derecesini anlayınız ki bir fırka iktidar mevkiine geçtiği vakit muhalif fırkanın mahallesindeki elektrik lambalarını bile söndürmüş! Aynı zamanda Yunan lisanında şöyle darbımesel varmış: "İki haneli bir Yunan köyünde üç fırka bulunur!" İşte fırkacılığı bu hale getiren, ülkesi virân, idaresi müzebzeb, ahvâli perişan bir hükümet kendisinin üç, dört misli büyük yerleri de idareye kalktı: Bizim lisanda buna "kendisi muhtâc-ı himmet bir dede" derler! Sonra siz "Grek" denen Yunanlı Rum tipi ile "Karamanlı" denen dâhilî Anadolu Rum'unun seciyesi arasındaki farkı düşününüz. Grek kelimesi bütün ecnebi lisanlarda hırsız, dolandırıcı, şarlatan... ilh. gibi manâlarda

kullanılıyor. Fransızlar'ın "Larousse" lügatında "Grek" kelimesi hizasındaki bu gibi manâları sildirmek için Yunan hükümeti o kamusun sahibine pek müthiş bir meblâğ teklif ettiği halde, Larousse'un sahibi, hakikatı paraya fedâ edecek tıynette olmadığı için bu teklifi hakaretle reddetmiş: İrtişâ ve irtikâbla şöhretgir olan Yunanlılar, bu yoldaki şöhretlerini kamuslardan sildirmek için yine rüşvete müracaat etmekle herşeyden evvel kamuslarda "Grek" kelimesi için yazılan şeylerin ne kadar haklı olduğunu ispat etmiş olmuyorlar mı!

Lâkin Yunan seciyesini anlamak için böyle hariçten delil getirmeye ne hâcet; kendilerinin ne olduğunu işte geçen gün yine kendi ağızlarından işittik: Yunan Dahiliye Nâzırı muavini Kartacis, patrik intihabına iştirak edecek metropolidlerin reylerini beşyüz drahmi ve bir nişanla satın alabileceğini gazetelerde alenen cihana ilân etti!

Bizde kalacak her Rum anlasın ki Yunan, kendilerine saâdet değil Grek seciyesinin işte bu gibi levsiyatını getirecektir!

İkinci hakikata gelince: Diyelim ki Yunan'ın şimdiye kadar idare kabiliyeti görülmedi ise de bundan sonra görülecektir, farz edelim ki bizim Rumlar onunla birleşince daha mesut olacaklardır, tasavvur edelim ki yüzde beş Rum olan yerleri bile mavi ve beyaz bayrağın altına toplamak şanlı ve tantanalı bir şeydir, fakat buna imkân var mı? Onlar bin sene evvelki Bizans'la, ikibin bilmem ne ka-

dar sene evvel gömülen eski Yunanistan'ı hem diriltmek, hem birleştirmek istiyorlar. İyi ama bin sene evvel ölen bir tarihin dirileceğine ihtimal veriyorlar da bin senedir yaşayan diri bir tarihin öldürülemeyeceğine akılları ermiyor mu!

"İnönü"nün tepeleri o hayalin hüsrânını müjdelemişti. "Sakarya"nın suları dünyaya o hayalin bir daha avdet etmemek üzere akıp gittiğini ilân etti, yarın "Akdeniz"in dalgaları da Anadolu'nun ebedî Türk ve İslâm kalan sahillerine, o hayali hakikat yapmak isteyenlerin nasıl çekildiklerini terennüm edecek ve artık ondan sonra korkmayınız, Rumluk meselesi de bir daha açılmamak üzere kendiliğinden kapanacaktır!

Açıksöz, 4 Aralık 1921, Sayı : 351.

PAPULAS'IN TEHDİDİ

Yunan Başkumandanı Papulas, İzmir'de "Ayafotini" kilisesinde bir nutuk irâd etmiş, ajansın dört, beş mısra ile bize bildirdiği bu nutku dünkü nüshamızda tabiî okudunuz ve okuyunca tabiî tüyleriniz ürperdi, ruhunuzda Yunan'a karşı duyulan gayz ve kinin şüphesiz bir daha ve şiddetli bir nefretle, istikrâhla bir daha feverân ettiğini duydunuz. Çünkü papulas, eğer Avrupa Yunan ordusu işgal ettiği ve "Sevr" Muâhedesiyle Yunan'a verilen yerleri tehlikeye mecbur bırakılırsa, o zaman Yunan Ordusunun bütün o yerleri yakıp yıkacağını söylüyor. Bu ordunun çekildiği yerlerde öyle bir harabe kalacakmış ki yüz senede telâfi edilemeyecekmiş. Artık Eskişehir'den Akdeniz'e, Çatalca'dan Meriç'e kadar ne bir şehir, ne bir kasaba, ne bir köy göremeyeceksiniz, beldeler birer enkaz yığını, tarlalar harab ve türâb olacakmış. Artık keşişin eteğinde yeşil bir gerdanlık gibi parlayan şirin ve ilâhî Bursa bir efsâneye; sayısız minarelerinin nurdan beyazlığı ve altın başaklı bağların kokusuyla mest ve mahmûr yaşayan Manisa kuru bir hâtıraya, artık Akdeniz'in kıvrak bir kıyısında mavi gözlü ve altın taçlı bir melike gibi serpilip yatan güzel İzmir, üzerinde son bir fâcia oynanarak sökülüp atılmış yıkık bir sahneye; artık iki nehrin zümrîdin kolları arasında uyuyarak Selimiye'nin haşmetli kubbesiyle günde beş defa Allah'ına tekbirini yollayan gölgeli ve derin gözlü aziz Edirne cisimsiz bir isme dönecek öyle mi? Hayır, Papulas Efendi, sen bunu yapacak kadar

canavar, kumanda ettiğin ordu bu işi yapmaktan çekinmeyecek kadar hunhar olabilir, fakat sen bu emri versen de, siz bunu yapamayacaksınız, çünki karşındaki ordu sizi bu büyük ve emsalsiz cinayeti yapmaya vakit bırakmayacak, siz bekleyin; müthiş ve kat'i darbeyi yediğiniz zaman tahribe, cinayete değil kaçmaya bile vakit bulamayacaksınız.

Karşısındaki bu ordu, yaptığı hesapta kazanacağı zaferi değil, size bu işi yaptırmamanını çâresini de düşündü. Sizi yalnız mahvetmeyi değil sizin mahvedememenizi de hesabımıza kaydettik. Belki canavar ruhunuz ve hunhar hüviyetiniz münferid bazı fırsatlarla yakmak ve yıkmak ihtiyacını tatmin edecektir, belki birkaç beldede birkaç yangın yapacak, çekilirken ve kaçarken belki birkaç köprüyü atacak, birkaç tarlayı çiğneyeceksiniz, fakat o yerler ki Yunan ordusunu gördü, artık neden korkar? O yerler biliyor ki hiç bir yangın Yunan ordusundan daha korkunç, hiç bir veba Yunan ordusundan daha muzır, hiç bir âfet Yunan ordusundan daha berbat değildir. Yunan ordusu; bu meziyetinin çekilmesine mukabil görülecek yangınlar bile o yerlere bir şehr-âyîn gibi gelecektir. Çuvaldızdan sonra iğne, kurşundan sonra diken, hummadan sonra nezle ne ise, Yunan'dan sonra gelecek her şey de odur: Yunan'ın bulunuşundan büyük felâket olamaz ki Yunan'ın çekilişinden gelecck felâketi düşünelim: Hayır, Papulas, yaptığını tehdit çok manâsız!

Yok, bu tehdidin bir manâsı var ve bu tehditten çıkan bu manâ bizi çok sevindirdi: "Ben çekilirken yakıp yıkacağım" demek " Benim çekilmekten başka ümidim ve yangın yapmaktan başka istinadgâhım kalmadı" demektir!

Papulas artı kuvvetten, zaferden değil yakmaktan, yıkmaktan bahs ediyor, bizi artık kuvvetle, zaferle değil yangınla, tahrible korkutuyor: Fakat korkmak onu bu dereceye düşüren kuvvete değil, bu dereceye düşen kuvvete düşer değil mi?

Yunan ordusu nâmına geçenlerde başka çeşit bir tehdit daha savrulmuştu: Gunaris birkaç aylık seyahtinde ve birkaç aylık Londra ikametinde nihayet Yunan mukadderatını "bilâkayd ve şart devletlerin tavassutuna" bırakmaktan başka bir çâre bulamayınca, Yunan gazetelerinde ve bihassa Venizelosçu gazetelerde bir feveran ve bir kıyamet başladı. Bu suretle tavassutu kabul etmek işgal edilen bütün yerleri tahliye etmek demekmiş, bunun üzerine Yunan ajansları bütün dünyaya şu balonu uçurdu: Yunan hükümeti tehlikeye razı olsa bile ordu, hükümete isyan ederek buna rıza göstermeyecekmiş!

Halbuki diğer tarafta Gunaris pekala biliyordu ki kendisi o fedakârlığa razı olmasa ordu asıl o zaman isyan edecek! Papulas, uçurulan o balona kimsenin inanmayacağını anlamış olmalı ki, bu sefer

söylediği nutukta, isyandan, ordunun hükümeti dinlemeyeceğinden bahse lüzum görmeyerek "çekildiğim yerlerde yüz senelik bir harâbe bırakacağım!" diyor. Evvelki kuru bir tehditti, bu vahşi bir tehdit oldu. Kuru tehdit, vahşi tehdit, Yunan bunlarla uğraşa dursun, bizde hakiki tehdit vardır ki Papulas gösteremediği bu tehdidi yakında kendisi görecektir!

Açıksöz, 27 Aralık 1921, Sayı : 370.

İLERLEYEN ORDUYA

Türk ve İslâm ordusu, Türk ve İslâm ordusu! Sen evvelâ Kılıç Arslan'ın elinde harekete gelmiş bir ecel, Fâtih'in elinde yerinden oynamış bir zelzele, Selim'in elinde de hiddetinden kükremiş bir arslan gibi giderdin. Şimdi de git. Türk ve İslâm ordusu, ecelden bir kasırga gibi, intikamdan bir zelzele gibi, Selim'den kalmış bir arslan gibi git!

Anadolu ordusu, millet ordusu, bütün İslâm Âlemi'nin son ümit ordusu! Sen ki bu topraklarda bin senedir yalnız yurdumu değil, dini de müdafaa için çarpıştın; bin senedir üzerine saldıranlar yalnız toprağını almak değil, dinini de söndürmek istiyorlardı, sen zaten bin senedir Kur'an'la hilâli, dinle bayrağı, ezanla vatanı birbirinden ayırmamıştın. Biliyordun ki hilâlinin parlamadığı yerde dinin de çiğneniyor, biliyordun ki, vatanını kaybettiğin bir yerde minarelerin de susuyor!

Din ordusu, imân ordusu! Düşmanlar bu harbi bir hilâl-sâlîb mücâdelesi diye ilân ediyorlar, geçen sene Konstantin İzmir'e çıkarken ilk ehlisalîp kumandanının ayak bastığı yeri intihab etti ve kendisi ilk ayak bastığı yerde ilk iş olarak salîb'i öptü. Geçen gün İngiliz Başvekili, Pierre L'Ermite'in bu hortlamış ruhu söylediği nutuktan bizim zaferimizi Hıristiyanlığın mağlûbiyeti, Yunan'ın inhizâmını İslâmın zaferi gibi gösterdi. Lâkin bunu ilâna hâcet var mıydı?

Biz bu hakikatı Lloyd George'un lirasından, Konstantin'in harekâtından değil, biz bu hakikatı bin senenin tarihinden, bin senelik bir mâzinin savaşından öğrendik değil mi?

Kendini kendi yaratan aziz ordu, bu milletin ordusundan, bu halkın azminden doğan nurlu ordu! Şimdi yaptığın cenk, düşün ki bin senelik bir cengin bir temâdisi ve bir lâhikasıdır: Bundan bin sene evvel Pierre L'Ermite'in coşturduğu ilk sâlib orduları kara bir bulut gibi, sayısız bir çekirge sürüsü gibi, taassubdan yapılmış bir tufan gibi harekete geldiği vakit onun karşısına ilk defa senin şimdi cenk ettiğin bu topraklar üstünde granit bir kaya gibi Türk'ün göğsü dikilmişti. Yine bu topraklarda, yine şimdi harp yapılan bu yerlerde o taassub ve cehalet mahşerine karşı Kılıç Arslan'ın kumandasında Türk orduları yeniden kımıldamış bir ecel gibi, karşı çıkmıştı. İşte o zaman başlayan bu harbe sen Türk İslâm ordusu, tam bin sene devam ettin. Bazan bir yıldırım, bazan bir kaya oldum. Bazan yıkılmaz bir duvar, bazan durulmaz bir merdane gibiydin. Bazan hücuma geçtin, bazan müdafaada kaldın. Bazan şanlı zaferlerin şâhikasına çıktığın, bazan elîm mağlûbiyetlerin içine düştüğün oldu. Bin senedir bu topraklarda dinin hem kılıcı, hem kalkanı olan Türk-İslâm ordusu, bin senedir her çeşit harb, her çeşit düşman, her çeşit ordu gördün: Fakat üç senedir çarpıştığın düşman gibi alçak bir

hasım, üç senedir göğüs gerdiğin ve şimdi tepelemeye kalkıştığın ordu gibi vahşi bir sürü görmedin. Bu seferki düşman ki bin senedir senin topraklarına ve senin dinine saldıran salîb ordularının sonuncusudur, senin son yurduna kastediyor. Bu sefer ki yüz seneden beri her girdiği yerde ne dininden bir eser, ne ırkından bir nişâne bıraktı. Tesalya ovaları ki müminler ve câmilerle doluydu. Allah'ın mihrâbında ibadet eden yüzbinlerce Müslüman kasabalarının sinesinde nurdan birer tevhid gibi yükselen minâreler vardı: Bütün o Müslümanlardan bir ferd, bütün o minârelerden bir nümûne kalmadı. Yüz seneden beri onun her girdiği yer dindaşlarıma bir maktel, her hakimiyete geçen mahal dinine bir ölüm, her attığı adım Kur'an'ına bir hıçkırık oldu.

Şimdi de bak, Türk ve İslâm ordusu, milletlerin en sefili olan düşman, üç seneden beri, senin son yurdunda ve senin hariminin içindedir. Bak Gazi Osman'ın hutbe okuttuğu yerlere, Orhan'ın pâyitaht yaptığı beldelere Süleyman Paşa'nın sal kurdurduğu sahillere, ilk kahramanların gezindikleri bütün o ülkelere bak: Oralarda yanan köylerin dumanından gündüzler sisli gecelere ve yakılan kasabaların ateşinden gecelek kızıl gündüzlere döndü. Bak oralarda ismeti yırtılan bâkireler, çocuğu boğazlanan valideler, deniz susuyla vücutları şişmiş dindaşlar var. Ocaklar târumâr, aileler virân, her yer ve her taraf perişan oldu.

Aziz ordu, aziz ordu! Bütün o yırtılan ismetler intikamlarını senden, o öksüz kalmış minareler ezâna kavuşmayı senden, boynu bükük padişah türbeleri halâslarını hep senden bekliyor.

Bak Türk ve İslâm ordusu, arkanda bin senelik bir mâzi, başının üstünde sönmüş parlak bir hilâl ve önünde de kurtarılacak milyonlarca esir ve bedbaht dindaşlar var: O mâzi bütün acılarının nisyânını senin zaferinden o hilâl yerdeki hemşirenin tebessümünü senin galebenden, o milyonlarca halk halâslarını senin savletinden bekliyor. Öyleyse aziz ordu, atacağın güllelerde bin senenin ağırlığı, ateşlediğin barutlarda bütün o muazzez yerlerin yakıcı şiddeti, saplayacağın süngülerde milyonlarca aile tel'înlerinin kahredici kudreti bulunsun: Sebatını mağrur kayalardan, savletini kızgın yıldırımlardan, dehşetini coşmuş nehirlerden al.

Haydi Türk ve İslâm ordusu, sen evvelce Kılıç Arslan'ın elinde harekete gelmiş bir ecel, Fâtih'in elinde yerinden oynamış bir zelzele, Selim'in elinde hiddetinden kükremiş bir arslan gibi giderdin. Şimdi de git, Türk ve İslâm ordusu, ecelden bir kasırga gibi, intikamdan bir zelzele gibi, Selim'den kalmış bir arslan gibi git!

Açıksöz, 28 Ağustos 1922, Sayı : 566.

AKDENİZ'E

"Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir: İleri!"

MUSTAFA KEMAL

Akdeniz ki vaktiyle baştan başa bir Türk gölüydü, o büyük gölün şarkı bizim, cenubu bizim şimalden büyük bir kısmı yine bizimdi. O büyük gölün ve o beyaz denizin sahillerinde bizim bayraklarımız dalgalanır, dalgalarında ancak bizim bayraklarımız temevvüc ederdi:

"Akdeniz ufkunu bir mavi duman gölgeliyor,

Elli kalyonlu donanma-yı hümâyûn geliyor!"

Bu donanma o denizin hâkimi ve bu deniz o donanmanın meshûruydu. Ne kadar sene o denizin ufukları palabıyıklı, açık göğüslü, iri pazılı "Levend"lerin türküleriyle çınladı. Ne kadar sene biz o beyaz denizi, beyaz bir gelin kıskanır gibi, kem nazarlardan sakladık:

"Akdeniz'in dalgaları cilveli

Akdeniz'dir, denizlerin güzeli

Biz bu güzel kızı sevdik seveli

Elde değil göz koyana çatmamak!"

Biz, o güzel kızı sıyanet için o beyaz denizin göğsüne saldığımız o "Elli kalyonlu" donanmanın gemilerini, bir gelin süsler gibi, canfeslerle, ipek-

lerle bezedik. Bir sadrazamımız tek bir mevsim içinde direkleri gümüşten, yelkenleri atlastan bir donanmayı hazırlamak kudretinde idi.

Heyhat, tarihimizin uzun inişi ve talihimizin hazin tecellisi başladıktan sonra yavaş yavaş, parça parça Akdeniz bizden ve biz Akdeniz'den uzaklaştık. İskenderiye'den Cebelitarık'a, Venedik'ten Akkâ'ya kadar bütün o geniş sahiller, ne kadar sene var ki kısım kısım elimizden çıktı. Barbaros'un gazaya çıktığı topraklar "Andrea Doria"nın mağlûbiyetini seyreden sahiller, Napolyon'un geniş emeline bir duvar kesilen kaleler, kızgın çölün ortasında zirveleri denizden gelen rüzgârlarla serinleyen ehramlı beldeler hep elden çıktı. Cezayir'den elimizde yalnız bir şarkı, Trablus'tan tarihimize yalnız şanlı bir menkıbe, Adriyatik kıyılarından hafızamıza yalnız acıklı bir yâd kaldı. Nil'in döküldüğü yerleri, yeşil başlı Lübnan dağlarının göründüğü sahilleri, mehtaplı gecelerde denize dökülen "Yaley!" nağmeleriyle gümüşlü dalgaların titrediği zevkli Arap beldelerini hep unuttuk.

Elimizde yalnız Anadolu'nun sahilleri, yalnız bu ana vatanın kıyıları kalmıştı. Denizlerin baş korsanı bize bu yeri de çok gördü. "Sevr" Muâhedesi bizi Akdeniz'den atan bir muâhede idi: "Jeanne D'arc"ın vatandaşları Mersin'e "Dante"nin hemşehrileri Antalya'ya, başkorsanın hırsız yamağı da

İzmir'e çıkmış. "Kilidülbahr"in anahtarlarını da başkorsan kendi eline almıştı!

Artık biz Akdeniz'i rüyâda ve Akdeniz bizi yalnız mâzinin hâtırasında görecekti. Fakat ne oldu? Akdeniz'den atılan millet Akdeniz'in gerisinde ayağa kalktı. Biliyordu ki, Akdeniz'siz Anadolu müsemmasız bir isimdir. Akdeniz Türk'e kapanınca biliyordu ki Türk'ün tarihi de kapanmıştır. Düşmanlar bizi Akdeniz'den atmakla ciğerlerimizi havasız bırakmak istediler. Biz Akdeniz'i görmemekle artık istiklâli de göremeyecektik. Giden yalnız bir deniz değil, bir sahil değil, giden bütün bir tarih ve bütün bir vatandı. Artık hepimiz vatansız birer köle ve vatan, milletsiz bir ülke olacaktı. Bütün bunları bilen millet Akdeniz'den atılınca Akdeniz'in gerisinde ayağa kalktı. Vâkıâ elimizden bütün silâhlarımız alınmıştı, vâkıâ ordumuz ve kuvetimiz yoktu, vâkıâ mağlûp ve yaralı, bîtap ve dermansızdık, vâkıâ dermansızlığımız maruz kaldığımız tehlike kadar büyük, zaafımız uğradığımız felâket kadar müthiş, zavallılığımız bizi bekleyen akıbet kadar korkunçtu.

Fakat azmimiz zaafımızdan daha kuvvetli, iademiz ye'simizden daha kahir, hamâsetimiz felâketemiziden daha fâik çıktı. Topumuz yok, ordumuz yok, kuvvetimiz yok, fakat içimizde tarihin hamlesi, kalbimizde "Mutlaka yaşayacağız" diyen bir sa-

dâ ve başımızda bütün milletin ruhundan ve azminden yaratılmış kahraman bir dehâ vardı. Tarihin o hamlesiyle coşarak, kalbimizden gelen o sadâ ile kükreyerek, başımızdaki o dehânın sesine koşarak, ayağa kalktık.

Nâmütenâhi yokluklar içinde yeni bir varlık, çöken bir tarihin enkazı üstünde yeni bir millet, göçen bir saltanatın harabeleri üstünde yeni bir ordu doğdu. Bir ordu ki henüz üç buçuk yaşını bitirmemiştir, bir ordu ki doğrudan doğruya bir dehânın azminden ve bir milletin iradesinden çıktı.

Bu genç ve dinç ordunun üç buçuk senede yaptığı işlere bak. Karadeniz sahilinde dirilmek isteyen Pontus hortlamadan geberen bir efsane, bütün Şarkî Anadolu üstünde yükselmek isteyen büyük Ermenistan doğmadan ölen bir hayal, bütün Anadolu'yu kaplamak isteyen menatık-ı nüfuz kurulmadan parçalanan bir hâtıra, bütün bir milleti mezbahaya va bütün bir tarihi ademe götüren "Sevr" Muâhedesi okunmadan yırtılan bir masal oldu! Lâkin bu genç ve dinç ordunun asıl hârikası şimdi tecelli ediyor: Çünkü henüz üç buçuk yaşını bitirmeyen bir ordu, üç buçuk senedir kendine Akdeniz'i kapayan düşmanın işini bitirdi, o düşman artık, belinden balta yemiş bir yılan gibi, ikiye bölünmüştür. O düşman artık perişan ve müzmahil kaçıyor:

"Canavarlar kaçıyormuş gibi gür bir doludan

Bir salîb ordusu bozgun kaçıyor Niğbolu'dan"

Beş, altıyüz sene evvel, Yıldırım'ın ordusu karşısında kaçan ehl-i salîb için söylenen şu beyti, bugünkü kaçışa da tatbik edebilirsiniz. Madem ki bu seferki düşman da bir ehl-i salîb ordusudur, madem ki düşman işgalindeki her belde yeni bir "Niğbolu" oldu, madem ki bu düşmanı kovalayan her asker de bir "Yıldırım"dır!

"Bizim cenah budur gördüğüm şu mahşeri nâs,

Sizinki de kaçıyor işte bir alay nesnâs!"

Evet kaçıyorlar, maymunlar gibi, doluya tutulmuş canavarlar gibi kaçıyorlar. Fakat nereye kaçıyorlar, kaçabilenleri nereye kadar kaçacak?

Bu sualin cevabını, o kaçanları kovalayan ordunun muzaffer kumandanı söyledi:

"Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir: İleri!"

Akdeniz, Akdeniz! Biz, bu sadâyı işittikten sonra, semâyî beşarete mazhar olmuş mü'minler gibi, biliyoruz ki artık senin sahillerindeyiz. Çünkü o sadâda, semâlardan inen sadâlar gibi bir kuvvet var! Haydi, aziz ordu, üç buçuk senedir, Akdeniz kıyılarında ve Anadolu'nun içerlerinde dalgalanan mavi ve beyaz bayrağın, mavisini Akdeniz'in dibine, beyazını Akdeniz'deki beyaz dalgaların köpüklü sinesine göm!

Açıksöz, 4 Eylül 1922, Sayı: 572.

AZAMET İÇİNDE ZAAF

Dünyanın soğuk bir ikliminde, denizi sert, sisi bol bir adada, kırk milyonluk bir millet: Bir millet ki dört beş yüz milyona hükmediyor, bir millet ki bayrağının dalgalandığı yerlerde güneş gurub etmiyor, bir millet ki bütün denizler ona mutlak bir köle ve o bütün denizlere mutlak bir âmirdir.

Bu milletin ticaret vapurları bütün okyanusları sarmıştır, bu milletin zırhlıları bütün denizlerin gcçit yerlerinde bir bekçidir, bu milletin taht-ı tâbiiyetinde binbir taç ve binbir ırk, binbir çeşit ülkc vardır, cn fayzli ticaret onun elinde, en zengin bütçe onun bütçesi, en nüfuzlu siyaset onun siyasctidir. O isterse Umumî Harb'de yaptığı gibi, beş milyonluk bir ordu toplar, o öyle istediği için dünyaya hakim olmak isteyen Almanya onun önünde diz çöker, o isterse milletleri birbirine tutuşturur, tarihleri yekdiğerine karıştırır. O ne ister de o olmaz, dünyada ne olabilir ki o istemesin de olsun: İşte Şimal Denizi'nin bir adasında, sert dalgaları, bol sisli bir ülkede yaşayan o kırk milyonluk millet böylc azametli, böyle haşmetli, böyle dehşetli bir millettir!

İngiliz deyip de geçmemeli, bizim tarihimizde büyük bir padişah dünya haritasına bakmışta "Bu dünya bir padişaha kâfi gelecek kadar büyük değilmiş!" demiş. O söz sadecc tarihî bir sözdür, halbuki ingilterc o sözü bugünün hakikatı yaptı, bütün dünya İngiliz'e dar gelmese bile, İngiliz bütün

dünyayı insanlara dar yapmanın yolunu bildi. Hele Umumî Harp'ten sonra, hele önünde yine rakip bir heyûlâ gibi yükselen Almanya kâbusu devrildikten sonra, İngiliz Başvekili sanki bütün milletlcrin dizginini kendi elinc almıştı, Fransa biraz bize güler yüz mü göstermck istiyor'? Derhal onu Almanya vasıtasıyla tehdit cder, İtalya biraz Yunan'a surat asmak mı istiyor; dcrhal kömür yüklü İtalyan vapurlarının Cebiltarık'ta tevkifini emreder, "Wilson" Avrupa işlerine burnunu fazla mı sokuyor, dcrhal bir fırıldakla onu atlatır. Onun ufak bir arzusuyla küçücük Yunanistan büyük bir imparatorluk olur, o öyle istediği için Anadolu'da bin senelik bir tarih bir kalemde mczara gömülür, düşününüz, bütün bunlar ne azâmettir, ne pâyansız bir kudrettir. Lâkin o müthiş azâmetin elinde yinc müthiş bir zaaf var, kalp hastalığıyla ma'lül iri ve cüsseli bir pehlivan gibi, İngiliz'in o haşmetli endâmı, o dcvâsa mchabcti altında da derin, çok derin bir maraz var, çünkü işte bakınız, Almanya'nın galibi, okyanusların hakimi, cihan siyâsetinin mânivelâcısı olan İngiltere bir avuç Türk'ün hiç yoktan yarattığı ordular karşısında bütün emellerinin yıkıldığını, bütün emeklcrinin uçtuğunu, bütün siyâsetinin çöktüğünü görüyor ve işte Umumî Harp'ten mağlûp ve dermansız çıkan şu bir avuç Türk karşısında, Umumî Harb'in galibi olan İngiltere, boynunu önüne eğerek, zırhlılarını arkasına takarak, hasir ve bîçâre, boğazlardan çekiliyor: İşte İngiltere'deki o azâmet nc kadar büyükse, o azâmet altındaki zaaf da bu kadar büyüktür.

Bu zaaf nereden geliyor? Bu zaafın binbir sebebi vardır. Fakat bunları birkaç ana nokta etrafından telhîs edebiliriz: Bu zaaf, İngiliz'in nihayetsiz gururundaki gafletten geliyor, bu zaaf onun bî hudut ihtirasındaki huşunetten geliyor, nihayet bu zaaf onun kendi kuvvetinden ziyade daima başka akvâmın kuvvetine istinad etmesinden geliyor.

O gafil gurur, ona başka milletlerde bir ruh ve bir hamaset olacağını göstermedi, o gafil gururu ile o her milletin mukadderâtıyla, hamur teknesi yoğurur gibi oynayacağını zannetti. Burnu çok büyüyüp de burnundan başka bir şey göremeyen gafil gibi, İngiliz'in gururu da İngiliz'e kendinden başka hiçbir şey göstermedi. Nemrud da böyle mağrurdu, Nemrud da dünyada kendini herşeyden çok kuvvetli ve herşeyi kendinden çok küçük görüyordu, lâkin onu Allah en küçük gördüğü bir sivrisineğe mağlûp ettirdi!

İngiliz'in en büyük zaafı da, dedim ki hudutsuz ihtirasındaki huşûnettir. Bu hudutsuz ihtirası ona evvelki müttefiklerini ve dünki dostlarını bile kendine ya düşman, ya muarız yaptırdı, beş sene İngiliz'le yan yana kan akıtan Fransa şimdi Almanya'dan ziyade bu müttefikinden nefret ve istikrâh duyuyor, eğer bugün, bu iki müttefik boğaz boğaza gelmemişse, bunun sebebi aralarındaki ihtilâfın bu dereceyi bulmasından değil, denizde Fransa'nın İngiltere'ye, karada İngiltere'nin Fransa'ya diş geçiremeyeceklerini anlamalarındandır! İngiliz ihtirasının bütün devletleri kendisinden ne kadar tenfîr et-

tiğini anlayınız ki, Umumî Harp'te Almanya'nın başına otuz bilmem ne kadar milleti toplayan İngiltere şimdi, Boğazları müdafa etmek için devletlere yaptığı davette yapayalnız kaldı: İtalyan "Ben bu işe karışmam!" dedi. Fransa "Türkler ilerleyince kuvvetlerimi derhal çekerim!" cevabını verdi. Romanya, arkasındaki Rusya'yı göstererek "Ben yerimden kımıldayamam!" mazeretinde bulundu. Hatta İngiltere'nin en çok güvendiği Sırbıstan bile "Ben Türkiye meselesinde Fransa siyasetine taraftarım!" diyerek müttefikinin İngiliz'e boyun eğmemekte olduğunu anlattı: Ve neticede, bütün milletlerin dizginini elinde tuttuğuna kani olan İngiltere, bir de baktı ki etrafı bomboştur, o kendisi orta yerde sipsivri kala kalmıştır!

Dedim ki İngiltere'nin en büyük ve hepsinden büyük bir zaafı da, onun kendi kuvvetine değil daima başka akvâmın kuvvetine istinâd etmesidir: İngiliz, hîlis-üd-dem İngiliz'i ancak zırhlılarında bulundurur, o, karalarda hep başka akvâmı, esaretinde inleyen başka milletleri istihdam eder. Onun en büyük kuvvet menbâı zannedilen bu hal, aynı zamanda onun en büyük ve derin bir zaafıdır da, bir buçuk sene evvel yine bu sütunlarda, İngiltere hakkında şu sözleri söylemiştim:

"Bir ayağını Himalaya'nın çağlayanlı eteklerine, diğer ayağını Cenubî Afrika'nın sıcak dağlarına, başını da Şimal Denizi'nin sisli adalarına dayayan İngiliz heykeli, çok büyük olmakla beraber, hiç

de zannedildiği kadar sağlam değildir. Çünkü müthiş savletini sırf yüzlerce milyon akvâmın masum omuzlarına taşıtan o heykel, kuvvetini hep o omuzlardan alıyor. O akvam bir kere sarsılsa o heykel kendiliğinden düşecek. Fakat acaba sarsılıp o heykeli atabilecekler mi? Bilmem! Yalnız kulaklarıma "Nil"in kıyılarından, "Delhi"nin üzerlerinden, "Moskova"nın vâdilerinden bir sadâ; tuzlu denizlerin üstünden geçerek, karlı şâhikaların üzerinden aşarak, derin ve uğultulu bir sadâ geliyor. Bu daha biraz mühim ve biraz karışık sadânın neler söylediğini pek vazıh anlayamadım ama, kulaklarım herhalde şu cümleyi seçer gibi oldu: Arazisinde güneş batmayan bir hükümetin çok geçmeden ülkesinde güneş doğmadığı görülecek!"

İşte şimdi, Boğazların müdafaası hakkında İngiliz hükümetinin büyük müstemlekelerine müracaat ederek, hemen hepsinden red cevabını alması, bihassa Hindistan'dan yalnız red cevabını almak değil homurtulu bir tehdide bile maruz kalması üzerine, herkes anladı ki o akvam "artık biz bu sıkleti çekmeyiz!" diyorlar ve artık herkes de iman etmeye başladı ki inşallah arazisinde güneş batmayan o hükümetin çok geçmeden, ülkesinde güneş doğmadığı görülecek!

Açıksöz, 27 Eylül 1922, Sayı : 591.